

Regeringens proposition

1978/79:128

om en allmän folk- och bostadsräkning år 1980, m. m.:

beslutad den 8 mars 1979;

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokollet.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

INGEMAR MUNDEBO

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en ny allmän folk- och bostadsräkning (FoB) genomförs under år 1980. Undersökningen är begränsad i förhållande till 1975 års FoB. En nyhet är att bostadsdata föreslås inhämtade i samband med att uppgifter under hösten 1980 tas in till 1981 års allmänna fastighets-taxering. Uppgifter om hushållens storlek och sammansättning tas in via en blankett till allmänheten. På blanketten lämnas också uppgifter om samsättning och arbetsplats. Arbetet med 1980 års FoB leds av statistiska centralbyrån (SCB), som för ändamålet föreslås få ett anslag av 11,3 milj. kr. till förfogande under nästa budgetår. Statens sammanlagda kostnader för undersökningen beräknas preliminärt uppgå till ca 57 milj. kr.

I propositionen framhålls att SCB avses få vissa utredningsuppdrag som syftar till att i framtiden genomföra folk- och bostadsräkningar utan insamling av uppgifter via blankett till allmänheten.

Förslag till

Lag om allmän folk- och bostadsräkning år 1980

Härigenom föreskrivs följande.

1 § För framställning av statistik för samhällsplanering, forskning och allmän information samt för kontroll av folkbokföringen äger allmän folk- och bostadsräkning rum år 1980. Räkningen genomförs av statistiska centralbyrån med hjälp av automatisk databehandling.

Till folk- och bostadsräkningen lämnas personuppgift och bostadsuppgift enligt denna lag. Uppgifterna skall lämnas vid den tidpunkt och avse förhållanden under den tidrymd som fastställs av statistiska centralbyrån, därvid i fråga om bostadsuppgift samråd skall äga rum med riksskatteverket.

2 § Personuppgift skall lämnas av den som är född år 1964 eller tidigare och som är bosatt här i landet under den tid undersökningen avser.

Bostadsuppgift skall lämnas av den som vid tiden för undersökningen äger här i landet belägen fastighet med byggnad i vilken finns bostadslägenhet. Har flera byggnader som är belägna på en fastighet samma ägare som fastigheten, lämnas bostadsuppgift gemensamt för byggnaderna.

Vad som anges i andra stycket om ägare av byggnad gäller även den som arrenderar fastighet på vilken det finns byggnad med bostadslägenhet och den som innehar sådan fastighet med tomträtt.

3 § Personuppgift lämnas på personblankett, som jämte anvisningar, fastställs av statistiska centralbyrån efter samråd med datainspektionen. Staten tillhandahåller blanketterna samt portofria svarskuvert.

Sammanboende makar får lämna personuppgifter gemensamt på en personblankett.

Uppgifterna skrivs under av den som lämnar uppgiften. Denne svarar för uppgifternas riktighet.

4 § Personuppgift skall innehålla följande uppgifter, nämligen
namn och personnummer,
församling och fastighetsbeteckning,
utdelnings- och ortsadress,
förvärvsarbete eller annan sysselsättning,
namn på arbetsgivarens företag och huvudsaklig verksamhet vid arbetsplatsen,
arbetsplatsens adress och kommuntillhörighet,
innehavare av bostaden,
hushållets storlek och sammansättning.

5 § Bostadsuppgift inhämtas från den allmänna fastighetstaxeringen 1981. För fastighet med en bostad lämnas uppgift på fastighetstaxeringsblankett och för fastighet med flera bostäder på särskild lägenhetsförteckning. Uppgifterna avser

A. för fastighet med byggnad som innehåller bostadslägenhet, uppgift om län, kommun och församling där fastigheten är belägen,
fastighetens beteckning,
ägarens namn och postadress samt
ägarekategori

B. för byggnad med bostadslägenhet, utöver uppgifterna under A., uppgift om byggnadsnummer, fastighetstyp, hustyp, huruvida mer än hälften av byggnadens våningsyta upptas av annat än bostad, byggnadsår och ombyggnadsår samt förekomst av vatten, avlopp och centralvärme

C. för varje bostadslägenhet, uppgift om upplåtelseform, antal bostadsrum, antal rum som används endast till annat än bostad, förekomsten av kök eller kokvrå, bad- eller duschrum och vattenklosett, lägenhetsinnehavarens namn samt lägenhetsnummer

D. för ej upplaten bostadslägenhet, uppgift om orsaken härtill.

6 § För folk- och bostadsräkningen får, förutom de uppgifter som avses i 4 och 5 §§, inhämtas uppgifter om fastighets tätortstillhörighet från länsstyrelsernas register över fastighets-taxering.

koordinater för fastigheter från centralnämnden för fastighetsdata, personnummer, civilstånd, kyrkobokföringsort, kyrkobokföringsfastighet, utdelnings- och ortsadress, samhörighetsbeteckning, medborgarskap och födelse-land från statistiska centralbyråns register över totalbefolkningen, företags namn och form, antal arbetsställen och arbetsställes namn, storlek, sektortillhörighet, belägenhet och näringsgrenskod från statistiska centralbyråns centrala företagsregister.

7 § Statistiska centralbyrån får med hjälp av automatisk databehandling använda ytterligare uppgifter tillsammans med uppgifterna för folk- och bostadsräkningen för sådana statistiska ändamål som anges i 1 § endast enligt beslut eller tillstånd som avses i datalagen (1973: 289).

8 § Det åligger kommun att lämna information om folk- och bostadsräkningen. Kommunen skall också biträda vid distributionen av blanketterna för personuppgift och bostadsuppgift samt vid upprättandet och insamlingen av dessa uppgifter.

Kommunen svarar för att de insamlade uppgifterna granskas och i berett skick överlämnas för fortsatt bearbetning till statistiska centralbyrån.

Kommunen skall uppdra åt särskilt granskningsorgan att handha de göromål som avses i denna paragraf. Kommun kan tillsammans med en eller flera andra kommuner efter samråd med statistiska centralbyrån inrätta ett gemensamt granskningsorgan.

9 § Kommunen skall utse en granskningsledare och en ställföreträdare för denne. Vidare skall kommunen sörja för att granskningspersonalen utbildas för sina arbetsuppgifter.

10 § Granskningsledaren eller den som utses av denne får av uppgiftsskyldig inhämta upplysningar rörande förhållanden som omfattas av uppgiftsskyldigheten.

11 § Har personuppgift eller bostadsuppgift ej lämnats inom föreskriven tid eller lämnas ej upplysningar som har begärts enligt 10 § får granskningsledaren eller statistiska centralbyran anmana den uppgiftsskyldige att fullgöra sin skyldighet.

Innan anmaning utfärdas, bör den uppgiftsskyldige, om detta kan ske utan olägenhet, på lämpligt sätt erinras om skyldigheten att lämna föreskrivna uppgifter och upplysningar.

Om anmaningen ej efterkoms, kan länsstyrelsen på granskningsledarens eller statistiska centralbyråns begäran vid vite förelägga den uppgiftsskyldige att fullgöra sin skyldighet. Vite får ej bestämmas under ett hundra kronor eller över ettusen kronor. Fråga om utdömmande av vite avgörs av länsrätten.

Beslut om vitesföreläggande och beslut om utdömmande av vite överklagas genom besvär hos kammarrätten.

12 § Statistiska centralbyrån och kommunens granskningsorgan skall tillse att den uppgiftsskyldige ej betungas onödigt.

13 § Folkbokföringsmyndighet har rätt att i enlighet med anvisningar från statistiska centralbyrån ta del av personuppgift och lägenhetsförteckning för kontroll av folkbokföringen. Sådan kontroll får göras med hjälp av automatisk databehandling endast enligt beslut eller tillstånd enligt datalagen (1973: 289).

14 § Den som tagit befattning med uppgifter som avses i denna lag får ej obehörigen yppa dess innehåll.

15 § Anvisningar om förfarandet vid folk- och bostadsräkningen lämnas av riksskatteverket och statistiska centralbyrån i vad anvisningarna rör länsstyrelserna, de lokala skattemyndigheterna och pastorsämbetena samt i övrigt av statistiska centralbyrån.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

EKONOMIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-03-08

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande, och statsråden Sven Romanus, Mundebo, Wikström, Wirtén, Huss, Rodhe, Wahlberg, Hansson, Enlund, Lindahl, Winther, Cars, Gabriel Romanus, Tham

Föredragande: statsrådet Mundebo

Proposition om en allmän folk- och bostadsräkning år 1980, m. m.

---

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande den 11 november 1976 tillkallade chefen för ekonomidepartementet en kommitté¹ för att utreda behovet av framtida folk- och bostadsräkningar. Kommittén antog namnet FoB-utredningen.

FoB-utredningen avlämnade den 1 december 1978 betänkandet (SOU 1978:79) Förslag till undersökning om hushåll, bostäder och sysselsättning 1980. Till protokollet i detta ärende bör som *bilaga 1 och 2* fogas utredningens sammanfattning och författningsförslag. Beträffande utredningens redovisning av erfarenheterna från tidigare folk- och bostadsräkningar samt utredningens närmare överväganden hänvisas till betänkandet.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, datainspektionen, delegationen för företagets uppgiftslämnande (DEFU), 1976 års fastighetstaxeringskommitté (Fi 1976:05), justitiekanslern, kammarrätten i Jönköping, konjunkturinstitutet, Statens planverk, riksförsäkringsverket, riksrevisionsverket, riksskatteverket, skolöverstyrelsen, socialstyrelsen, statskontoret, statistiska centralbyrån, sysselsättningsutredningen (A 1974:02), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), centralorganisationen SACO/SR, institutet för social forskning (SOFI), justitieombudsmannen, kulturgeografiska institutionen vid Göteborgs universitet, Stockholms kommun, Göteborgs kommun, Malmö kommun, Sundsvalls kommun, Örebro kommun, Luleå kom-

---

¹ Landshövdingen Mats Lemne, ordförande, generaldirektören Lennart Holm, departementsrådet Bengt Olof Karlsson, professorn Erik Ruist, avdelningschefen Klas Wallberg och direktören Lars Ågren.

mun, Kalmar kommun, Lindesbergs kommun, Stockholms läns landsting, Örebro läns landsting, länsstyrelsen i Kopparbergs län, länsstyrelsen i Örebro län, landsorganisationen i Sverige (LO), Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska Arbetsgivareföreningen, tjänstemännens centralorganisation (TCO) samt utredningen (U 1975:14) om studiedokumentation och statistik för högskolan.

Därutöver har yttranden kommit in från arbetarskyddsstyrelsen, centralnämnden för fastighetsdata, föreningen för kommunal statistik och planering, kulturgeografiska institutionen vid Stockholm universitet, lokala skattemyndigheten i Stockholms fögderi, Lunds universitet, Länsplanerarnas Förening, miljödatanämnden, statens institut för byggnadsforskning, statens invandrarverk, statistiska institutionen vid Stockholms universitet, Sveriges industriförbund, Sveriges Sociologförbund samt Transportforskningsdelegationen.

UHÄ har till sitt remissvar fogat yttranden från regionstyrelserna för Stockholms, Uppsala, Göteborgs och Umeå högskoleregioner samt från nationalekonomiska institutionen vid universitetet i Lund, pedagogiska institutionen vid universitetet i Uppsala och kulturgeografiska institutionen vid universitetet i Umeå.

Reservation eller särskilt yttrande har anmälts till

SCB:s remissvar av styrelseledamoten Bengt Andersson i fråga om möjligheterna att på kontrolluppgiften ta med statistiska uppgifter,

datainspektionens remissvar av styrelseledamoten P. G. Vinge i fråga om utredningens förslag till ny metod för att ta fram sysselsättningsstatistik,

DEFU:s remissvar av styrelseledamoten Arne Myrbeck i fråga om bl. a. nödvändigheten av blankettutfrågning av allmänheten,

SOFI:s remissvar av styrelseledamoten Karl-Olof Faxén i fråga om avsnitten "sysselsättning" och "yrke och utbildning",

svenska kommunförbundets remissvar av Inge Hörnlén m. fl. socialdemokratiska ledamöter i fråga om vidgade möjligheter för kommunerna att få tillgång till uppgifter,

Stockholms kommuns remissvar av borgarråden Inger Bävner, Ingrid Segerström och Lennart Lööf i fråga om belysning av yrkestillhörigheten och vidgade möjligheter för kommunerna att få tillgång till uppgifter.

Till SCB:s remissvar har också fogats de synpunkter SACO/SR-föreningen vid verket fört fram vid förhandlingar som förts enligt lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

En sammanställning av remissyttrandena har upprättats. I fråga om remissyttrandenas närmare innehåll får jag hänvisa till sammanställningen, som bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

2 Föredraganden

2.1 Inledning

Folk- och bostadsräkningar (FoB) har normalt ägt rum vart femte år. Den senaste räkningen, 1975 års FoB, genomfördes med en delvis ny insamlings- och bearbetningsteknik. Syftet var att begränsa allmänhetens medverkan och öka skyddet för den enskildes personliga integritet. I förhållande till 1970 års FoB, som var den mest omfattande räkningen som genomförts, var 1975 års FoB begränsad i flera avseenden.

FoB-materialet samlas in från hushallen och fastighetsägarna. Enligt lagen (1975: 55, ändrad senast 1975: 749) om folk- och bostadsräkning är 1975 ålag det kommunerna att medverka vid distribution och insamling av blanketter samt vid granskning och rättelse av uppgifterna. Uppgifter till FoB är skyddade enligt lagen (1937: 249) om inskränkningar i rätten att utbetomma allmänna handlingar (omtryckt 1977: 1029), den s. k. sekretesslagen.

Materialet från folk- och bostadsräkningarna används för många olika ändamål och har sin särskilda betydelse för planerings- och utredningsverksamhet på regional och kommunal nivå samt för forskning och allmän information. Resultaten har också kommit till användning i sådan central och regional planering som den fysiska rikspaneringen och länsplaneringen. Materialet har vidare använts för kontroll av folkbokföringens riktighet.

Den 11 november 1976 bemyndigades chefen för ekonomidepartementet att tillkalla en kommitté (E 1976:02) för att utreda behovet av framtida folk- och bostadsräkningar. Huvuduppgiften angavs vara att undersöka behovet av kommande folk- och bostadsräkningar och visa hur samhällsplaneringens framtida behov av befolknings-, hushalls- och bostadsdata skall kunna tillgodoses. Som huvudalternativ till särskilda FoB-undersökningar pekades på möjligheterna att utnyttja uppgifter som samlas in i olika administrativa verksamheter, bl. a. skatteadministrationen och fastighetsregistreringen. Särskilt borde kommittén närmare pröva vilka förutsättningar som fanns att samordna uppgiftslämnandet för statistikändamål med den allmänna fastighetstaxeringen. Ett av syftena med att använda uppgifter som samlas in i skilda administrativa verksamheter var att i möjligaste mån begränsa allmänhetens uppgiftsskyldighet. Det underströks att statistikens innehåll och utformning så långt som möjligt borde anpassas till rimliga användarönskemål, som närmare borde kartläggas. Vidare angavs kostnadssidan vara en viktig faktor vid ställningstagande till framtida undersökningar. I kommitténs uppdrag ingick att om möjligt göra en avvägning mellan å ena sidan kostnaderna, å andra sidan värdet av den statistik som kommer fram vid framtida folk- och bostadsräkningar med nuvarande eller annan utformning.

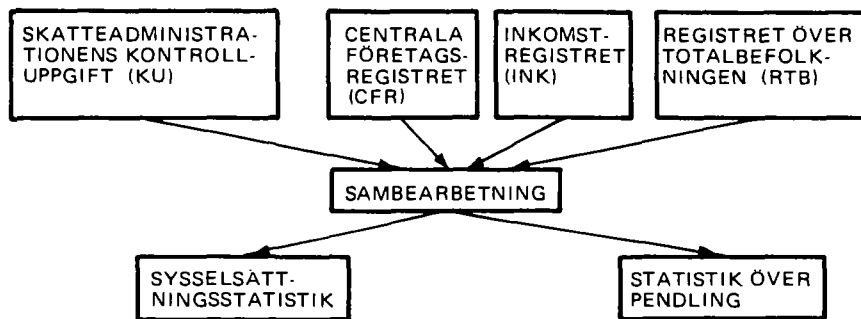
2.2 Utredningsförslaget

Kommittén, i det följande kallad FoB-utredningen, redovisade i december 1978 resultatet av sitt arbete i betänkandet (SOU 1978: 79) Förslag till undersökning om hushåll, bostäder och sysselsättning 1980. Utredningens förslag grundas på erfarenheter och synpunkter från användare och andra intressenter. Datainsamlingsmöjligheter, framtida produktionsteknik och rena kostnadsaspekter har också starkt påverkat utformningen av förslaget.

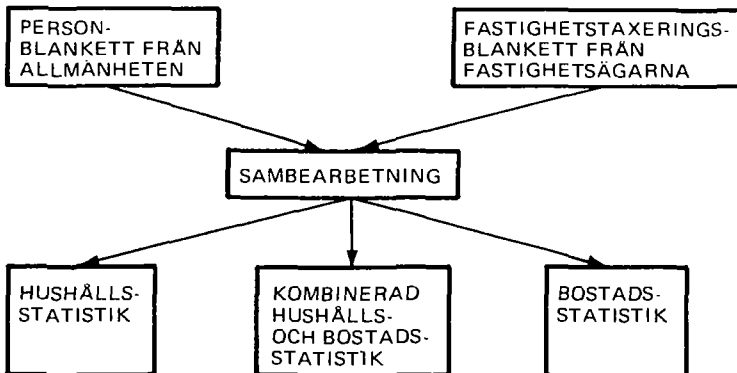
Den undersökning om hushåll, bostäder och sysselsättning, HBS 80, som FoB-utredningen förordar kan delas i två avsnitt, en sysselsättningsdel samt en hushålls- och bostadsdel. Sysselsättningsdelen är huvudsakligen baserad på uppgifter från företagen via den skatteadministrativa kontrolluppgiften (KU). Hushålls- och bostadsdelen grundas på uppgifter från allmänheten via blankett och från fastighetsägarna i samband med den allmänna fastighetstaxeringen.

Schematiskt kan de båda delarna beskrivas på följande sätt

Sysselsättningsdelen

Uppgifter om sysselsättning föreslås för anställda insamlas genom KU. Inkomstregistret, som upprättas vid statistiska centralbyrån (SCB) på grundval av taxeringsuppgifterna, föreslås använt bl. a. för att avgränsa företagargruppen. KU skall innehålla uppgifter om vid vilket arbetsställe den anställda är verksam och om arbetad tid. Sambearbetning av uppgifterna från KU med en uppdaterad och särskilt anpassad version av centrala företagsregistret (CFR) gör det möjligt att redovisa näringsgrensfördelad sysselsättningsstatistik. CFR förutsätts efter uppdatering och komplettering innehålla uppgifter om var arbetsställena är belägna (län, kommun, tätort/glesbygd, nyckelkodområde). SCB:s register över totalbefolkningen (RTB) skall efter uppdatering och komplettering på motsvarande sätt kunna leverera uppgifter om var de anställda bor. Dessa uppgifter tillsammans med uppgifter om arbetsplatsens belägenhet möjliggör redovisning av pendlingsstatistik.

Hushålls- och bostadsdelen

Uppgifter om hushållens storlek och sammansättning föreslås insamlas med hjälp av blankett från allmänheten. En något utbyggd uppgiftsinsamling i den allmänna fastighetstaxeringen jämfört med föregående taxering avses ge efterfrågade bostadsuppgifter. Hushållsstatistik och kombinerad statistik över hushåll och bostäder föreslås framtagna genom sambehandling av hushålls- och bostadsuppgifter.

Statens och kommunernas kostnader för HBS 80 beräknas av utredningen i pris- och löneläge den 1 juli 1977 till ca 73 milj. kr., varav ca 51 milj. kr. avser hushållsstatistik och kombinerad statistik över hushåll och bostäder. Statens del av totalkostnaden skulle bli ca 50 milj. kr.

Utöver det här beskrivna huvudalternativet innehåller betänkandet två alternativa förslag med skilda ambitionsnivåer.

Det ena, som förordas av kommitténs ordförande Lemne och ledamoten Karlsson, innebär att blankettundersökningen slopas. Dessa ledamöter pekar på att av hela kostnaden för HBS 80 faller en mycket stor del (45 av 73 milj. kr.) på blankettdelen. Denna medför vidare att en stor börda läggs på allmänheten, som förorsakas besvär med att fylla i blanketten. Därför måste det enligt dessa ledamöters mening finnas utomordentligt starka skäl för att genomföra denna del av undersökningen. Anledning finns att ytterligare överväga vilka alternativa metoder och modeller för bostadsförsörjningsplaneringen som kan finnas innan beslut tas om blankettdelen i HBS. Bl. a. bör prövas om blankettundersökning i enbart vissa kommuner kan vara tillräckligt.

Det andra förslaget, bakom vilket står ledamöterna Ruist och Wallberg, innebär att i blankettundersökningen också tas in uppgifter om sysselsättning. Det är enligt dessa ledamöter angeläget att samla in ett material som så nära som möjligt ansluter till det som fanns i FoB 75 och därigenom möjliggör bättre jämförbarhet med tidigare räkningar och som medger kompletteringar av sysselsättningsuppgifterna på lag regional nivå om så bedöms nödvändigt. Merkostnaden för att samla in och behandla sysselsätt-

ningsuppgifterna beräknas till ca 5 milj. kr. i pris- och löneläge den 1 juli 1977. Ruist/Wallberg anser att det inte är i överensstämmelse med rimliga krav på en smidig övergång från ett redovisningssystem till ett nytt inte tidigare prövat system att avhända sig den säkerhet – såväl vad gäller materialets fullständighet som jämförbarhet – som vinnns genom att inhämta sysselsättningsuppgifter även på personblanketten.

2.3 Remissutfallet

Jag avser att i det följande kortfattat ange remissutfallet i förslagets huvudfrågor. Som jag förut har nämnt lämnas en mera fullständig redovisning i bilaga 3.

De flesta remissinstanserna är positiva till utredningens ansats att i vidgad omfattning utnyttja uppgifter som har lämnats i andra sammanhang. Från flera håll pekas på de möjligheter som härigenom öppnas för att få fram mera frekvent statistik till lägre kostnad och med mindre besvär för allmänheten. Det framhålls emellertid i flera yttranden – även från remissinstanser med en positiv inställning till förslagen – att betänkandet är av principiell karaktär och att mycket av planering, samordning och praktiska överväganden återstår. Från några håll är man tveksam till om den tid som står till förfogande är tillräcklig för det nödvändiga förberedelsearbetet. Dessa remissinstanser och även andra anser att man för säkerhets skull bör komplettera blankettinsamlingen med uppgifter i enlighet med Ruist/Wallbergs förslag. Det förordade KU-systemet avstyrks av flera remissinstanser och utredningens avvägning av antalet variabler möts också av invändningar. Särskilt har kritik riktats mot förslaget att utesluta yrkesvariabeln.

Med något enstaka undantag tillstyrks utredningens förslag att samla in bostadsuppgifter i samband med fastighetsägarnas uppgiftslämnande till den allmänna fastighetstaxeringen. Både riksskatteverket (RSV) och 1976 års fastighetstaxeringskommitté ställer sig bakom förslaget men förutsätter ett fortsatt samråd i frågor om t. ex. blankettutformning, distribution och insamling av blanketterna samt organisation.

Behovet av hushållsdata betonas av ett flertal remissinstanser. Hushållsstatistik kan f. n. inte ställas samman på annat sätt än genom blankettfrågor till allmänheten. En alldeles klar majoritet av remissinstanserna förordar också att samkörningen av registren kompletteras med uppgiftsinhämtande via blankett. Endast ett fåtal remissinstanser, däribland delegationen för företagens uppgiftslämnande (DEFU), ställer sig bakom det av Lemne/Karlsson förordade blankettfria alternativet. Från flera håll, bl. a. bostadsstyrelsen, SCB, statens institut för byggnadsforskning och flera kommuner, förs däremot fram önskemål om ytterligare variabler, t. ex. om uppvärmningssätt och skilda lägenhetsdata.

Flertalet remissinstanser är positiva till det föreslagna systemet att ta fram sysselsättnings- och pendlingsstatistik. Härvid har – särskilt från regionala och lokala planeringsorgan – understrukits betydelsen av att denna statistik blir arlig och inte som f. n. tillgänglig endast vart femte år. Från bl. a. kommunalt håll pekas på de avsevärda insatser som krävs – inte minst från kommunerna – för att datera upp det arbetsställeregister som förutsätts enligt förslaget. Dessa insatser är man emellertid beredd att göra för att få tillgång till arlig statistik. Metoderna för arbetet med uppdatering av registret möter invändningar från bl. a. DEFU, Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF) och Sveriges industriförbund (SI). Alternativa lösningar presenteras av såväl DEFU som SAF och SI.

Utredningens förslag att ta fram sysselsättningsstatistik med utgångspunkt i uppgifter om arbetad tid och arbetsställeidentifikation inlagda på den skatteadministrativa kontrolluppgiften avstyrks av RSV, DEFU samt SAF och SI. RSV uttalar mycket starka farhågor för att förslaget kan komma att innebära ej godtagbara störningar i skatteadministrationen och vidhåller den av verket tidigare redovisade uppfattningen att utnyttjande av KU-systemet tidigast kan övervägas till 1982 års taxering. DEFU anser att utredningen borde ha utrett möjligheterna att genom urvalsundersökningar få fram vissa av de uppgifter som behövs. Enligt SAF och SI är utredningsförslaget utformat utan erforderlig analys av villkoren för en tillämpning av KU-ansatsen samt i övrigt alltför opraktiskt för att läggas till grund för en studie av sysselsättningen vid HBS 80 som ersättning för tidigare använda räkningsmetoder. RSV, DEFU samt SAF och SI har var för sig presenterat alternativa lösningar för att med utgångspunkt i en oförändrad kontrolluppgift ta fram erforderlig sysselsättningsstatistik. Även statskontoret är tveksamt till KU-systemet och anser att en omsorgsfull provundersökning måste företas för att belysa skilda konsekvenser för berörda statliga och kommunala organ och för företagen.

Ett stort antal remissinstanser, däribland SCB, sysselsättningsutredningen, flertalet kommuner, LO, TCO och representanter för forsknings- och planeringsverksamhet, ställer sig bakom Ruist/Wallbergs förslag att även på blanketten ta med sysselsättningsuppgifter.

Som jag inledningsvis nämnde har förslaget att slopa yrkesvariabeln mött erinringar. Kritiken har framställts från skilda utgångspunkter. Bland de remissinstanser som förordat att uppgift om yrkestillhörighet tas med i undersökningen kan nämnas skolöverstyrelsen, universitets- och högskoleämbetet, sysselsättningsutredningen, arbetsmarknadsstyrelsen, miljödatanämnden, arbetarskyddsstyrelsen, socialstyrelsen, LO, SACO/SR, TCO och representanter för forsknings- och planeringsverksamhet. Flera av dessa instanser önskar också att uppgifter inhämtas om utbildning.

2.4 Överväganden

Som jag inledningsvis nämnde används uppgifter som samlats in vid folk- och bostadsräkningar inom skilda delar av samhällsplaneringen. Som exempel kan nämnas näringslivs- och trafikprognoser, lokala och regionala sysselsättnings- och befolkningsprognoser, kommunala bostadsbyggnadsprogram, planeringen av barnomsorgen, skolväsendet, åldringsvården och annan social service. Resultatet av utredningens användaranalys, som får stöd av remissorganen, visar att viktiga delar av samhällsplaneringen förutsätter uppgifter om befolkning, hushåll, sysselsättning och bostäder med möjligheter till långtgående uppdelning av materialet regionalt och lokalt. Utredningens majoritet och många remissinstanser framhåller att detta krav inte kan tillgodoses på annat sätt än genom totalundersökningar. Bl. a. framhålls att urvalsundersökningar inte kan utgöra annat än komplement eftersom precisionen i resultaten blir för låg på regional och lokal nivå. Med de planeringsmetoder som nu används finns enligt min mening inte något verkligt alternativ till totalundersökning för att få in FoB-data. Jag finner därför att en totalundersökning bör genomföras också år 1980. Härvid har jag också beaktat att om inte uppgifter i folk- och bostadsräkningens form samlas in, kommer säkerligen en rad kommunala och andra statistiska undersökningar av liknande typ att genomföras. Mot denna bakgrund förordar jag att en folk- och bostadsräkning genomförs år 1980.

Utredningen har visat att vissa uppgifter som ingatt i tidigare folk- och bostadsräkningar haft en ringa användning i samhällsplaneringen. Andra uppgifter har visat sig komma till användning på främst central myndighetsnivå, där man inte haft speciell nytta av de möjligheter till regional och lokal redovisning som FoB-statistiken erbjuder. Det är enligt min mening nödvändigt att fortlöpande pröva behovet av olika slag av statistik mot bakgrund av de förändringar i samhällsplaneringen som ständigt sker. Den information som krävs för samhällsplaneringen måste tas fram. Å andra sidan är det en självklarhet att onödigt statistik läggs ned. Jag kommer i det följande att redovisa den avvägning jag gjort i fråga om omfattningen av FoB 80.

I enlighet med sina direktiv har, som jag redan nämnt, utredningen också övervägt alternativa sätt att ta fram de behövliga statistikuppgifterna. Det värdefulla arbete utredningen här utfört har mynnat ut i ett principförslag till förenklingar och rationaliseringar i fråga om inhämtande av uppgifter om hushåll, bostäder och sysselsättning. Enligt min mening bör vissa av dessa förslag genomföras omedelbart. I andra fall bedömer jag, i likhet med många remissinstanser, att en betydande del av de förenklingar som utredningen pekat på bör kunna genomföras först efter närmare tekniska, organisatoriska och ekonomiska överväganden.

De krav på resurser som föranleds av samhällsplaneringens önskemål

om statistikuppgifter måste självfallet vägas mot andra faktorer. Det statsfinansiella läget gör det enligt min mening nödvändigt att besparingsmöjligheter inom alla områden tas till vara. En strävan bör därför vara att begränsa kostnaderna för framställningen av FoB-statistik så lång som möjligt. En annan viktig faktor är att i görligaste mån begränsa allmänhetens och företagens uppgiftslämnande. Jag vill här erinra om de förslag som förelades riksdagen i prop. 1976/77:115 och som ledde till inrättandet av ett särskilt organ – DEFU – med uppgift att lägga grunden till en fortlöpande bevakning av uppgiftslämnandet. Vidare vill jag nämna att frågan om begränsning av uppgiftslämnande berörts i prop. 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati, m. m. De förenklingar i samband med inhämtandet av FoB-data som jag föreslår i det följande skall ses som ett led i regeringens arbete på detta område.

Ytterligare en faktor som aktualiseras i samband med folk- och bostadsräkningar är sårbarhets-, sekretess- och integritetsfrågorna. Ett framtida utnyttjande av skilda administrativa register för inhämtande av statistiskt material förutsätter självfallet att betryggande garantier kan ges för att den enskildes integritetskrav inte eftersätts.

Mot den bakgrund jag nu har redovisat bör utgångspunkten vara att det efter år 1980 inte skall behövas några blankettundersökningar utan att den statistik som behövs för samhällsplaneringen tas fram genom samutnyttjande och sambearbetning av skilda administrativa register. De tekniska lösningarna för att med hjälp av sådana metoder få fram uppgifter om bostäder och sysselsättning är enligt vad flera remissorgan påpekat ännu inte tillräckligt utredda för att i full skala sättas i praktisk tillämpning. Jag delar denna bedömning. Det blir därmed nödvändigt att även år 1980 i viss utsträckning utnyttja blanketter till allmänheten för att samla in de uppgifter som behövs.

Det förslag till folk- och bostadsräkning som jag förordar i det följande innebär emellertid betydande förenklingar och rationaliseringar jämfört med FoB 75. Bostadsuppgifterna föreslås inhämtade i samband med fastighetstaxeringen och de frågor som ställs till allmänheten har begränsats. Förenklingarna medför betydande kostnadsbesparingar jämfört med tidigare undersökningar.

Vad först gäller frågan om behovet av *uppgifter om bostadsbeståndet* visar utredningens användaranalys enligt min mening att sådana uppgifter utgör ett viktigt underlag för de bostadsbyggnadsprogram som kommunerna är skyldiga att upprätta varje år. Denna bedömning görs också av de remissinstanser som yttrat sig i frågan. Underlaget för bostadsbyggnadsprogrammen i fråga om lägenhetsbeståndets egenskaper baseras till större delen på uppgifter från folk- och bostadsräkningarna. Dessa uppgifter har i tidigare räkningar samlats in genom särskild blankett till allmänheten.

I enlighet med sina direktiv har utredningen undersökt alternativa sätt att samla in de uppgifter som behövs för planeringen. Enligt utredningens

förslag bör bostads- och lägenhetsuppgifter avseende år 1980 tas in i samband med deklarationen till den allmänna fastighetstaxeringen 1981 (AF1 1981). För enfamiljshus skall uppgifter om lägenheten redovisas på fastighetstaxeringsblanketten medan uppgifter för flerfamiljshus lämnas på en särskild lägenhetsförteckning som bifogas fastighetstaxeringsblanketten. Framställningen av statistik insamlad från fastighetstaxeringen beräknas av utredningen kosta ca 5 milj. kr. i pris- och löneläge den 1 juli 1977. Utredningens förslag i detta avseende tillstyrks med få reservationer av samtliga remissinstanser.

En samordning av inhämtandet av bostadsuppgifter för FoB 80 med uppgiftsinhämtandet för den allmänna fastighetstaxeringen 1981 i enlighet med utredningsförslaget innebär enligt min mening avsevärda förenklingar. Förslaget innebär att sådana uppgifter som efterfrågas för båda ändamålen - vilka klart bör anges - endast behöver lämnas vid ett och samma tillfälle och inte som tidigare vid två. Fördelarna i form av minskad uppgiftslämnarbörda för allmänheten är således mycket påtagliga. De samhällsekonomiska vinster som följer av en minskad blankettmängd och en samordnad hantering väger enligt min mening tyngre än de av några remissinstanser påpekade nackdelarna i form av delvis minskade möjligheter till jämförelse med uppgifter som samlats in vid tidigare folk- och bostadsräkningar. Utredningens förslag i detta avseende bör därför enligt min mening genomföras.

Jag går nu över till frågan om inhämtande av *hushållsuppgifter*. Utredningens användaranalys visar att uppgifterna om hushåll har en betydande användning inom samhällsplaneringen. Hushållsdata utnyttjas enligt utredningens kartläggningar framför allt i bostadsbyggnadsprogrammen vid beräkningen av det totala behovet av lägenheter och i kommunala delområdesprognoser. I viss utsträckning används dessa uppgifter även i samband med upprättande av bostadssaneringsprogram. Enligt utredningen är förfrågningar till allmänheten på totalbasis f. n. den enda metoden för att få in uppgifter som ger möjlighet att beskriva utvecklingen av den faktiska hushållsbildningen för de områden som behövs i bostadsplaneringen.

Utredningens slutsatser beträffande behovet av och sättet för att inhämta uppgifter om hushållen delas av flertalet remissorgan som yttrat sig i frågan. Två remissinstanser ger stöd åt det av Lemne/Karlsson framförda alternativet med en undersökning utan hushållsdata. Flera avstyrker å andra sidan bestämt detta alternativ. Många remissorgan betonar vikten av kombinerade hushålls- och lägenhetsdata.

Insamlandet av uppgifter om hushållen via blankett innebär enligt min mening olägenheter för allmänheten. Kostnaderna för stat och kommun är också betydande, ca 45 milj. kr., enligt de beräkningar utredningen låtit utföra. De trögheter i anpassningsprocesserna som är särskilt påtagliga på bostadsförsörjningens område gör det emellertid enligt min mening nödvändigt med en god framförhållning i fråga om bostadsplaneringen. Med de

planeringsmetoder som f. n. används på detta område är det nödvändigt med uppgifter om hushållen. Dessa uppgifter är också av betydelse då det gäller att följa upp effekterna av gjorda bostadspolitiska insatser. Nagot annat sätt att samla in dessa uppgifter än genom blankett till allmänheten finns f. n. inte. I ett kort perspektiv är det inte heller realistiskt att räkna med sådana förändringar av metoder och modeller för bostadsplaneringen att hushallsuppgifter kan avvaras. Jag anser det därför nödvändigt att år 1980, trots de påtagliga olägenheter och kostnader detta innebär, inhämta uppgifter medelst blankett till hushållen. För att tillgodose planeringens behov av kombinerade hushålls- och bostadsdata bör denna undersökning tidsmässigt samordnas med uppgiftsinhämtandet för fastighetstaxeringen 1981.

Jag anser att utgångspunkten för framtiden bör vara att göra insamlingen av såväl hushålls- som bostadsuppgifter registerbaserad. Allmänheten skulle därmed slippa ifrån ett uppgiftslämnande samtidigt som det betydande gransknings- och kodningsarbete som kommunerna lägger ned på just denna del av folk- och bostadsräkningarna nedbringas. Under förutsättning att integritetskraven inte eftersätts skulle detta innebära betydande vinster. SCB bör därför ges i uppdrag att i samråd med berörda parter utreda förutsättningarna att tillgodose samhällsplaneringens behov av hushallsuppgifter via registerbearbetningar. Visar det sig inte möjligt att få fram de uppgifter som behövs med rimliga insatser, får det nog övervägas om alternativa metoder och modeller kan utformas för den samhällsplanering som i dag förutsätter tillgång till hushållsdata. Härigenom bör de framtida kostnaderna för att ta fram ett tillräckligt beslutsunderlag kunna minskas.

Uppgifterna från folk- och bostadsräkningarna om *sysselsättning och resor mellan bostäder och arbetsplatser* har hittills givit ett dominerande underlag för analyser av sysselsättningsutvecklingen i samband med regional och kommunal utvecklingsplanering. Under senare tid har dock vissa begränsningar i användbarheten av dessa uppgifter – främst på grund av det stora avståndet i tiden mellan mätningstillfällena – påtalats.

Enligt FoB-utredningens förslag kan uppgifter om sysselsättningen tas fram genom sambearbetning av data från skatteadministrationens kontrolluppgift, centrala företagsregistret samt inkomstregistret. Förslaget förutsätter därvid att vissa kompletterande uppgifter förs in på kontrolluppgiften och att i företagsregistret tas in uppgifter som gör det möjligt att specificera redovisningen på arbetsställenivå. Genom att i detta sammanhang även utnyttja registret över totalbefolkningen skulle det enligt utredningens mening också vara möjligt att erhålla uppgifter över pendling, dvs. arbetstagares resor mellan bostad och arbetsplats. Ett betydande antal remissorgan intar allmänt sett en positiv ståndpunkt till utredningens förslag även om flera samtidigt påpekar att betydande tekniska och organisatoriska problem måste lösas innan denna metod kan användas.

Enligt min mening är utredningens förslag att genom sambearbetning av olika register förse främst den regionala och lokala planeringen med sysselsättningsuppgifter en i princip lämplig metod. Den kan tillgodose samhällsplaneringens behov samtidigt som den innebär såväl förenklingar i fråga om uppgiftslämnandet som stora kostnadsbesparingar för stat och kommun. Jag anser emellertid att man måste närmare studera förutsättningarna för att i praktiken klara av sambearbetningen av de mycket stora register det här är fråga om. Också de synpunkter som DEFU, RSV, SAF m. fl. remissorgan lämnat i fråga om utnyttjandet av KU-systemet bör övervägas. Bl. a. bör undersökas möjligheterna att få fram en användbar sysselsättningsstatistik med utgångspunkt i en oförändrad KU-uppgift. Som jag nämnt förut är det också en självklar förutsättning att skyddet av den enskildes personliga integritet inte eftersätts. Dessa frågor är av sådan art och omfattning att det inte är realistiskt att räkna med att använda registermetoder för att ta fram sysselsättningsuppgifter för år 1980. Också med tanke på det beslut beträffande sysselsättningsplaneringens framtida utformning, som kan väntas efter det att sysselsättningsutredningen lämnat sitt huvudbetänkande i vår, är det olämpligt att nu binda sig för en lösning beträffande metod för att ta fram sysselsättningsstatistik. Jag avser emellertid att senare föreslå regeringen att ge SCB i uppdrag att närmare undersöka hur det framtida behovet av sysselsättnings- och pendlingsstatistik skall kunna tillgodoses genom bl. a. sambearbetning av olika register.

Det är enligt min mening nödvändigt att också i samband med 1980 års FoB ta fram underlag för sysselsättnings- och pendlingsstatistik. De uppgifter som behövs bör hämtas in via blanketten till allmänheten och ligga till grund för näringsgrensfördelad sysselsättningsstatistik och statistik över den förvärvsarbetande befolkningens fördelning efter arbetsplatsens belägenhet och mantalsskrivningsort. Med utgångspunkt i dessa uppgifter bör också kunna tas fram statistik över pendling, dock inte i fråga om färdstätt. Jag förutsätter att uppgiftsinhämtandet begränsas till vad som oundgängligen behövs och att vunna erfarenheter från tidigare undersökningar utnyttjas fullt ut. Det av mig förordade förslaget innebär att jämförelser kan göras bakåt i tiden, vilket förts fram som angeläget av flera remissinstanser. Vidare öppnas möjligheter att i samband med 1980 års FoB genom begränsad provverksamhet studera resultaten av skilda undersökningsmetoder.

På basis av genomförda användaranalyser drar FoB-utredningen slutsatsen att de uppgifter om yrke och utbildning som samlats in i samband med tidigare folk- och bostadsräkningar inte utnyttjats i sådan utsträckning att de bör finnas med i en undersökning år 1980. Som jag redan framhållit har särskilt förslaget att slopa yrkessuppgiften mött erinringar från åtskilliga remissorgan.

Önskemålet om att ha tillgång till yrkes- och utbildningsuppgifter i samhällsplanering och annan verksamhet måste vägas mot andra faktorer. Behovet av en totalundersökning beträffande befolkningens yrkes- och ut-

bildningsförhållanden i landet är enligt min mening inte övertygande påvisat. Allmänheten har visat en viss motvilja att lämna uppgifter särskilt om utbildning i samband med folk- och bostadsräkningar. Kvalitetsundersökningar har visat att den statistik över yrke och framför allt utbildning som framställts med utgångspunkt i dessa uppgifter varit behäftad med relativt stora fel.

Enligt min mening är uppgifter om yrke och utbildning emellertid nödvändiga i flera sammanhang. Jag kan här peka på de undersökningar av skaderisker som olika kategorier av anställda utsätts för på sina arbetsplatser, andra miljöstudier och de behov som har anmälts från utbildningshåll och från arbetsmarknadens parter. Alternativ till att genom folk- och bostadsräkningar ta fram den statistik över utbildning och yrke som kan behövas bör därför enligt min mening närmare utredas av SCB.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört anser jag i likhet med utredningen att uppgifter om yrke och utbildning inte bör ingå i FoB 80.

I likhet med vad som gjordes vid den senaste folk- och bostadsräkningen bör reglerna för undersökningen föras samman i en lag. Det av mig förordade lagförslaget bygger på lagen (1975:55) om folk- och bostadsräkning år 1975. Detta innebär bl. a. att organisationen och förfarandet i allt väsentligt följer den ordning som gällde för 1975 års undersökning. De justeringar som har gjorts föranleds i huvudsak av att bostadsuppgifterna enligt mitt förslag skall inhämtas i samband med den allmänna fastighetstaxeringen. FoB-utredningens författningsförslag och remissbehandlingen av det har därvid beaktats.

Vad avser utredningens förslag till regel om SCB:s rätt att lämna ut FoB-uppgifter till annan myndighet (17 § utredningens författningsförslag) vill jag erinra om att samma fråga behandlades i samband med 1975 års FoB (prop. 1975:5 sid. 37–38). Jag ansluter mig till den bedömning som då gjordes, nämligen att något behov inte föreligger för en bestämmelse om utlämnande av uppgift till annan myndighet. I fråga om utlämnande av personuppgifter som har getts in till folk- och bostadsräkning gäller nämligen redan enligt nuvarande regler och praxis största restriktivitet. Den av utredningen föreslagna bestämmelsen skulle inte medföra någon ändring i detta förhållande. Frågan om utlämnande av handling till annan myndighet bör alltså t. v. bedömas enligt gällande regler och praxis. Den nuvarande sekretesslagen gäller visserligen endast i fråga om utlämnande av handling till enskild. Myndighet som förvarar handlingen beaktar dock vid utlämnandet till annan myndighet de intressen som utgör grunden för bestämmelserna i sekretesslagen. Kan myndigheterna inte enas, ligger det slutliga avgörandet hos regeringen. De synpunkter FoB-utredningen fört fram får beaktas vid denna prövning.

Jag vill emellertid i detta sammanhang nämna att förslag till ny sekretesslag har remitterats till lagrådet den 7 december 1978. En av nyheterna i detta förslag är att sekretessen mellan myndigheterna också regleras. Så-

vitt gäller förevarande område, innebär förslaget att den nuvarande sekretessnivån upprätthålls. Den nya sekretesslagstiftningen beräknas träda i kraft den 1 januari 1980.

I fråga om integritetsskyddet i övrigt får det – som datainspektionen anmärkt i sitt remissyttrande – i den mån datalagen (1973:289) blir tillämplig ankomma på inspektionen att pröva vilka närmare föreskrifter som behövs för att kravet på integritetsskydd skall uppfyllas. I sammanhanget vill jag nämna att jag har samrått med datainspektionen i fråga om det förslag till undersökning som jag förordat i det föregående.

Jag vill avslutningsvis ytterligare kommentera det utredningsuppdrag som avses lämnas till SCB. Som utgångspunkt för arbetet bör gälla att det framdeles skall bli möjligt ta fram de för samhällsplaneringen nödvändiga uppgifterna utan särskild blankett till allmänheten. Det torde komma att krävas samutnyttjande och sambearbetning av mycket stora register, vilket erfarenhetsmässigt är förenat med betydande svårigheter. SCB bör undersöka de tekniska, organisatoriska och ekonomiska förutsättningarna för sådana samkörningar. Vidare bör möjligheterna att genom urvalsundersökningar tillgodose delar av informationsbehovet prövas. Garantier bör ställas upp för att den enskildes integritetsintresse inte eftersätts. Möjligheterna att genomföra nya system bör undersökas genom provverksamhet. Arbetet bör bedrivas i nära samråd med beröra myndigheter och intressenter.

I fråga om sysselsättningsstatistiken bör SCB närmare utreda möjligheterna att som utgångspunkt ha de uppgifter KU-systemet erbjuder utan att ytterligare uppgifter tas in på kontrolluppgifterna. En för regionala och lokala behov meningsfull registersamkörning förutsätter ett register över arbetsställen. Centrala företagsregistret (CFR) innehåller f. n. inte alla uppgifter som behövs. Det torde vara förenat med avsevärt arbete att förse CFR med de kompletteringar som behövs. Med hänsyn till angelägenheten av att ha tillgång till dessa data har emellertid bl. a. många kommuner i sina remissyttranden förklarat sig villiga att aktivt biträda i detta arbete. Det får ankomma på SCB att i samråd med kommunerna och övriga intressenter pröva lämplig metod för att få fram ett godtagbart register över arbetsställen.

Som jag tidigare framhållit anser jag en belysning av befolkningens yrkestillhörighet nödvändig i skilda sammanhang. Av de skäl jag redan nämnt anser jag dock ett uppgiftsinhämtande i samband med FoB 80 mindre lämpligt. Det får ankomma på SCB att utreda möjligheterna till en belysning av yrkestillhörigheten genom att använda befintliga registeruppgifter eller data som samlas in på annat sätt än genom totalundersökningar.

Hushållsuppgifter kan f. n. endast erhållas genom blankettförfrågan hos allmänheten. Som FoB-utredningen framhållit torde avsevärda svårigheter möta när det gäller att på annat sätt få fram dessa uppgifter. I SCB:s utredningsuppdrag bör emellertid ingå att pröva de hinder som förts fram när

det gäller att på detta område utnyttja folkbokföringen och de möjligheter som kan ligga i någon form av lägenhetsregister eller annan metod.

Jag avser i annat sammanhang att föreslå regeringen att till SCB lämna ett uppdrag i huvudsak efter de riktlinjer jag nu har angivit.

Enligt SCB kommer statens och kommunernas kostnader för 1980 års folk- och bostadsräkning i prisläge den 1 januari 1979 att sammanlagt uppgå till ca 93 milj. kr., varav ca 36 milj. kr. faller på kommunerna. Som en jämförelse kan nämnas att motsvarande kostnader för FoB 75 av utredningen beräknades till ca 150 milj. kr. i pris- och löneläge den 1 juli 1977. Genom en delvis förändrad undersökningsmetod, ett utnyttjande av erfarenheter från tidigare undersökningar och en begränsning av variabelinnehållet har kostnaderna för FoB 80 pressats avsevärt utan att angelägna behov har eftersatts.

Beträffande kommunernas kostnader för det av mig förordade förslaget vill jag erinra om att kommunernas uttalade behov av FoB-statistik har starkt bidragit till att jag stannat för att föreslå att en undersökning genomförs. Genom undersökningen kan kostsamma urvalsundersökningar i kommunal regi – som jag tidigare nämnt – undvaras och vissa kvalitetsmässiga fördelar vinnas. För företagen innebär förslaget en väsentlig minskning i uppgiftslämnandet jämfört med utredningsförslaget.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att antaga inom ekonomidepartementet upprättat förslag till lag om allmän folk- och bostadsräkning år 1980.

2.5 Anslagsfrågor för budgetåret 1979/80

Driftbudgeten

SJUNDE HUVUDTITELN

I prop. 1978/79:100 (bil. 10 sid. 44) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Statistiska centralbyrån: Folk- och bostadsräkning 1975/1980 för budgetåret 1979/80 beräkna ett förslagsanslag av 200 000 kr. Jag anhåller att nu få ta upp denna fråga.

B 3 Folk- och bostadsräkning 1980

1977/78 Utgift	10 262 000 ¹
1978/79 Anslag	200 000 ¹
1979/80 Förslag	11 300 000

¹ Anslaget Statistiska centralbyrån: Folk- och bostadsräkning 1975/1980.

Som jag tidigare redovisat har SCB beräknat totalkostnaden för FoB 80 till ca 93 milj. kr., varav ca 57 milj. kr. beräknas falla på SCB. SCB:s kostnader fördelar sig i huvudsak på budgetåren 1979/80–1981/82. För budgetåret 1979/80 beräknas kostnaden till 11,3 milj. kr. För de två följande budgetåren beräknas kostnaderna komma att uppgå till 34 resp. 12 milj. kr. FoB 80 innebär sålunda att åren 1980–1982 blir en mycket arbetsintensiv period för SCB. Det är angeläget att SCB noga uppmärksammar detta i sin personalplanering så att inte övertalighetsproblem uppkommer när arbetet med FoB 80 är avslutat. Jag vill särskilt betona detta eftersom avsikten är att FoB 80 inte skall följas av en ny folk- och bostadsräkning med denna uppläggning.

Jag *hemställer* att regeringen föreslår riksdagen

att till *Folk- och bostadsräkning 1980* för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 11 300 000 kr.

B 4 Folk- och bostadsräkning 1980: Uppdragsverksamhet

Nytt anslag (förslag)   1 000

Materialet i folk- och bostadsräkningen ger SCB underlag för uppdragsverksamhet av inte oväsentlig omfattning. Omslutningen i uppdragsverksamheten i anslutning till FoB 75 beräknas till sammanlagt 5 milj. kr. Som jag tidigare nämnt bör FoB 80 bl. a. leda till att kommunernas behov av att genom särskilda statistiska undersökningar ta fram beslutsunderlag minskar. Det är därför angeläget att SCB aktivt verkar för att produkter och service i anslutning till FoB 80 används.

Inkomster från och utgifter för den uppdragsverksamhet som hänger samman med FoB 80 bör redovisas under ett särskilt anslag. För verksamheten bör få disponeras den rörliga kredit i riskgäldskontoret som står till SCB:s förfogande för uppdragsverksamheten i övrigt.

Jag *hemställer* att regeringen föreslår riksdagen

att till *Folk- och bostadsräkning 1980: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

*Bilaga I*Utredningens
sammanfattning**Sammanfattning**

Utredningens uppgift har varit att undersöka behovet av folk- och bostadsräkningar och visa hur samhällsplaneringens framtida behov av befolknings-, sysselsättnings-, pendlings-, hushålls- och bostadsuppgifter skall kunna tillgodoses. I direktiven framhålls vikten av att utredningen genomför en förutsättningslös konsumentanalys och prövar alternativa datafangstmöjligheter. Utredningsarbetet redovisas i sin helhet i föreliggande betänkande med bilagor.

Folk- och bostadsräkningar i Sverige har sedan lång tid tillbaka varit komplicerade totalundersökningar omfattande ett stort antal variabler. Ett väsentligt motiv för undersökningarna var länge att man fick uppgifter om antalet personer, hushåll, lägenheter etc., med en långtgående regional fördelning. Detta inslag av räkning har efter hand fått en mindre betydelse vilket innebär att benämningen "folk- och bostadsräkning" numera inte ger en riktig uppfattning om ändamålet med och innehållet i undersökningen. Med hänsyn till de ändrade förhållandena bör benämningen folk- och bostadsräkning inte längre användas. Utredningen föreslår i stället namnet hushålls-, bostads- och sysselsättningsundersökning (HBS) vilket ger en bättre uppfattning om tyngdpunkten i undersökningen.

Utredningens förslag till framställning av befolknings-, sysselsättnings-, pendlings-, hushålls- och bostadsdata 1980 och i ett längre tidsperspektiv har grundats på erfarenheter och synpunkter från användare och andra intressenter. Datainsamlingsmöjligheter, framtida produktionstekniska möjligheter och rena kostnadsöverbäganden har starkt påverkat utformningen.

Kostnaden för den undersökning (hushålls-, bostads- och sysselsättningsundersökning år 1980, HBS 80) som utredningen föreslår är ungefär hälften så stor som kostnaden för FoB 75.

HBS 80 kan delas i två avsnitt. Det är dels sysselsättningsdelen som huvudsakligen är baserad på uppgiftslämnande från företagen med hjälp av kontrolluppgiften, dels hushålls- och bostadsdelen baserad på blanketter som insamlas från allmänheten och vissa uppgifter som 1980 skall insamlas vid genomförandet av den allmänna fastighetstaxeringen 1981. Utredningen vill genom uppdelningen peka på att dessa två delar är oberoende av varandra och att de i det mer långsiktiga perspektivet inte behöver genomföras i en sammanhållen undersökning. HBS 80 är dock av praktiska och ekonomiska skäl organisatoriskt sammanhållen.

Analysen av användningen av data från folk- och bostadsräkningarna visar att flera etablerade planeringsmodeller och rutiner, inom ramen för samhällsplaneringen i vid mening, har behov av befolknings-, sysselsättnings-, pendlings-, hushålls- och bostadsuppgifter med möjligheter till långtgående regional och lokal redovisning. Ett antal i tidigare räkningar inkluderade variabler har haft en liten om ens någon användning för samhällsplaneringen. Andra uppgifter har visat sig främst komma till användning på central myndighetsnivå där man inte haft speciell nytta av de detaljerade redovisningsmöjligheter på kommunal och regional nivå som tidigare främst ansetts motivera en totalundersökning av konventionell FoB-typ.

En bakgrund vid utformningen av förslaget till en undersökning 1980 har varit genomgången av motsvarande räkningar under perioden 1950–1970 och den särskilda utvärdering av FoB 75 som företagits. Utvärderingen, som till stor del genomförts inom SCB, har visat att väsentliga rationaliseringar går att genomföra i framtida undersökningar.

Grannländerna Danmark, Finland och Norge planerar att genomföra folk- och bostadsräkningar 1980–81 men på olika sätt. Det längst drivna försöket att rationalisera folk- och bostadsräkningen pågår i Danmark, där man 1981 satsar på en "uppgörelse" huvudsakligen baserad på olika administrativa register. Metoderna är dock ännu relativt oprövade och den registersamordning som förberetts i Danmark har stött på flera praktiska problem i genomförandeskedet. I både Finland och Norge ingår i planerna att folk- och bostadsräkningen 1980 till stor del skall baseras på uppgifter insamlade med blankett från allmänheten. Vissa uppgifter avses dock bli inhämtade från olika befintliga register. Erfarenheterna från grannländerna torde främst komma att få betydelse för svenskt vidkommande i de mer långsiktiga övervägandena och utvecklingsarbetet inför 1980-talets databehov.

Sverige har inte iklätt sig några bindande förpliktelser att i internationella sammanhang redovisa den statistik som konventionellt förknippas med en folk- och bostadsräkning. Om och hur en undersökning skall genomföras 1980 kan således beslutas utifrån nationella överväganden.

Betydelsen av folk- och bostadsräkningar för kontroll av den löpande folkbokföringen har efter hörande av riksskatteverket (RSV) kunnat konstateras endast vara marginell. RSV anser att folk- och bostadsräkningar är ett bra hjälpmedel, att de dock inte kan motiveras av RSV:s kontrollbehov och att RSV vid en ev. utebliven folk- och bostadsräkning kan utveckla alternativa kontrollmetoder. Eftersom FoB-utredningen lämnar ett förslag till undersökning 1980 föreslås RSV få rätt ta del av innehållet för kontroll av den löpande folkbokföringen.

Det finns ett flertal datakällor som i nuvarande skick eller efter viss utveckling skulle kunna utgöra grund för befolknings-, sysselsättnings-, pendlings-, hushålls- och bostadsstatistik. De datakällor – direkta såväl som indirekta – som har övervägts är följande

Datakällor där allmänheten är uppgiftslämnare:

- särskild enkät
- den löpande folkbokföringen
- fastighetstaxeringen
- allmänna självdeklarationen
- riksförsäkringsverkets register

Datakällor där företagen är uppgiftslämnare:

- skatteadministrationens kontrolluppgift
- SCB:s centrala företagsregister
- lönestatistik
- industristatistiken och lantbruksregistret vid SCB

Vissa andra källor:

- arbetskraftsundersökningen
- inkomstfördelningsundersökningen
- företagsenkäter inom informationssystemet företag – samhälle
- bostads- och hyresundersökningen.

Flera av de angivna källorna kan emellertid – i varje fall på kort sikt – inte komma i fråga. Detta gäller den allmänna självdeklarationen och riksförsäkringsverkets register.

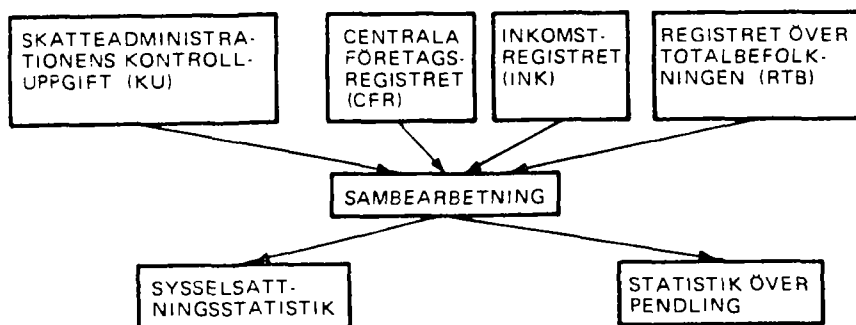
De urvalsundersökningar som nämnts kan inte utgöra annat än komplement till en särskild undersökning 1980, eftersom precisionen blir för låg på regional och lokal nivå. Vissa av de angivna datafångstmöjligheterna har en ofullständig täckning för de populationer och uppgifter som är av intresse i detta sammanhang. Tiden är också för kort för att planera för och genomföra en sådan utbyggnad av dessa källor att de skulle kunna ersätta annan uppgiftsinsamling för samhällsplaneringens ändamål.

De källor som svarar mot innehållsmässiga, kostnadsmässiga och praktiska krav på en undersökning 1980 framgår av nedanstående sammanfattning av utredningens förslag till undersökning av hushåll, bostäder och sysselsättning 1980, HBS 80.

Sysselsättningsdelen

Utredningen föreslår att sysselsättnings- och pendlingsstatistik i HBS 80 framställs med anlitande av nedanstående källor.

Sysselsättningsdelen

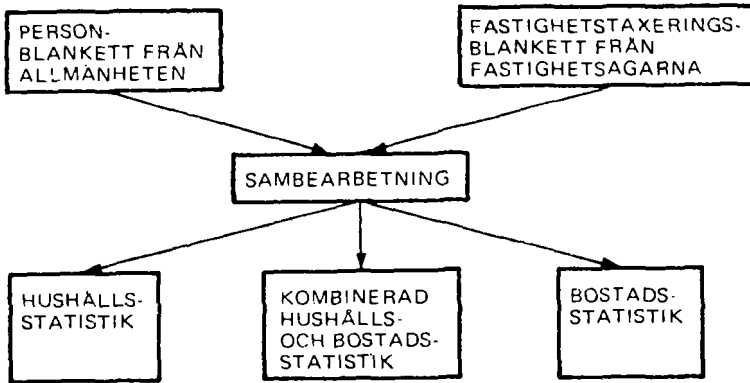
Uppgifter om sysselsättning föreslås insamlade genom kontrolluppgiften för gruppen anställda. Inkomstregistret, som upprättas vid SCB på grundval av taxeringsuppgifterna, föreslås använt bl. a. för att avgränsa företagargruppen. Dessa två källor kommer att ge underlag till redovisning av sysselsättningsstatistik. Sambearbetning av uppgifterna från kontrolluppgifterna (KU) med en uppdaterad och särskilt anpassad version av CFR (fortsättningsvis benämnt arbetsställeregistret) möjliggör redovisning av näringsgrensfördelad sysselsättningsstatistik. Arbetsställeregistret förutsätts efter uppdatering och komplettering innehålla uppgifter om var (län, kommun, tätort/glesbygd, nyckelkodområde) arbetsstället är beläget.

RTB skall efter uppdatering och komplettering kunna leverera uppgifter om var den anställde bor (län, kommun, tätort/glesbygd, nyckelkodområde). Dessa uppgifter tillsammans med uppgifter om arbetsplatsens belägenhet möjliggör att pendlingsstatistik kan redovisas. Sysselsättningsdelen i detta utförande beräknas kosta ca 17 milj. kr. exklusive kostnader för uppgiftslämnandet. Tidsåtgången för företagens uppgiftslämnande har uppskattats till ca 100 000 tim. förutom viss insats för förberedelser.

Hushålls- och bostadsdelen

Utredningen föreslår att hushålls- och bostadsstatistik i HBS 80 framställs enligt nedanstående principiella modell.

Hushålls- och bostadsdelen

Med hjälp av personblanketten insamlas från allmänheten uppgifter som ger underlag för att framställa statistik över hushållens storlek (antal personer) och deras sammansättning (hushållsställning). En något utbyggd uppgiftsinsamling i den allmänna fastighetstaxeringen jämfört med föregående taxering ger efterfrågade bostadsuppgifter. Framställningen av enbart bostadsstatistik beräknas kosta 5 milj. kr. Framställningen av hushållsstatistik och kombinerad statistik över hushåll och bostäder kan enligt föreslagen metod endast göras genom en sambearbetning av person- och bostadsuppgifter och leder därför till en så hög kostnad som 45 milj. kr. Utredningen föreslår av denna anledning att andra metoder studeras, så att man i framtiden ev. skall kunna framställa hushållsstatistik och kombinerad statistik över hushåll och bostäder till en lägre kostnad.

Utöver det här beskrivna huvudalternativet framläggs också två andra alternativ som vartera förordas av två av utredningens ledamöter. I det ena fallet föreslås att ingen blankettundersökning görs, i det andra fallet att blankettundersökningen också omfattar sysselsättningsfrågor.

Utredningen föreslår att materialet från HBS 80 skall göras mer tillgängligt för samhällsplaneringen än vad som varit fallet vid FoB 70 och FoB 75. En förutsättning är därvid att uppgiftslämnarna prövas inte kunna komma till skada och att den av forsknings- och planeringsorganens tilltänkta användning står i överensstämmelse med det lagstadgade syftet för HBS 80.

Utredningen har utformat ett författningsförslag, förslag till lag om hushålls-, bostads- och sysselsättningsundersökning 1980. I lagförslaget regleras innehåll, datafångst och samverkan mellan SCB, andra myndigheter och kommunerna. Vidare regleras den föreslagna uppgiftsplikten och därmed sammanhängande sanktionsregler. Bestämmelser om sekretess- och utlämnande av material från HBS 80 har även infogats i lagen.

Bilaga 2
Utredningens
författningsförslag

Lag om hushålls-, bostads- och sysselsättningsundersökning år 1980
Enligt riksdagens beslut föreskrivs följande.

1 § För framställning av statistik för samhällsplanering, forskning och allmän information samt för kontroll av folkbokföringen genomför statistiska centralbyrån allmän hushålls-, bostads- och sysselsättningsundersökning år 1980. Undersökningen sker med hjälp av automatisk databehandling.

Till undersökningen lämnas enligt denna lag hushålls-, bostads- och sysselsättningsuppgift samt uppgift för arbetsställeidentifiering.

Hushållsuppgift skall lämnas av den som är född år 1964 eller tidigare och som är bosatt och/eller kyrkobokförd här i riket under den tidsrymd som undersökningen avser.

Bostadsuppgift skall lämnas i samband med uppgiftslämnandet till den allmänna fastighetstaxeringen 1981 av den som är ägare av fastighet å vilken finns bostadslägenhet.

Sysselsättningsuppgift och uppgift för arbetsställeidentifiering skall lämnas av den som är skyldig att lämna kontrolluppgift för annans taxering enligt 37 § 1 mom. 1 och 2 taxeringslagen (1956: 623) avseende inkomståret 1980.

Uppgift skall lämnas vid tidpunkt och avse förhållanden under tidsrymd som fastställs av statistiska centralbyrån i samråd med riksskatteverket.

2 § Hushållsuppgift lämnas på blankett, som, jämte anvisningar, fastställs av centralbyrån efter samråd med datainspektionen. Statsverket tillhandahåller uppgiftslämnarna blanketter samt portofria svarskuvert.

Uppgiftslämnande enligt föregående stycke innefattar även kontroll och beriktigande av maskinellt förhandsifyllda uppgifter.

Sammanboende makar får lämna hushållsuppgifter gemensamt på en blankett. Sådan blankett får även omfatta barn i hushållet födda 1962 eller senare.

Blanketten underskrivs av den som lämnar uppgiften. Denna svarar för uppgifternas riktighet.

3 § Hushållsuppgift lämnas senast vid tidpunkt som fastställs enligt 1 § sjätte stycket till samlingsställe, som sägs i 10 § tredje stycket.

4 § Hushållsuppgift skall innehålla följande uppgifter, dels för innehavare av bostaden

- namn och personnummer
- församling och fastighetens beteckning
- utdelnings- och ortsadress samt
- hushållsställning
- dels för annan boende i hushållet
- namn, personnummer och hushållsställning

Uppgifter om de boendes namn, personnummer och hushållsställning enligt första stycket behöver endast lämnas av den som under tidsrymd som fastställs enligt 1 § sjätte stycket innehar och stadigvarande bebor bostadslägenhet här i riket. Med innehavare av bostadslägenhet avses den

som på grund av äganderätt, bostadsrätt, hyresrätt eller annat avtal förfogar över lägenheten.

5 § Bostadsuppgift inhämtas från den allmänna fastighetstaxeringen 1981. För fastighet med en bostad lämnas uppgift på fastighetstaxeringsblankett och för fastighet med flera bostäder lämnas uppgifterna på särskild lägenhetsförteckning. Uppgifterna avser

- A. för fastighet, på vilken byggnad innehållande bostadslägenhet är belägen, uppgift om
län, kommun och församling där fastigheten är belägen,
fastighetens beteckning
ägarens namn och postadress samt
ägarekategori
- B. för byggnad, i vilken finns bostadslägenhet, utöver uppgifterna under A., uppgift om
byggnadsnummer,
fastighetstyp,
hustyp,
huruvida mer än hälften av husets våningsyta upptas av annat än bostad,
byggnadsår och ombyggnadsår samt
förekomst av vatten, avlopp och centralvärme
- C. för varje bostadslägenhet, uppgift om
upplåtelseform,
antal bostadsrum,
antal rum som används endast till annat än bostad,
förekomsten av kök eller kokvra, bad- eller duschrum och vattenklosett,
lägenhetsinnehavarens namn samt
lägenhetsnummer
- D. för ej upplåten bostadslägenhet uppgift om orsaken härtill.

6 § Sysselsättningsuppgift och uppgift för arbetsställeidentifiering skall lämnas i samband med att kontrolluppgift lämnas avseende tid som bestäms enligt 1 § sjätte stycket.

Sysselsättningsuppgift skall avse arbetstidsmätt som fastställs av statistiska centralbyrån.

7 § För undersökningen inhämtas från sådan kontrolluppgift som avses i 1 § femte stycket uppgifter som avses i 6 §, uppgifter om personnummer/organisationsnummer, och beträffande inkomst uppgift om förmånen för anställd avser inkomståret eller del av år.

8 § Uppgift om personnummer, civilstånd, församling och fastighetsbeteckning, utdelnings- och ortsadress, samhörighetsbeteckning, medborgarskap samt födelseland inhämtas från statistiska centralbyråns register över totalbefolkningen. Uppgifter om inkomst inhämtas från centralbyråns taxeringsband och uppgifter om företags namn och form, antal arbetsställen samt arbetsställets namn, storlek, sektortillhörighet, belägenhet och näringsgrenskod från centralbyråns centrala företagsregister.

Vidare inhämtas uppgifter om tätortstillhörighet för fastigheter från länsstyrelsernas fastighetsband samt uppgifter om koordinater för fastigheter från centralnämnden för fastighetsdata.

9 § Önskar statistiska centralbyrån med hjälp av automatisk databehandling använda ytterligare uppgifter tillsammans med uppgifterna för undersökningen för sådana statistiska ändamål som anges i 1 §, fordras beslut eller tillstånd som avses i datalagen (1973: 289).

10 § Det åligger kommun att lämna information om hushålls-, bostads- och sysselsättningsundersökningen. Kommunen skall också biträda vid distributionen av blanketterna för hushållsuppgift samt vid upprättandet och insamlingen av dessa uppgifter.

Kommunen svarar för att de insamlade uppgifterna granskas och i berett skick överlämnas till statistiska centralbyrån för fortsatt bearbetning.

Kommunen och lokal skattemyndighet skall vid gemensamt insamlingsställe mottaga och vidarebefordra blanketterna för hushållsuppgift samt blanketterna för allmän fastighetstaxering år 1981.

Kommunen skall vidare uppdraga åt särskilt granskningsorgan att handha de göromål, som avses i första och andra stycket i denna paragraf. Kommun kan tillsammans med en eller flera andra kommuner inrätta ett gemensamt granskningsorgan. Innan gemensamt granskningsorgan inrättas skall samråd ske med statistiska centralbyrån.

11 § Det åligger kommun och länsstyrelse att biträda statistiska centralbyrån med att upprätta ett arbetsställeregister för undersökningen.

Innehållet i arbetsställeregistret fastställs av centralbyrån.

12 § Kommun skall utse granskningsledare och ställföreträdare för denne. Kommun skall vidare sörja för att granskningspersonal utbildas för sina arbetsuppgifter.

13 § Granskningsledaren eller den han utser får av uppgiftsskyldig enligt denna lag inhämta upplysningar rörande förhållanden som omfattas av uppgiftsskyldigheten.

14 § Har hushållsuppgift eller uppgift enligt 5 och 6 §§ ej lämnats vid föreskriven tidpunkt eller lämnas ej upplysningar som har begärts enligt 13 §, får granskningsledaren eller statistiska centralbyrån anmana den uppgiftsskyldige att fullgöra sin skyldighet.

Innan anmaning utfärdas, bör den uppgiftsskyldige, om detta kan ske utan olägenhet för undersökningens planerliga genomförande, på lämpligt sätt erinras om skyldigheten att lämna föreskrivna uppgifter och upplysningar.

Om anmaningen ej efterkoms, kan länsstyrelsen på granskningsledarens eller statistiska centralbyråns begäran vid vite förelägga den uppgiftsskyldige att fullgöra sin skyldighet. Vite får ej bestämmas under etthundra kronor eller över ett tusen kronor. Försuttet vite utdöms av länsrätten.

Besvär över beslut om vitesföreläggande och beslut om vite föres hos kammarrätt.

15 § Statistiska centralbyrån och kommuns granskningsorgan skall tillse att den uppgiftsskyldige ej betungas onödigt.

16 § Folkbokföringsmyndighet har rätt att i enlighet med anvisningar från statistiska centralbyrån ta del av hushållsuppgift och lägenhetsförteckning för kontroll av folkbokföringen.

17 § Uppgift hos statistiska centralbyrån som avses i denna lag får lämnas till annan myndighet efter medgivande av centralbyrån. Medgivande får lämnas endast om uppgiften skall användas för sådana ändamål som anges i 1 §.

Första stycket gäller ej tillhandahållande av uppgift efter framställning av riksdagens ombudsmän, justitiekanslern eller domstol. Utan hinder av första stycket får vidare regeringen för särskilt fall medge att uppgift lämnas ut till annan myndighet.

18 § Den som tagit befattning med uppgift som avses i denna lag får ej obehörigen yppa dess innehåll.

19 § Anvisningar om förfarandet vid undersökningen lämnas i vad sådana rör länsstyrelserna, de lokala skattemyndigheterna och pastorsämbetena av riksskatteverket och statistiska centralbyrån samt i övrigt av statistiska centralbyrån.

För utnyttjande av uppgifter enligt 5–7 §§ i undersökningen sker samråd mellan statistiska centralbyrån och riksskatteverket.

Blankett, eller annat dylikt underlag, för lämnande av kontrolluppgift skall innehålla upplysning om vilka uppgifter som endast insamlas för de ändamål som anges i denna lag.

Denna lag träder i kraft 14 dagar efter det att den utkommit från trycket.

Sammanställning av remissyttrandena

Allmänt

AMS: Styrelsen vill understryka utredningens uttalanden om angelägenheten av att finna sådana former för uppgiftsinsamlingen att produktionsprocessen kan förkortas. Detta är särskilt viktigt som kraven på ökad aktualitet i planeringen blir allt starkare.

Utredningens förslag att i så stor utsträckning som möjligt utnyttja existerande administrativa register och andra källor innebär därför enligt arbetsmarknadsstyrelsens uppfattning en väsentlig förbättring jämfört med tidigare folk- och bostadsräkningar. Resultaten kan komma fram snabbare och möjligheter finns att senare återkomma med årliga undersökningar. Erfarenhetsmässigt gäller dock att uppläggnings- och samkörnings- av registerdata är en mera arbetskrävande och komplicerad verksamhet än vad som kan överblickas i introduktionsskedet. Styrelsen förutsätter därför att tillräckliga resurser avdelas för att HBS 80 skall kunna genomföras enligt förslagen.

Bostadsstyrelsen: FoB-data om bostäder och bostadshushåll ger grundläggande information om befolkningens bostadsförhållanden och om förändringar av dessa. De är den viktigaste källan för analys av befolkningens bostadsförhållanden och bostadspolitikens resultat och utgör underlag för bostadspolitiska åtgärder. De är också ett viktigt underlag för prognoser och planering av bostadsförsörjningen. Utredningen har i alltför hög grad begränsat sin behovsanalys till det sistnämnda motivet vilket kan leda till en underskattning av undersökningarnas betydelse.

Statsmakterna skulle knappast kunna föra en effektiv bostadspolitik utan att ha de informationer som traditionellt erhålls ur FoB. På riksnivå skulle uppgifter i och för sig kunna tillgodoses av urvalsundersökningar. Genomförande, lokal uppföljning och planering av bostadsförsörjningen är emellertid kommunala uppgifter. De kräver en långtgående lokal redovisning av grunddata om bostäder och bostadshushåll samt möjlighet att kombinera hushålls- och bostadsuppgifter. För att tillgodose kommunernas behov måste uppgifter framställas genom totalräkning.

Från bostadsförsörjningens synpunkt är det väsentliga värdet med FoB att den vid ett och samma tillfälle redovisar uppgifter om både *lägenheterna* och om *bostadshushållen* samt att dessa uppgifter kan kombineras. Om dessa krav tillgodoses och den statistiska kvaliteten blir bra är formen för uppgiftsinsamling en underordnad fråga.

Datainspektionen: Inspektionen finner att FoB-utredningen i allt väsentligt har beaktat de synpunkter som datainspektionen funnit anledning att föra fram beträffande tidigare folk- och bostadsräkningar. Datainspektionen anser att en hushålls-, bostads- och sysselsättningsundersökning bör kunna genomföras 1980 enligt FoB-utredningens principiella uppläggnings- Förslaget är dock inte så utförligt att detta uttalande kan, beträffande enskilda delar, betraktas som ett yttrande enligt 2 § andra stycket i datalagen.

DEFU: Med utgångspunkt i de redovisade behoven tillstyrker DEFU ansatsen i förslaget till HBS-80 som alternativ till folk- och bostadsräkningarna i traditionell bemärkelse. Det är mycket tillfredsställande att utredningen genom avvägningar av behov, uppgiftslämnarinsatser, samord-

ningsmöjligheter, administrativa konsekvenser och kostnader föreslår ett begränsat totalt uppgiftsinhämtande jämfört med tidigare genomförda folk- och bostadsräkningar. Förslaget innebär emellertid att en viss övervärling av uppgiftslämnarbördan från individer till företag sker. Omfattningen och kostnaderna som en följd av detta har dock endast översiktligt belysts av utredningen.

JK: Den föreslagna uppläggningsundersökningen visar att utredningen strävat efter att nedbringa de olägenheter som ett uppgiftslämnande från allmänheten innebär. Detta kommer bl. a. till uttryck genom de förslag om inhämtande av uppgifter från redan befintliga källor som betänkanget innehåller. Mot detta har jag naturligtvis inga invändningar. Utan att vara expert på området vill jag emellertid ifrågasätta om det inte är möjligt att helt slopa ett uppgiftslämnande från allmänheten. Jag hänvisar härvid till vad bl. a. utredningens ordförande anfört (s. 189).

Konjunkturinstitutet: Den föreslagna hushålls-, bostads- och sysselsättningsundersökningen (HBS 80) är upplagd på ett helt nytt sätt och innebär en ökad registersamordning och ökat utnyttjande av administrativa material jämsides med en minskning av de direkt infordrade uppgifterna på personblanketten jämfört med tidigare genomförda motsvarande folk- och bostadsräkningar. Institutet finner uppläggningsundersökningen tilltalande och det är värt att notera, att utredningens förslag samtidigt innebär att kostnaderna för denna nya räkning beräknas bli avsevärt lägre än för de tidigare folk- och bostadsräkningarna. Som utredningen framhåller, kan visserligen de uppgifter som det här rör sig om i den mån syftet är att inhämta information för landet som helhet i stor utsträckning med fördel insamlas med hjälp av urvalsundersökningar till avsevärt lägre kostnader. Totalundersökningar av denna typ är sålunda motiverade främst av behovet att erhålla lokal och regional statistik. Om de av dessa skäl – som utredningen föreslår – ändå görs, är det emellertid önskvärt att de också utnyttjas för att täcka informationsbehov, som för närvarande är svåra att tillgodose på annat sätt.

Till övervägande delen är de uppgifter, som erhålles via totalräkningar av den här aktuella typen, primärt av marginellt intresse i den löpande verksamheten vid institutet. En annan sak är att uppgifter som insamlas på detta sätt ger bättre underlag för statistik, som institutet kan ha intresse av dels i samband med den löpande konjunkturbevakningen, dels för allmänna utrednings- och forskningsändamål. Detta gäller t. ex. i de fall sådana data användes för avstämning och samordning inom nationalräkenskaperna, som utgör en grund för institutets konjunkturanalys- och prognosverksamhet. Från de synpunkter som här angetts är det av stor vikt att uppgifterna är jämförbara med varandra i de olika räkningarna.

Statens planverk: För att kartlägga behovet av FoB-data har utredningen genomfört en konsumentanalys som visar hur och i vilken omfattning det insamlade materialet används. I likhet med utredningen bedömer planverket att den genomförda analysen gett betydande kunskaper om användningen såväl av statistik i allmänhet som av FoB-data. Allmänt måste den slutsatsen dras, att FoB fyller en viktig funktion genom att resultatet ger jämförbarhet mellan olika delar av landet och ger basdata för planeringen på lokal och regional nivå. Den återkommer regelbundet och medger jämförelser över tiden. Genom anslagsfinansieringsformen ger FoB för små kommuner med begränsade egna utredningsresurser ett hyggligt underlag för planeringsarbetet.

HBS 80 föreslås bli delad i två relativt oberoende delar. Dels en sysselsättningsdel som huvudsakligen är baserad på företagens uppgiftslämnande

de till taxeringsmyndigheterna med hjälp av kontrolluppgifter, dels hushålls- och bostadsdelen baserad på blankett till allmänheten och visst material som avses insamlas via fastighetstaxeringen. Verket anser att tiden nu är lämplig att göra avsteg från den traditionella uppläggnings- och bostadsräkningar.

Planverket tillstyrker utredningens förslag som innebär att materialet i stor utsträckning hämtas från administrativa register. Konsumentanalysen har visat att omläggningen inte innebär bortfall av data av betydelse i planeringen. Förslaget ligger i linje med strävanden under senare år i samhälls- och förvaltning som syftar till förenkling och samverkan för ökad effektivitet, samt att i möjligaste mån – utan att för den skull försvåra planeringens väsentligare syften – nedbringa allmänhetens uppgiftslämnar- och bärda som kan upplevas som onödigt byråkratiskt krångel. De erfarenheter som kommit fram under utredningens arbete bör kunna ligga till grund för fortsatta överväganden med detta syfte.

För att tillgodose behovet av data för planeringen av bostadsförsörjningen föreslår utredningen att data över hushåll och hushållens bostäder inhämtas via blankettinsamling från allmänheten. Planverket delar utredningens uppfattning i denna fråga, eftersom det inte är utrett om bostadsförsörjningen kan planeras och genomföras med hjälp av andra metoder än de hittills använda. Kostnaden för denna särskilda insamling och samarbete är emellertid så hög att det finns anledning att studera andra metoder, så att man i framtiden skall kunna framställa hushållsstatistik och kombinerad statistik över hushåll och bostäder till en lägre kostnad.

Konsumentanalysen visar att behovet av aktuell sysselsättningsstatistik är stort och att sådan basinformation behöver insamlas årligen för många verksamheter. En löpande sysselsättningsstatistik baserad på kontrolluppgifterna och inkomstregistret bör således ytterligare övervägas beträffande ambitionsnivå i framtida redovisningar. Planverket anser för sin del sysselsättningsstatistiken så viktig att den bör ges högsta prioritet inom ramen för statistiska centralbyråns anslagsfinansierade verksamhet.

Om statsmakterna beslutar i enlighet med utredningens förslag, kvarstår ett omfattande utvecklingsarbete. Samordningen med fastighetstaxeringen för insamling av bostadsuppgifter och utnyttjande av det nya skattesystemets kontrolluppgifter för insamling av sysselsättningsuppgifter innebär att förändringar måste vidtas i dessa verksamheter. Relativt stora förändringar krävs också för att anpassa företagsregistret vid SCB till förutsättningarna i HBS 80. Planverket vill därför understryka vikten av att statsmakterna fattar erforderliga beslut i sådan tid att schemat för ett genomförande av HBS 80 kan upprätthållas.

Riksförsäkringsverket: Verket har inget att erinra om den föreslagna övergången från en folk- och bostadsräkning till en hushålls-, bostads- och sysselsättningsundersökning för vilken uppgifter från befintliga register utnyttjas i större utsträckning än som tidigare skett.

Socialstyrelsen: I likhet med kommittén anser socialstyrelsen att en heltäckande undersökning av det slag kommittén föreslår skall genomföras 1980. Styrelsen anser dock att variabelantalet bör utvidgas på det sätt som anges i det följande.

Utredningens förslag beträffande insamling och sammanställning av information synes vara ändamålsenligt. Relativt stora ändringar krävs i vissa av de administrativa register som avses komma att utnyttjas för HBS 80. Styrelsen förutsätter därför att beslut om HBS 80 fattas i så god tid att nödvändiga förberedelser kan göras för att möjliggöra ett snabbt och friktions-

fritt genomförande av 1980 års undersökning.

Statskontoret: Enligt givna direktiv har utredningens huvuduppgift varit att undersöka behovet av kommande folk- och bostadsräkningar och visa hur samhällsplaneringens framtida behov av befolknings-, hushålls- och bostadsdata skall kunna tillgodoseas. Det framhålls att huvudalternativet till särskilda folk- och bostadsräkningar synes vara att utnyttja uppgifter som insamlas i olika administrativa verksamheter.

Utredningen har i sitt arbete belyst olika datakällor och insamlingsvägar för befolknings-, sysselsättnings-, pendlings- och hushållsstatistik. Utnyttjande av allmän självdeklaration, riksförsäkringsverkets register, företagsbaserad lönestatistik och industristatistik m. m. har diskuterats. Det framhålls att det i ett fortsatt utredningsarbete bör klargöras i vilken utsträckning de alternativa källorna kan anpassas till olika modeller för att under 1980-talet tillgodose samhällsplaneringen med erforderligt informationsunderlag. Härvid – framhålls det – bör närmare prövas till vilka kostnader dessa källor kan utvecklas med avseende på innehåll, täckning och tillgänglighet.

Statskontoret anser att frågan om behovet av framtida folk- och bostadsräkningar i stort är obesvarad av utredningen. FoB-utredningen visar på en rad områden som kan behöva särskilt utredas. Målet måste härvid vara att samhällsplaneringens informationsbehov tillgodoseas genom utnyttjande av data i administrativa system och att uppgiftsinsamlingar från företag och enskilda begränsas. Statskontoret har i olika sammanhang gett uttryck för den uppfattningen.

Utredningen har konstaterat att det längst drivna försöket att förändra uppläggnings- och genomförandet av folk- och bostadsräkningar pågår i Danmark. För den planerade undersökningen 1981 skall statistiken huvudsakligen baseras på registersammanställningar. En sådan undersökning bör kunna ge värdefulla erfarenheter också för svenskt vidkommande och för frågan om hur informationsförsörjningen kan utformas på längre sikt.

Statskontoret vill sammanfattningsvis framhålla att det torde krävas ett fortsatt och omfattande utredningsarbete för att ta om hand de frågor och utvecklingsförslag som FoB-utredningen har behandlat och för att få underlag för statsmakternas beslut avseende samhällsplaneringens informationsförsörjning och metoderna härför i framtiden.

Statistiska centralbyrån: SCB stödjer den ansats till registerutnyttjande för undersökning om hushåll, bostäder och sysselsättning 1980 (HBS 80) som förslaget innebär. Vid denna bedömning väger tungt att förslaget också erbjuder möjligheter i fortsättningen för årlig regional sysselsättningsstatistik och till årlig uppdatering av SCBs arbetsställeregister. Förslaget innebär vidare att uppgiftslämnarinsatserna och kostnaderna för HBS är lägre än för en traditionellt utformad folk- och bostadsräkning (FoB). Enligt SCBs mening erfordras dock att förslaget kompletteras i vissa punkter.

Datainsamlingen till HBS 80 föreslås till övervägande del baseras på samutnyttjande av olika material av bl. a. administrativ karaktär. Förändringar krävs såväl i dessa material som i berörda administrativa myndigheters verksamhet för att HBS 80 skall kunna genomföras enligt förslaget. Som kommittén framhåller innebär det redovisade förslaget en principiell lösning som kräver vidareutveckling i sina olika detaljer samt samråd och samverkan med berörda parter i bl. a. ett planeringsarbete som måste vara avslutat hösten 1980.

Utredningen har bedömt tiden fram till dess tillräcklig för att en väl fun-

gerande undersökning skall kunna genomföras. SCB anser också det möjligt att förverkliga detta förutsatt att de av utredningen gjorda bedömningarna håller. Verket kan samtidigt inte underlåta att peka på de risker som finns för förseningar i planeringsprocessen till följd av komplexitet, oklarheter och osäkerhet beträffande datafångst. Bl. a. är det nödvändigt att de av utredningen föreslagna förändringarna i det skatteadministrativa systemet och fastighetstaxeringsarbetet genomförs i sådan tid att den eftersträvar informationen erhålls enligt tidsplanen för HBS 80.

För att HBS 80 ska kunna genomföras erfordras enligt SCB bl. a.

- utnyttjande av det nya skattesystemets kontrolluppgifter (KU) för insamling av sysselsättningsuppgifter
- anpassning av ett arbetsställeregister (CFR) till förutsättningar i HBS 80
- samordning med fastighetstaxeringen för insamling av bostadsuppgifter.

Den föreslagna ansatsen kommer att kräva omfattande samarbete med andra myndigheter. Ytterligare gäller att det registerutnyttjande som använts ännu inte praktiskt utprovats. Vissa förberedelseåtgärder är vidare av sådan art att de måste påbörjas innan formella beslut i HBS 80-frågan föreligger.

För att genomföra utredningens förslag att utnyttja kontrolluppgiften (KU) 1980 krävs ett omfattande planeringsarbete genom samverkan mellan SCB, RSV, SAF och andra företagarorganisationer, länsstyrelser, kommuner och enskilda företag. Konkreta resultat av detta planeringsarbete måste nås redan under 1979. Det viktigaste och samtidigt från tidssynpunkt känsligaste momentet utgör upprättandet av det arbetsställeregister som skall ligga till grund för företagets koppling av enskilda personers kontrolluppgifter till arbetsställe.

Förutsättningarna för att i det ovannämnda samarbetet få tillräckligt gensvar från de medverkande parterna förbättras enligt SCBs uppfattning väsentligt om arbetsställeregistret från början kan läggas upp med inriktning på att vara ett permanent arbetsställeregister för samhällsplanering. SCB delar utredningens uppfattning att förberedelser för arbetsställeregistret vid SCB skall igångsättas tidigt under våren 1979 och slutföras under hösten 1980 till de delar som är nödvändiga för utnyttjande i HBS 80.

Även ifråga om samordningen med allmänna fastighetstaxeringen (AIT) 1981 krävs förberedelser tidigt under 1979. Här gäller det i första hand samverkan mellan fastighetstaxeringskommittén, RSV och SCB för att utreda oklara frågor samt detaljutforma blankett, organisation etc. SCB vill understryka vikten av att de förutsättningar för samordning som utredningsförslaget bygger på uppfylls. Om t. ex. en samdistribution till småhusägarna totalt sett skulle bedömas motiverad – vilket verket anser tveksamt – är det enligt SCBs uppfattning nödvändigt att personblanketten förprintas och att denna görs optiskt läsbar.

De risker som berörts och de kvalitetsproblem som SCB ser i det framlagda förslaget är långtifrån negligerbara. Med i det föregående angivna justeringar och kompletteringar kan verket dock tillstyrka den principlösning som utredningen lagt fram. Detta gäller även det föreslagna utnyttjandet av registret över totalbefolkningen (RTB) vid SCB i undersökningen.

Utredningen redovisar utöver förslaget två ambitionsnivåer i en undersökning 1980. SCB delar här utredningens bedömning att en personblankett behövs 1980. Skälen till detta är främst följande.

Personblanketten är den enda till buds stående datakällan för information om bostadshushållets sammanfattning och bostadsförhållanden. Den är också den hittills enda tillgängliga källan för att beskriva det faktiska

samboendet. Uppgifter från FoB 75 visar att av samtliga samboende uppgick andelen icke gifta till ca 10%. I åldersklassen 20–24 år var motsvarande siffra ca 70% för män och ca 60% för kvinnor med variationer mellan olika regioner.

Andra alternativ för att erhålla denna hushallsuppgift finns f. n. ej därest inte redovisningen begränsas till att enbart omfatta personer som p. g. a. civilstånd eller föräldraskap (barn under 18 år) sammanförts till familjeenhet. Sistnämnda enhet som kan erhållas ur RTB skiljer sig, som framgår av uppgifter från FoB 75, betydligt från den faktiska hushallsbildningen i de yngre åldrarna. Icke minst inom bostadsplaneringens och familjepolitikens område är uppgifter om bostadshushållet avgränsat utifrån det faktiska samboendet av stor vikt.

Genom personalblanketten kan också erhållas uppgifter om medhjälpare familjemedlemmar och studerande. Dessa uppgifter används bl. a. inom jordbrukets regionala planering och inom barnomsorgsplaneringen. Andra informationskällor härom finns ej att tillgå.

SCB delar i övrigt i fråga om personalblanketten helt det synsätt som redovisas på sid. 190 i betänkandet av ledamöterna Ruist och Wallberg.

Sysselsättningsutredningen: FoB-utredningen har baserat en del av sysselsättningsstatistiken på skatteadministrationens kontrolluppgifter. Sysselsättningsutredningen önskar på nytt deklarerera sin positiva inställning till denna typ av statistikinsamling.

FoB-utredningens förslag innebär att uppgiftsinsamlingen från allmänheten blir mycket begränsad. I huvudsak efterfrågas uppgifter om hushållens storlek och sammansättning. Enligt sysselsättningsutredningens uppfattning går samhället miste om väsentligt planeringsunderlag om uppgiftsinsamlingen utförs på det sätt som FoB-utredningen föreslår. Information om befolkningens yrkestillhörighet bortfaller i förhållande till tidigare folkräkningar. Information om utbildning kommer också att saknas. För att nå de sysselsättningspolitiska målen ställs allt större krav på planeringsunderlaget. Kraven på förbättringar och utbyggnader är stora. FoB-utredningens förslag går i motsatt riktning. De kostnadsminskningar som förslaget innebär i förhållande till kostnaderna för FoB 75 måste ställas mot den minskade effektivitet som kan uppstå i sysselsättningspolitiken om beslutsunderlaget försvagas.

Även om sysselsättningsutredningen ställer sig positiv till insamling av statistik via skatteadministrationens kontrolluppgifter är det tveksamt att enbart satsa på detta system år 1980. Vissa uppgifter om för sysselsättningspolitiken viktiga förhållanden bör insamlas direkt från allmänheten.

Ett första skäl till detta är att systemet med kontrolluppgifter ännu inte är utprovat. Under år 1980 borde därför såväl statistik via kontrolluppgifter insamlas som uppgifter direkt från allmänheten om sysselsättningsförhållandena. Uppgifterna skulle då kunna jämföras och eventuella brister i kontrolluppgiftssystemet upptäckas, vilket kan bli av värde i det fortsatta arbetet. Jämförelser med tidigare folkräkningar underlättas. Uppgifterna från allmänheten måste klara de kvalitetskrav som hittills ställts på folkräkningar. Det innebär att de uppgifter om näringsgrenstillhörighet som bör inhämtas direkt från allmänheten bör kunna kontrolleras mot information av arbetsplatsernas näringsgrenstillhörighet. Information om arbetstid bör också tas in.

Ett andra skäl är att det för sysselsättningsplaneringen är angeläget att komplettera den information som kommer in via kontrolluppgifterna. Detta gäller främst information om befolkningens yrkestillhörighet. FoB-utred-

ningen motiverar strykningen av yrkesinformationen med att hittills insamlade uppgifter använts i mycket begränsad utsträckning av kommuner och länsstyrelser. Bearbetningarna av materialet har också varit tidskrävande och försenat publiceringen av FoB-materialet.

Med tanke på att strukturomvandlingen också fortsättningsvis kan komma att kräva en stor yrkesmässig rörlighet är det motiverat att insamla information om framför allt yrkesförhållanden, även om det också är motiverat att få utbildningsförhållandena belysta.

Stora insatser behöver göras för att astadkomma en ömsesidig anpassning mellan den enskildes krav på arbete och arbetsmarknadens behov av utbildad arbetskraft. Utbildningen måste anpassas till detta. Detta gäller både i ungdomsskolan och i vuxenutbildning och arbetsmarknadsutbildning. Beslutsunderlaget är emellertid redan nu bristfälligt och kommer att ytterligare tunnas ut om uppgifter om yrke kommer att falla bort. Sysselsättningsutredningen föreslår därför att uppgifter om yrke insamlas via personblanketter.

SACO/SR: Organisationen noterar med tillfredsställelse att man i det redovisade förslaget i så stor utsträckning som möjligt har sökt utnyttja informationen i befintliga register. Detta torde ha flera fördelar, bl. a. för enkelt uppgiftslämnande och mer rationell produktion.

Institutet för social forskning (SOFI) har hänvisat till en av docenten Robert Erikson upprättad forskarpromemoria vari lämnas följande sammanfattning.

FoB-utredningen har lämnat förslag till en undersökning, HBS-80, som i väsentliga avseenden skiljer sig från tidigare folk- och bostadsräkningar. Grundansatsen, att utnyttja existerande register och att i ett sammanhang samla in data för flera ändamål, är sund och kan antas leda till väsentliga kostnadsbesparingar. Att samla in sysselsättningsuppgifter via skatteadministrationens kontrolluppgifter möjliggör en årlig sysselsättningsstatistik, något som är mycket eftersträväsvårt. Utredningen förordar att de insamlade uppgifterna görs tillgängliga för forskningen, vilket bör höja avkastningen av undersökningen. Utredningsförslaget bör dock inte till sin helhet accepteras.

Förslaget bör utökas eller ändras på följande punkter:

- De sysselsättningsuppgifter företagen skall lämna bör avse faktiskt arbetad tid under ett kalenderår.
- Uppgifter om antal sjukdagar bör samlas in från Riksförsäkringsverkets sjukförsäkringsregister.
- Särskilda insatser bör göras för att mäta arbetsvolymen för egna företagare och hos medhjälpande familjemedlemmar.
- Yrkesuppgifter bör samlas in och kodas efter bransch och yrkesfamilj samt efter yrkesskikt.
- På sikt bör även uppgifter om anställdas befattning inhämtas från arbetsgivarna.
- Hushålls- och bostadsundersökningen bör utvidgas till att få ungefär samma omfattning som FoB-75. I samband därmed bör eventuellt ett lägenhetsregister inrättas.
- Särskilda åtgärder bör vidtagas för att ge kvantitativa mått på precisionen i uppgifterna i HBS-80.

Kulturgeografiska institutionen vid Göteborgs universitet: Institutionen framhåller mycket starkt forskningens och samhällsplaneringens behov av kontinuerlig statistik på detaljerad geografisk nivå. Denna utgör ett värdefullt bakgrundsmaterial i många undersökningar, t. ex. i fråga om värdering

av forskningsresultatens rimlighet. Utan statistik kommer man att till stor del famla i blindo i beslutsfattandet. En nedrustning av statistikens omfattning och kvalitet kommer utan tvivel att medföra en försämring av möjligheterna att föra en framsynt politik.

Institutionen är fullt införstådd med att folk- och bostadsräkningar är dyra men varnar för att lata kortsiktiga kostnadshänsyn ta överhanden över det långsiktiga behovet av statistik för forskning och planering. Totalundersökningar av befolkningen med jämna tidsintervall måste därför förekomma i en eller annan form.

Folk- och bostadsräkningar (FoB) är f. n. det enda sättet att erhålla heltäckande statistik på detaljerad nivå. Många problem är uppenbarligen förknippade med dessa. Ett är kostnaderna. Ett annat är de integritetsproblem som kan uppkomma. Ytterligare ett problem är att publiceringen sker med relativt långa tidsintervall. Ofta måste forskare och planerare arbeta med uppgifter som kan vara upp till åtta år gamla. Detta är högst otillfredsställande. Institutionen delar därför utredningens uppfattning att det på sikt är önskvärt att skapa insamlingsrutiner som medger en publicering med tätare intervaller. Därmed stöds tanken på en övergång till registerbaserad informationsinsamling. En sådan skulle medge årlig publicering av t. ex. sysselsättningsstatistik, vilket vore synnerligen eftersträvarsvärt.

En nackdel med register - förutom integritetsaspekten - är att fel med säkerhet kommer att smyga sig in och ackumuleras i systemet. Med tiden kan därför registren komma att fjärra sig alltmer från verkligheten. Institutionen vill därför föra fram tanken på en regelbunden avstämning av registeruppgifterna med hjälp av en traditionell FoB. Dessa avstämnings skulle emellertid kunna företas med glesare intervall än f. n., t. ex. vart tionde år. Om det visar sig att registren håller god kvalitet kan man möjligen inskränka kvalitetskontrollen till stickprov.

Stockholms kommun: Kommittén med uppdrag att utreda frågan om behovet av framtida folk- och bostadsräkningar har framlagt förslag till undersökning om hushåll, bostäder och sysselsättning i ett betänkande, SOU 1978: 79. De tidigare folk- och bostadsräkningarna (FoB:arna) skall ersättas med delvis nya datainsamlingsmetoder i en undersökning som givits beteckningen HBS 80. Uppgiftsinsamlingen från allmänheten minskas och omfattar enligt huvudförslaget endast en ganska enkel uppgift om boende i hushållet. Bostadsuppgifter insamlas i samband med den allmänna fastighetstaxeringen och sysselsättningsuppgifter tas in på arbetsgivarnas kontrolluppgiftsblanketter till skattemyndigheterna.

Stockholms kommun kan i allt väsentligt tillstyrka förslaget. Därvid görs dock ett flertal angelägna påpekanden och framförs en del tilläggsförslag av vikt för kommunen som resultat användare och även med åläggande att sörja för materialinsamling och granskning.

Det konstateras att kommunens statistikbehov endast delvis tillgodoses av HBS 80. Den utvärdering av användningen av tidigare FoB-material som utredningen gjort är förtjänstfull på sitt sätt men den missar det över tiden föränderliga behovet med hänsyn till utvecklingen av nya tekniker och analysmetoder.

Kommunens arbetsuppgifter i samband med HBS 80 blir i huvudsak av samma karaktär som i tidigare FoB:ar. En nytillkommande uppgift blir att medverka vid upprättandet av ett arbetsställeregister för sysselsättningsredovisningen. Kostnaderna för kommunens medverkan torde kunna bli lägre än vid en uppgiftsinsamling av tidigare FoB-modell.

Göteborgs kommun: Uppgifter om hushåll, bostäder, sysselsättning, ar-

betstillfällena och pendling utgör en viktig basinformation för kommunernas planering. Hittills har folk- och bostadsräkningar utgjort den enda källan för flertalet av dessa uppgifter. Till räkningarnas stora brister har hört den långa periodiciteten och resultatens ofta dåliga aktualitet. Vidare har räkningarna varit kostnadskrävande, såväl för SCB som för kommunerna.

Redan inför FoB 75 fick SCB i uppdrag att pröva möjligheten att erhålla erforderlig information på annat sätt än genom totalräkning via blankettinsamling från allmänheten. Beträffande registerutnyttjande fann SCB att det till FoB 75 ej var möjligt att den vägen erhålla uppgifter om lägenheter, bostäder och sysselsättning.

Göteborgs kommun anser den principiella ansats som görs i utredningsförslaget för HBS 80 vara riktig. Grundinställningen bör vara att man i så stor utsträckning som möjligt bör tillgodose samhällsplaneringens behov av basinformation genom uttag från olika administrativa register. Härigenom kan kraven på löpande aktuell statistik tillgodoses till relativt låg kostnad utan att uppgiftslämnarbördan ökas. För detta ändamål krävs anpassning av innehåll i olika administrativa register. Likaså krävs rutiner för att tillförsäkra registerinformationen hög kvalitet.

Utredningen föreslår ett betydande registerutnyttjande redan vid undersökningen hösten 1980. Detta kräver ett betydande förberedelsearbete från berörda myndigheters och kommunernas sida, eftersom utredningsförslaget i stor utsträckning saknar detaljerade problemlösningar. Göteborgs kommun är därför tveksam till om förberedelseperioden är tillräcklig för att få fram registerinformation som ger kvalitetsmässigt godtagbara resultat. För att säkerställa att undersökningsresultaten vid HBS 80 motsvarar rimliga kvalitetskrav samt för att ge underlag även för framtida registeranpassningar, föreslår Göteborgs kommun emellertid att data om sysselsättning inhämtas även på personblanketten.

Under förutsättning att kommunerna kan garanteras en ärlig statistik över sysselsättning, arbetstillfällen och pendling, kan Göteborgs kommun tillstyrka ett genomförande enligt utredningens förslag, dock med ovan nämnda komplettering. Om HBS 80 enbart skall syfta till en engångsredovisning analog med tidigare folk- och bostadsräkningar, förordar Göteborgs kommun en replikation av FoB 75.

Malmö kommun: Behovet av beslutsunderlag i samhällsplaneringen har ökat mycket kraftigt under 1970-talet. Kravet på aktualitet och redovisningsnivå har gjort att detta behov inom många områden inte kunnat tillgodoses genom centralt producerad statistik. Det är endast inom befolkningsstatistikens område vi idag har möjlighet att erhålla en löpande, aktuell statistik för valfria områdesnivåer. Detta sammanhänger med de rutiner för registeruppbyggnad och ajourföring som finns inom folkbokföringen.

För övriga vitala planeringsdata såsom sysselsättning, bostäder och boställ saknas kontinuerligt förda register som skulle kunna ligga till grund för en löpande statistik över struktur och förändringar inom dessa områden. Följden har blivit att nödlösningar med bristfälliga kompletteringar av inaktuella FoB-data har tillgripits för att åstadkomma ett aktuellt beslutsunderlag. För att erhålla aktuella data krävs en ökad registersamordning och ett ökat utnyttjande av befintliga, förändrade och nya administrativa rutiner.

Det förslag som föreligger om ett ökat registerutnyttjande får ur samhällsplaneringens synpunkt anses tillfredsställande. Det måste dock betonas att det inte är tillfyllest att enbart se denna registerbearbetning som en engångsföreteelse i samband med HBS 80. Det måste finnas register som

kontinuerligt ajoufförs och som det går att bearbeta så att statistiska uppgifter om struktur och förändringar för valfria geografiska områden regelbundet kan erhållas. Under 1980-talet bör statistiken över sysselsättning och pendling kunna erhållas årligen. Det är också angeläget att det på bostads- och hushållssidan tillskapas system som kan ge samma goda löpande statistik som nu gäller för befolkningen.

Sundsvalls kommun: Kommunen anser i likhet med ovan angivna remissinstanser att utredningens förslag till undersökning om hushåll, bostäder och sysselsättning 1980 (HBS 80) bör genomföras. Genomförandet skulle enligt kommunens mening bära ske i överensstämmelse med kommitténs förslag vad gäller hushålls- och bostadsdelen, medan man för sysselsättningsdelen skulle - åtminstone för år 1980 för att kunna erhålla en lämpligt avpassad övergång - få en komplettering med uppgifter som insamlas via blanketter. Då det föreliggande förslaget innebär att kommunerna kan få en snabb, arlig sysselsättningsstatistik samt i övrigt något snabbare statistiska uppgifter i hushålls- och bostadsdelen, allt till lägre kostnader - även om kompletterande uppgifter insamlas via blanketter - än vid folk- och bostadsräkningen 1975, syns en ordning för undersökning om hushåll, bostäder och sysselsättning 1980 enligt kommittéförslaget innebära enbart fördelar för kommunerna.

Örebro kommun: Behovet av statistik har ökat mycket kraftigt under 1970-talet. Krav på aktualitet och på uppgifter för låga regionala nivåer har ständigt ökat. Denna efterfrågan möttes av SCB med införande av olika årliga statistikpaket av vilka kan nämnas demopak och avipak (befolkning), inkopak (inkomster) och bilpak (bilinnehav). De olika statistikpaketen bygger på en kontinuerlig ajourhållning av olika register, med vars hjälp användarna kan erhålla information med kort periodicitet. För övriga vitala planeringsdata såsom sysselsättning, bostäder, hushåll och pendling saknas kontinuerligt förda registersystem, som skulle kunna ligga till grund för löpande statistik över struktur och förändringar inom dessa områden. Sadan statistik är nödvändig för modern samhällsplanering.

För att erhålla uppgifter om dessa data har planerande myndigheter tidigare varit hänvisade till de vart femte år återkommande folk- och bostadsräkningarna. Resultatet har många gånger blivit att planerarna tvingats använda inaktuell information.

Det förslag som föreligger om ökat registerutnyttjande får därför ur samhällsplaneringssynpunkt anses tillfredsställande. Emellertid får den ökade registerbearbetningen inte enbart ses som en tillfällig hjälp för HBS 1980. Det måste finnas register som kontinuerligt ajoufförs och som det går att bearbeta så att statistiska uppgifter om struktur och förändringar för valfria områden regelbundet kan erhållas. Under 1980-talet bör statistiken över sysselsättning och pendling kunna erhållas årligen.

Kommunen föreslår således en övergång till ett större utnyttjande av register och ansluter sig därför i princip till de tankegångar som kommer fram i kommitténs arbete. Dock vill Örebro kommun uttrycka farhågor för att sysselsättningsfrågorna helt slopas från personblanketten redan 1980, varför vi i denna fråga ansluter oss till alternativ 2.

Luleå kommun har hänvisat till yttrande från sitt planeringskontor. Kontoret anser att den föreslagna hushålls-, bostads- och sysselsättningsundersökningen 1980 kommer att underlätta arbetet för det kommunala granskningsorganet, men beklagar samtidigt att det inte varit möjligt att helt undvika enkäter med allmänheten. Det är naturligtvis svårt att beräkna värdet av de statistikuppgifter som HBS frambringar men planeringskontoret an-

ser dock, att kostnaden för att ta in uppgifterna helt borde avila staten. Kommunen måste ju dessutom köpa in resultatet av undersökningen från SCB för 50 000- 100 000 kronor. De flesta planeringssystem som kommunerna är skyldiga att redovisa för staten använder data från FoB och det kommande HBS sa kommunen har i praktiken inte möjlighet att avsta från att köpa in statistikpaketen.

Kalmar kommun: Kommunen anser utredningen grundlig och väl genomarbetad. Som en följd av ambitionen att dra ned på kostnader och arbete har flera strykningar föreslagits. Detta kan i och för sig vara lovvärt när det är fråga om onödiga kostnader, särskilt när det förklaras av det trånga statsfinansiella läget. Det är dock viktigt att inte skjuta servicetanken i bakgrunden, vare sig det gäller det aktuella eller det framtida behovet. Mot denna bakgrund ställer sig kommunen avvisande till att slopa vissa grundläggande variabler som exempelvis yrkestillhörighet och färdväg mellan bostad och arbetsplats.

Lindesbergs kommun: Enligt förslaget skall en folk- och bostadsräkning (FoB) 1980 ersättas av en hushålls-, bostads- och sysselsättningsundersökning (HBS). Förslaget har bl. a. föregåtts av en bred användaranalys vid vilken kommunen har haft möjlighet att framföra sina synpunkter.

Kommunen stödjer i princip förslaget. Huvudsyftet med folk- och bostadsräkningen idag är att förse samhällsplaneringen med grundläggande data. De centrala och absolut nödvändiga i detta avseende och som inte tillgodoses på något annat sätt är uppgifter om bostäder, hushåll och sysselsättning. En mindre kommun har däremot varken tid eller resurser att tillvarata det omfattande material som en hel folk- och bostadsräkning medför.

Vad det gäller sysselsättningsdata behövs betydligt bättre och mer aktuellt material än vad nuvarande statistikkällor medger. Kommunen anser det därför av stort värde med en metod att ta fram sysselsättningsdata som ger en årlig uppföljning. Viktigt är dock att tillräckliga resurser sätts in så att ett tillförlitligt material kan erhållas redan vid undersökningen 1980. Kommunen är beredd att bistå vid upprättandet av behövligt arbetsställeregister.

För sin planering behöver kommunerna i allmänhet ett mer detaljerat material om befintliga bostäder än vad folk- och bostadsräkningen ger. Särskilt mindre kommuner har sällan de resurser som behövs för att ta fram uppgifter ur svartillgängliga källor. Kommunen stödjer i konsekvens med detta utredningens förslag att HBS-materialet i vissa fall skall kunna göras mer tillgängligt för samhällsplaneringen än som varit fallet med folk- och bostadsräkningen.

Stockholms läns landsting har som svar på remissen överlämnat regionplanskontorets tjänsteutlåtande. Kontoret anser att utredningsförslaget innebär en rationalisering av datafångsten och medger samtidigt att data kan fås arligen. Det är högst besvärande att vissa data, främst sysselsättnings- och pendlingsdata, hittills erhållits med så långa intervall och stor eftersläpning. Exempelvis var de förslag till regionplan som remissbehandlades sommaren 1978 delvis baserade på FoB-data från 1970. Även annan verksamhet inom kontoret som behandlar arbetsmarknad och näringsliv har starka behov av aktuell sysselsättningsstatistik.

Kontoret vill därför uttala sin stora tillfredsställelse med den principiella förändring utredningsförslaget innebär. I detta sammanhang bör noteras att förslaget har konsekvenser för landstinget som arbetsgivare. Bl. a. skall landstinget på kontrolluppgifterna för de anställda ange var arbetsplatsen är belägen.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Ett skäl enligt länsstyrelsens mening för att inte genomföra en folk- och bostadsräkning av traditionellt slag år 1980, är att komma ifrån ett krävande insamlings- och granskningsarbete och att över huvud taget förenkla statistikbearbetningen. Det nu framlagda förslaget innebär betydligt mindre insatser bl. a. från kommunalt håll. Syftet med övergången till annan form av statistikinsamling än FoB är därvid uppnått.

Länsstyrelsen i Örebro län: FoB-utredningen har lagt ett principförslag som i stort tillgodoser statistikbehovet rörande hushåll, bostäder och sysselsättning på den regionala och lokala nivan. Förslaget är principiellt mycket viktigt eftersom det innebär ett första steg mot undersökningar med statistikinformation som baseras på register.

I den regionalpolitiska planeringen har sysselsättnings- och näringslivsfrågorna kommit att spela en allt större roll. Också i den kommunala planeringen har sysselsättningsfrågorna fått ett allt större utrymme. Genom riksdagens beslut 1976 och förordningen om länsplaneringen uppdelas länsplaneringen i fullständig länsplanering samt arlig rapport med uppföljning och utvärdering av planeringen. I länsplaneringen upprättas ett planeringsunderlag för länet och dess kommuner innefattande nulägesbeskrivningar, prognoser och problembeskrivningar. I den fullständiga länsplaneringen redovisas utvecklingen under en 15 års period medan rapporten redovisar utvecklingen under de närmaste åren.

En av förutsättningarna för att den arliga uppföljningen av länsplaneringen skulle införas var att arlig sysselsättningsstatistik kunde erhållas. Arlig sysselsättnings-, pendlings-, bostads- och hushållsstatistik finns för närvarande inte utan det enda statistikunderlag som finns att tillgå är de vart femte år återkommande folk- och bostadsräkningarna. Intermitteranta undersökningars värde minskar ju längre från undersökningstillfället man kommer. En punktskattning vart femte år kan för många näringsgrenar och branscher ge en felaktig bild av sysselsättningsutvecklingen genom att konjunkturläget inverkar på punktskattningen. Bedömningar av sysselsättningsutvecklingen bör i stället baseras på tidsserier avseende år eller delar av år. Andra nackdelar med FoB är de höga kostnaderna för datainsamling och bearbetning samt den långa produktionstiden. Nya metoder bör således användas för datainsamling och bearbetning i syfte att begränsa kostnaderna.

Landsorganisationen i Sverige (L.O): LO hyser förståelse för en del av direktiven, t. ex. ambitionen att begränsa allmänhetens uppgiftslämnande. Genom att kostnadsaspekterna på undersökningarna har betonats så hårt i direktiven har kommittén dock förletts att gå för långt i detta avseende. Resultatet har blivit att kommittén har lämnat ett förslag som framstår som helt otillräckligt i vissa avseenden och ganska betänkligt i andra avseenden.

De tidigare folk- och bostadsräkningarna har använts och används fortfarande som ett mycket viktigt underlag för samhällsplaneringen. Detta gäller centralt (undervisningssystemets planering), i länsplaneringen och landstingen (sjukvårdens planering) samt i kommunernas planering (bostadsbyggande, barnomsorg m. m.). Prognosinstitutet vid Statistiska centralbyrån har levererat viktigt underlag till bl. a. långtidsutredningarna samt utbildningsplaneringen och studie- och yrkesorienteringen. Dessa prognoser är till stor del baserade på folkräkningsuppgifter. I de svenska nationalräkenskaperna är folkräkningarna ett viktigt inslag för beräkning av både den totala sysselsättningen och för produktionen i småföretag som

inte är belysta av annan statistik. Samtliga nämnda användare av folkräkningsuppgifter är beroende av att uppgifterna i HBS 80 är jämförbara med tidigare folkräkningar.

LO finner därför kommittens förslag att insamla sysselsättningsuppgifter enbart via KU-registret starkt betänkligt. Därigenom är det helt klart att man inte får samma uppdelning av företagare och anställda som i tidigare folkräkningar. Dessutom verkar det högst sannolikt att näringsgrensklassificeringen också förändras. Förutom ovan patalade nackdelar med brott i de statistiska tidsserier som berörs kan vissa effekter uppkomma som direkt berör LO. En viktig del av underlaget för förhandlingarna mellan arbetsmarknadens parter rörande lönehöjningar hämtas från nationalräkenskaperna. Med den föreslagna utformningen av HBS 80 verkar det mycket troligt att beräkningarna av löne- respektive driftsöverskottsandel kommer att påverkas. Detsamma gäller beräkningarna av produktivitetsökningen i olika branscher. LO ställer sig därför bakom förslaget av ledamöterna Ruist och Wallberg att sysselsättningsuppgifter inhämtas via personblankett i HBS 80. Därigenom kan ovannämnda olägenheter kringgås.

Landstingsförbundet: I direktiven till FoB-utredningen har framhållits att huvuduppgiften är att undersöka behovet av framtida folk- och bostadsräkningar samt visa hur samhällsplaneringens behov av befolknings-, hushålls- och bostadsdata skall kunna tillgodoses. Landstingsförbundet finner det förtjänstfullt att utredningen – till skillnad mot tidigare användaranalysen – valt metoden att från ett urval av användare insamla rapporter och PM där FoB-data utnyttjats. Analysen ger i första hand svar på vilka variabler som bör ingå i 1980 års undersökning. Däremot fordras ytterligare kontakter med konsumenterna för att utforma de olika tabellprogrammen.

Landstingens dominerande verksamhet är hälso- och sjukvård. Inom sjukvårdsplaneringen har FoB-data inte kommit till någon större användning. Landstingen har under senare tid fått nya verksamhetsområden som kollektivtrafiken och de regionala utvecklingsfonderna. Landstingens medverkan i länsplaneringen bör också nämnas. Dessa nya uppgifter för landstingen kommer att medföra en ökad användning av s. k. FoB-data. Allmänt kan dock sägas att landstingens behov av data inte blir större än kommunnivåns. Det förekommer också redan i dag ett informationsutbyte mellan kommuner, länsstyrelse och landsting.

Kommunförbundet: Styrelsen tillstyrker i stort föreliggande förslag till undersökning om hushåll, bostäder och sysselsättning (HBS 80). Förslaget är principiellt utformat innebärande att detaljerade problemlösningar i stor utsträckning saknas. Mycket arbete återstår alltså innan en slutlig utformning och förutsättningar för genomförandet föreligger.

Folk- och bostadsräkningarna är en av de kommunala planeringens viktigaste källor för basinformation om hushåll, bostäder och sysselsättning. Till räkningarnas stora brister hör den långa periodiciteten och resultatets ofta dåliga aktualitet. Styrelsen anser det viktigt med en utveckling som eliminerar dessa brister och ser därför utredningens förslag som ett viktigt steg mot ett ökat registerutnyttjande som borde medföra fördelar i form av minskat uppgiftslämnande, möjligheter till löpande aktuell information och lägre produktionskostnader.

Förslaget innebär delvis helt nya ansatser vilka kommer att ställa stora krav på berörda organ om förutsättningar för undersökningens genomförande verkligen skall föreligga i tid. Det är därför av största vikt att förberedande arbete, där så är möjligt, snarast kommer igång.

Styrelsen avstyrker FoB-utredningens namnförslag Hushålls-, bostads-

och sysselsättningsundersökningen HBS och föreslår att undersökningen oavsett om folk- och bostadsundersökningen kvarblir i sin nuvarande form eller ej i framtiden benämns Folk, Arbete, Bostad FAB.

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Sveriges Industrieförbund (SI): Vi har från organisationerna sida inga principiella erinringar att rikta mot utredningens ansats till ökat registerutnyttjande för att minska behovet av direkt uppgiftsinhämtande från allmänheten för framställning av hushålls-, bostads- och sysselsättningsstatistik med innehåll i huvudsak enligt tidigare FoB-modell. Enligt vår upplåtning förutsätter emellertid användningen av administrativa registermaterial härvidlag att utnyttjandet sker i så restriktiva former, att samutnyttjandet inte skapar onödiga belastningar på berörda administrativa verksamheter inklusive här förekommande uppgiftslämnande samt inte förhindrar nödvändiga förändringar eller minskar flexibiliteten hos berörda system eller medför andra betydande nackdelar, som exempelvis försvagat sekretess- eller integritetsskydd eller liknande.

Organisationerna begränsar sitt yttrande huvudsakligen till de delar av förslaget, som berör sysselsättningsstatistiken och kraven på arbetsgivarnas medverkan i undersökningen 1980. I samband därmed behandlas också utredningens förslag sett ur sekretess- och integritetssynpunkt. Vi avstyrker FoB-utredningens principförslag beträffande sysselsättningsdelen i HBS 80 vad avser uppgiftskravet om tilläggsfrågor på kontrolluppgiften. Vi framlägger som alternativ ett eget förslag, som kan ses som en modifiering av utredningens undersökningsplan. Organisationerna tillstyrker utredningens förslag till undersökning om hushåll och bostäder vid 1980 års räkning.

TCO: TCO ser positivt på utredningens strävan till ökat utnyttjande av administrativa material och till ökad registersamordning. Betydande fördelar kan uppnås genom en sådan omläggning. En snabbare redovisning av resultat blir möjlig samtidigt som stora besparingar kan göras och allmänhetens uppgiftslämnarskyldighet minskas. Genom det nya insamlingsförfarandet skapas möjligheter att i framtiden bl. a. astadkomma arliga sysselsättningsredovisningar.

För att erhålla möjlighet att utvärdera kvalitet och jämförbarhet med tidigare undersökningar vid inhämtande av sysselsättningsuppgifter via kontrolluppgiften och för att säkra uppgifter även om denna insamlingsmetod inte skulle fungera 1980, bör uppgifter om sysselsättningen samlas in också genom hushållsenkäten. Denna bör utnyttjas till mer än uppgifter om hushållens storlek och sammansättning.

Att såsom två ledamöter föreslår helt avstå från att samla in uppgifter om hushållen skulle få allvarliga konsekvenser främst inom bostadspolitikens område. Planeringen av bostadsförsörjningen skulle allvarligt försvaras. Nagot för detta ändamål användbart register över hushållen finns inte idag och kommer heller inte att finnas när HBS-80 skall genomföras. Därför anser TCO att en hushållsenkät bör genomföras. Inför kommande undersökningar bör emellertid strävan vara att även hushållsdata skall kunna inhämtas via registret.

Föreningen för kommunal statistik och planering (KSP): Kravet på aktuella och ändamålsenliga uppgifter för samhällsplaneringen har ökat starkt under senare år. Det har varit klart otillfredsställande att uppgifter om sysselsättning, hushåll och bostäder endast erhålles vart femte år samtidigt som kraven på ändamålsenligt planeringsunderlag växer.

Föreningen anser att utredningen presenterat en intressant modell för att

inhämta berörda uppgifter. Man har anvisat vägar för att genomföra en undersökning med anlitande av olika dataregister så att betydande samordningsvinster erhalles utan att därför förlora den väsentligaste informationen. Kostnaden blir ungefär halverad jämfört med FoB 75 och uppgiftslämnandet för allmänheten blir avsevärt mindre. Däremot sker en ökning av företagens uppgiftslämnarinsats som dock kommittén bedömer som mindre betungande.

Ett ökat registerutnyttjande har salunda klara fördelar men det måste betonas att registerbearbetningen inte får ses som en engångsföreteelse i samband med HBS 80. Genom årligt ajourhallande av register bör det vara möjligt att i fortsättningen erhålla sysselsättnings- och pendlingsstatistik för valfria geografiska områden. Även på bostads- och hushallsidan är det angeläget att system tillskapas som kan ge årlig löpande statistik i likhet med vad som nu är fallet beträffande befolkningsstatistiken.

Utredningen har gjort en studie hos ett rätt stort antal användare av statistik från tidigare folk- och bostadsräkningar. Därvid har man tagit fasta på hur den tillgängliga informationen faktiskt utnyttjats bl. a. i den kommunala planeringen. Man anser sig därav kunna dra slutsatser om de olika variabelernas relativa nytta för samhällsplaneringen. Studien har gjorts på ett ambitiöst sätt och ger ett bra bidrag till bedömningen av på vilka områden FoB-statistik kommer till användning. Man får på ett klarare sätt än tidigare belagt hur nödvändiga de tunga och unika informationsdelarna i FoB-informationen är för planeringen av bostadsbyggandet, social service, trafik och näringslivslokalisering.

Man anser sig från utredningens sida kunna dra slutsatsen, att vissa variabler, som yrke, utbildning och färdssätt till och från arbetet, kan undvåras i en kommande "räkning" därför att de utnyttjas i relativt liten utsträckning av de studerade användarna. Föreningen vill för sin del ifrågasätta om denna slutsats är berättigad i den grad utredningen vill göra gällande. Delvis kan detta ha berott på att kvaliteten och aktualiteten på de nyssnämnda variabelerna varit mindre goda – särskilt gäller detta utbildningen. Jeke desto mindre torde variabelerna ha använts som viktig delinformation i många utredningssammanhang som i och för sig inte givit upphov till några egentliga rapporter, promemorior eller andra skriftliga framställningar av det slag, som bildat det huvudsakliga underlaget för utredningens studie.

Även om den gjorda användaranalysen har sina förtjänster vill föreningen peka på att den är ofullständig därigenom att den ger en i allt väsentligt statisk bild av informationsbehovet. Vissertligen är hela förslaget framåtblickande när det gäller datafångstmetoderna, vilket noteras med tillfredsställelse, men variabelinnehållet relateras inte till uttalade statistikbehov utöver den tillgång som redan finns. Nu syftar ju i och för sig inte HBS-förslaget till att lösa mer än en del av det totala informationsbehovet för samhällsplaneringen – den del man hittills försökt klara med hjälp av folk- och bostadsräkningarna.

HBS 80 ger emellertid en "snål" lösning där själva sparsamheten med pengar synes vara den dominerande aspekten snarare än ett aktivt försök att tillgodose angelägna informationsbehov. Man försöker att till nöds klara det viktigaste av den information som blivit ett etablerat och välkänt arbetsmaterial för alla samhällsplanerare. Man bör dock observera risken för att en knapp satsning, som ändå kostar en betydande summa pengar, kan ge ett resultat som inte är värt dessa pengar medan en något generösare satsning gör att hela projektet blir klart lönsamt. Utvecklingen av teknik

och metoder i samhällsplaneringen går också framåt och detta ställer ändrade krav på den basstatistik som ingår i beräkningsunderlaget. I allmänhet torde detta innebära att man kan utnyttja data på ett effektivare sätt men också att man får behov av nya data. Kostnaderna härför bör ställas i relation till de mycket stora belopp som investeras i samhället för bostäder, kommunikationer, service osv. Mot bakgrund härav förefaller kostnaden för varje hittills känt informationsbehov som mycket måttliga.

Föreningen vill med dessa synpunkter framföra den förhoppningen att man i den fortsatta planeringen för statens åtgärder att ge underlag för samhällsplaneringen, inte överdriver sparsamhetsaspekten utan mer ser till vilken samlad nytta som olika statistiska informationsdelar kan ha för att ge bättre samhällsekoniskt utbyte av gjorda investeringar.

En ökad flexibilitet vid tabelluttagen bör i framtiden kunna ske bl. a. genom en ökad användning av dataterminaler där resultaten hämtas från den regionalstatistiska databasen (RSDB). Denna databas bör ge användarna möjlighet att ta ut den information som krävs vid varje uttagstillfälle till en så låg kostnad som möjligt. Arbetet med att vidareutveckla RSDB-systemet anser föreningen bör vara en högprioriterad uppgift för SCB. För att till fullo kunna utnyttja systemet bör även nyckelkodindelad redovisning kunna ske via RSDB.

Kommittén har även diskuterat olika ambitionsnivåer vid en undersökning 1980. Ett alternativ skulle vara en undersökning utan blankettinsamling. För detta talar kostnadsaspekten då inte mindre än 46 milj. kronor faller på blankettdelen. De krav som idag ställs på underlagsdata för bostadsförsörjningsplaneringen är dock så klart uttalat att kommittén ändå föreslår att gå ut till allmänheten med en blankett.

Ett annat alternativ skulle vara att man i HBS 80 dessutom har med frågor om sysselsättningen på personblanketten. Det skulle fördyra undersökningen med 5,5 milj. kronor jämfört med huvudalternativet.

Föreningen avstyrker bestämt det första alternativet att i HBS 80 slopa personblanketten.

Länsplanerarnas förening: I länsplaneringen är län och kommuner planeringsenheter. Även delar av kommuner är aktuella vid analyser av lokala arbetsmarknader. På dessa nivåer erfordras statistik avseende i första hand befolkning, sysselsättning och pendling. Statistikbehovet över befolkningen är numera väl tillgodosett genom SCB:s Demopak. Förhållandet är däremot det rakt motsatta när det gäller sysselsättnings- och pendlingsdata. Här föreligger enbart uppgifter från folk- och bostadsräkningar vad avser pendling och heltäckande sysselsättningsstatistik för samtliga näringsgrenar. Intermittenta undersökningar för variabeln sysselsättning är i regel av begränsat värde. Enbart uppgifter om sysselsättningen vart femte år kan för många näringsgrenar ge en felaktig bild av utvecklingstendenserna på grund av konjunkturens inverkan på sysselsättningsnivån.

För länsplaneringen är det nödvändigt med årlig statistik över sysselsättningen på lag regional nivå. Data måste finnas om såväl antalet arbetsplatser (dagbefolkningen) som antalet förvärvsarbetande (nattbefolkning). FoB-utredningen har också visat på att det finns ett stort behov av årlig sysselsättningsstatistik.

Kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet anser att HBS 80 ur forskningens aspekt kan göras så liten som möjligt – förslagsvis i form av riks- och länstabeller för primära demografiska data. Institutionen anser att de resurser som därigenom frigöres skall användas till användaranpassning av olika för forskningen aktuella register på länsnivå. Målet

här bör vara att kunna utforma regional eller lokal statistik efter respektive användares önskemål, och att ge vetenskapliga institutioner tillgång till sådana register. Detta är fullt möjligt med ett interaktivt terminalsystem till de olika länsstyrelsernas datorregister över befolkning etc. Eventuella sekretessaspekter bör kunna lösas. Vid utformningen av ett sådant interaktivt system anser institutionen att lägesaspekten speciellt bör beaktas genom att fastighetslägeskoordinater successivt påföres personbanden.

Institutionens undervisning är utpräglat laborativ. I samhällsplanerarutbildningen får studenterna själva ta fram olika typer av utredningsunderlag, göra upp förslag till kommun- och länsplaner etc. Sådana övningsmoment kräver en detaljerad statistik av tvärsnittstyp på lag (lokal) nivå, och för ett antal tidpunkter. Folk- och Bostadsräkningar med mera har här använts i viss utsträckning. För att göra realistiska övningar vore aktuellare och med individuell användaraccess tillgänglig statistik mera lämplig. Institutionen anser ej att RSDB i sin nuvarande utformning med ett antal fixa tabeller är särskilt väl anpassad till dessa önskemål. Vi föreslår här i stället en omformning så att RSDB innehåller en databas där individer och ej tabeller utgör byggstenar. Därigenom ges möjligheter till länkning av olika variabler till samma individer för att bättre beskriva en komplex verklighet. På vilken nivå sedan uttag skall göras torde snarast bli en förhandlingsfråga mellan SCB och Datainspektionen. Institutionen vill dock här anföra att det vore fullt godtagbart ur vår synvinkel att här få fram avidentifierade data för mindre områden. Det väsentliga är att länkningsfrågor kan göras inom databasen. Institutionen anser det lämpligt att ett antal kommuner eller motsvarande områden (regioner, län) väljes ut som "intensivdataområden" för RSDB och att ett system med lägesbestämda individdata byggs upp. Därigenom faller även här kravet på en detaljerad folkräkning av sedvanlig typ och HBS 80 kan i stället få den utformning som föreslogs i föregående avsnitt. Vi vill dock betona att vårt förslag ej är att se som ett totalt besparingsförslag utan att alla eventuellt frigjorda resurser skall läggas på de förslag som givits här.

Centralnämnden för fastighetsdata (CFD): Utredningens förslag ligger i linje med det senaste decenniets diskussioner att för samhällsplanering i större utsträckning än hittills utnyttja administrativa register. Fastighetsregisterutredningen (SOU 1966: 63) var på denna punkt särskilt framtynt och framhöll fastighetsregistrets inklusive koordinatregistrets stora betydelse som ett av de basregister som efter sambearbetning med andra basmaterial skulle utgöra grundvalen i samhällsplaneringens informationsförsörjning.

CFDs utvecklingsenhet har i sitt arbete inom delprogrammet registrens innehåll och användning inriktat sig på användning av administrativa data för samhällsplanering. Därvid har data ur fastighetsdatasystemet sambearbetats med data ur främst ADB-systemet för folkbokföring och beskattning med syfte att framställa lägesredovisat planeringsunderlag. Det finns därför inom CFD en förhållandevis stor erfarenhet av sambearbetning av data från olika register. Den principiella utformningen av utredningens förslag är ett betydelsefullt steg i riktning mot ett större utnyttjande av administrativa data för samhällsplanering och även ett steg mot en samordning av administration och planering. I Storbritannien har Department of the Environment sedan flera år lett en sådan utveckling genom att ge ut föreskrifter om hur de lokala myndigheterna med hjälp av s. k. management information systems (MIS) kan fullgöra sina uppgiftsskyldigheter gentemot centrala myndigheter samtidigt som man på lokal nivå kan effektivisera sin administration och planering.

De säkerhets-, sekretess- och integritetsproblem som är förenade med utredningens förslag bör kunna lösas, särskilt vid beaktande av den stora medvetenhet om dessa problem som inblandade parter nu fatt.

Syssestättningssdelen

Datainspektionen: Insamling av syssestättningssuppger avses enligt förslaget ske via KU. Datainspektionen förutsätter att detta uppgiftslämnande sker på sådant sätt att den enskilde ges möjligheter att fa del av de lämnade uppgifterna och anföra erinringar mot eventuella felaktigheter i dessa. Det ankommer inte på datainspektionen att ta ställning till datakvalitén i annat avseende än dess betydelse för den personliga integriteten. Enligt inspektionens mening är förutsättningarna att upprätthålla en god datakvalité bättre om syssestättningssuppger insamlas via personuppger än via KU. Inspektionen vill därför peka på den betydelse som datakvalitén kan ha för den enskildes personliga integritet särskilt vid samkörning mellan olika register. Förslaget synes kunna medföra ett större behov av olika evalveringsundersökningar än som skedde t. ex. vid FoB 75.

DEFU: Den föreslagna användningen av KU innebär att kontrolluppger byggts ut till att även omfatta uppgifter om arbetad tid och en identitet för arbetsstället. I sammanhanget kan noteras att utredningens ledamöter Ruist och Wallberg också för fram förslaget att insamla syssestättningssuppger med hjälp av en utökad insamlingsblankett från allmänheten utan att för den skull minska arbetsgivarnas uppgiftsskyldighet om arbetad tid. DEFU anser en dubbelinsamling av syssestättningssuppger vara oomöjlig. Om insamling av syssestättningssuppger via KU skulle vara alltför osäker finns det, menar DEFU, anledning att ompröva förslagets insamlingsteknik i dessa stycken. I nuläget är det svårt att avgöra uppgifternas kvalitet eftersom KU ej tidigare har använts som statistikkälla. Vidare har utredningen, enligt DEFUs mening, genomfört så begränsade fältstudier (nio företag), att dessa inte kan utgöra tillräckligt underlag för utredningens bedömning om förslagets praktiska genomförbarhet. Av de ca sju miljoner KU från arbetsgivare som skall framställas varje år, manuellt eller via ADB, torde ett betydande antal (åtskilliga hundratusen) avse ersättningar för uppdrag, arvoden eller liknande. I dessa fall är det förenat med betydande arbete att uppskatta arbetad tid. Hur dessa KU skall behandlas har utredningen inte berört. De anförda skälen talar för att ett försök i mindre skala bör genomföras, varefter ställning kan tas till om metoden är användbar.

Beträffande utvidgningen av KU med uppgifter om arbetad tid, avstyrker DEFU det föreslagna förfaringsättet. DEFU saknar i utredningens betänkande alternativ till den föreslagna KU-ansatsen. DEFU finner det inte belagt i betänkandet att KU är det bästa och mest rationella sättet att fa syssestättningssuppger. Enligt DEFUs uppfattning ger KU även utan arbetstidssuppger värdefull information om arbetsmarknaden på regional och lokal nivå då ett arbetsställeregister utvecklats. Uppger om arbetstid är inte heller nödvändig för identifiering av förekomst av förvärvsaktivitet, eftersom denna tillfredsställande bör kunna skattas via inkomstuppger, och behöver följaktligen inte av detta skäl infordras från arbetsgivarna. Det bör vidare uppmärksammas att utredningen inte klarlagt nödvändigheten av årlig statistik med den detaljeringsgrad som föreslagits och att arbetad tid av detta skäl skall tas in på KU.

Utredningen borde ha utrett möjligheterna att genom urvalsundersökningar få fram erforderliga statistikuppgifter. Som alternativ till den av utredningen föreslagna metoden att få in uppgifter om arbetad tid och sysselsättning vill DEFU presentera följande förslag. Detta kan enligt DEFUs uppfattning ge motsvarande resultat som utredningens tillvägagångssätt men till lägre kostnader och med mycket mindre besvär för uppgiftslämnarna. Förslaget huvudtanke är att sysselsättningsberäkningar i HBS 80 kan göras utifrån de inkomstuppgifter som lämnas på KU.

För att få till stånd en enligt DEFUs mening nödvändig metodutvärdering bör HBS 80 i denna del genomföras enligt nedanstående modell och med två testpopulationer.

Population I avgränsas enligt följande modell

- Stickprov av arbetsgivare dras
  - urvalet arbetsgivare dras så att det totalt motsvarar ett tillräckligt stort antal arbetstagare för att tjäna som hjälpinformation vid sysselsättningsberäkningar via inkomstdata
  - urvalet av arbetsgivare måste vidare vara så avvägt att det möjliggör viss redovisning efter såväl geografisk fördelning som branschfördelning.
- De i arbetsgivarurvalet berörda arbetstagarna får hösten 1980 en enkät med uppgifter om sysselsättning enligt Ruist–Wallberg-modellen.
- Ett urval av nämnda arbetsgivare får i särskild ordning lämna uppgifter om arbetad tid för de anställda den aktuella mätveckan.
- Tillvägagångssättet enligt ovan används för att få en utvärdering och kvalitetsjämförelse mellan de båda insamlingsförfarandena. Konsekvenserna för uppgiftslämnarna kan också studeras noga.

Population II utgöres av övriga individer. Dessa får inte någon blankett alls. För dem tas inte heller några extra uppgifter via KU. Över denna population får man följaktligen inga explicita sysselsättningsuppgifter vare sig genom uppgiftsinhämtande från företag eller allmänhet. I stället görs sysselsättningsberäkningar utifrån inkomstuppgifter och med hjälp av beräknade relationer mellan lön och arbetad tid från population I.

DEFUs förslag innebär följaktligen att man, i stället för att ta in sysselsättningsuppgifter generellt via KU, använder inkomstuppgifter och en kontrollgrupp.

DEFU är medveten om att den föreslagna modellen kräver ett stort urval för att klara användarnas krav på detaljerad redovisning, men menar att vid jämförelsen med en totalundersökning innebär förslaget betydande besparingar för uppgiftslämnarna. Vidare har förslaget den fördelen att förberedelser, genomförande och resultatredovisning kan ske snabbt jämfört med en totalundersökning.

Möjligheterna att genomföra ovan skisserade modell – eller någon liknande ansats byggd på stickprov och särskilda riktade urval – bör mot bakgrund av dessa klara administrativa fördelar snabbtredas.

Vad gäller utvidgningen av CFR till att omfatta ett totalt arbetsställeregister så ser DEFU detta som ett positivt förslag. En förutsättning vid utformningen av ett arbetsställeregister är emellertid att de registerarbeten som nu fortgår framför allt på regional och lokal nivå hos ett flertal myndigheter och organisationer kan upphöra och ersättas med arbetsställeregistret. Behovet av att bygga upp lokala och regionala register t. ex. hos länsstyrelser, yrkesinspektioner och på enskilda kommunala förvaltningar minskar när data finns tillgängliga i ett fullständigt arbetsställeregister. Detta innebär att företagens uppgiftslämnande på sikt kan begränsas i dessa avseenden.

Utredningens förslag för registrering av arbetsställeidentifiering bör enligt DEFUs uppfattning ytterligare utredas. En arbetsställesnumrering av varje enskild KU-blankett från flerarbetsställe företag kan vara orationellt. Arbetsställedovisningen berör en mycket begränsad del av arbetsgivarna. En metod måste därför eftersträvas som anpassas till enbart dessa och som inte belastar övriga arbetsgivare i något avseende. En praktisk förutsättning för företagens vidkommande är vidare att de föreslagna identitetsuppgifterna får lämnas i ett arbetsmoment som inte stör företagens ordinarie KU-rutiner. DEFU presenterar ett alternativ till utredningens förslag om registrering av arbetsställeidentifiering och väcker också frågan om möjligheterna att införa en gräns som befriar de mindre företagen från att dela upp de anställda på arbetsställe.

Konjunkturinstitutet: Det förslag till uppläggning av sysselsättningsdelen, som utredningen har gjort, finner institutet värdefull. Under förutsättning att de i MBS 80 föreslagna tilläggsuppgifterna om arbetsstillfälle får kvarstå i systemet även efter 1980 erhålles en kvalitetsförbättring i sysselsättningsstatistiken inte endast för 1980 utan även för framtiden. Indirekt skulle detta kunna leda till betydligt säkrare beräkningar av den utbetalda lönesumman och därmed bättre underlag för bedömningar av utvecklingen av skatte- och konsumtionsposterna, som utgör tunga och viktiga komponenter i BNP-beräkningarna.

Med hänsyn till att man avser att använda en helt ny metod för att erhålla de önskade sysselsättningsuppgifterna kan stora problem komma att uppstå vad gäller jämförbarheten med tidigare folk- och bostadsräkningar. Sålunda torde den föreslagna metoden att ta fram uppgifter om sysselsättningen via KU-blanketten otvivelaktigt innebära att sysselsättningsvariabeln, jämfört med tidigare folk- och bostadsräkningar kommer att få något ändrad innebörd i atskilliga hänseenden. En systematisk genomgång av konsekvenserna av omläggningen i detta avseende hade därmed varit av intresse. En sådan genomgång saknas dock i utredningen, vilket gör behovet av en kontrollundersökning för sysselsättningsvariabeln än mer uttalat. För att få jämförbara sysselsättningsdata och en möjlighet att kontrollera det nya materialets fullständighet har ledamöterna Ruist och Wallberg lagt fram ett förslag om kompletterande uppgiftsinsamling vad avser sysselsättningen. Denna komplettering skulle kunna göras till relativt begränsade merkostnader. Med hänsyn till den vikt som bör tillmätas frågan om jämförbarhet, vill institutet tillstyrka detta förslag att insamla sysselsättningsuppgifter även på personblanketten.

Utredningens förslag om att kontrolluppgiften (KU) skall innehålla en arbetsställekod är i huvudsak betingad av de uppgiftskrav som önskemålen om god sysselsättningsstatistik på regional nivå samt pendlingsstatistik ställer. Ur konjunkturinstitutets synvinkel är det däremot främst i samband med en annan variabel, lönesumman, som en arbetsställekod på KU är av intresse, och detta förutsatt att den bibehålles även efter 1980. De lönesummelement som redovisas på KU torde därigenom ge en betydligt säkrare beräkningsgrund för de olika komponenterna i den totala utbetalda lönesumman. Ett önskemål beträffande denna statistik är vidare att lönesumman skall kunna näringsgrenfördelas och för detta krävs uppgifter om arbetsställebransch. Det vore sålunda för institutets vidkommande olyckligt om delar av KU-materialet saknade arbetsställeuppgift.

RSV: Beträffande förslaget i betänkandet (s 157–167) att via KU kräva in HBS-uppgifter vill RSV anföra följande. KU skall avlämnas till ledning vid inkomsttaxering. Enligt RSVs mening bör KU endast innehålla infor-

mation som är nödvändig för taxeringen och krediteringen av källskatt. Att på KU kräva in andra uppgifter är riskabelt bl. a. av följande skäl. Dels försvåras arbetsgivarnas arbete med KU, vilket kan innebära förseningar av inlämnandet. Dels kan det befäras att ju flera uppgifter KU innehåller desto sämre fylls blanketten i av arbetsgivarna. Skulle kvaliteten på uppgifterna försämrats är det mycket allvarligt eftersom KU skall ligga till grund både för taxeringen och för krediteringen av källskatt. RSV anser alltså inte att KU är rätt väg för att kräva in andra uppgifter än sådana som är avsedda för skatteadministrationen.

KU skall lämnas till skattemyndigheterna senast den 31 januari under taxeringsåret. Sedan skall alla KU som avfattats på blankett dataregistreras. Antalet KU som skall registreras uppgår till ca 6 milj. Registreringsarbetet skall klaras av under februari månad för att taxeringen skall kunna påbörjas under mars. Detta innebär att KU-registreringen är mycket tidspressad.

RSV har beräknat att varje tecken som skall registreras från KU kräver 5 stycken registreringsutrustningar med personal. Registrering av veckoarbetstid (3 tecken) och arbetsställesnummer (8 tecken) skulle motsvara ca 40–50 registreringsutrustningar med personal. Dessa resurser i form av personal och utrustning saknas för närvarande inom skatteadministrationen. Denna dataregistrering skulle dessutom drabba en redan tidigare besvärlig arbetstopp.

RSV vill även peka på svårigheterna i att redan efter två år ändra i de nya KU-rutinerna. Såväl blanketter som magnetbandsbeskrivningar måste modifieras om nya uppgifter kommer till. Erfarenhetsmässigt är det mycket svårt att påverka samtliga arbetsgivare till sådana förändringar.

Under år 1980 genomförs ändringar i rutiner för uppbörd av skatt. Det är därför mycket svårt resursmässigt hos RSV att genomföra förändringar i KU-systemet samtidigt som utveckling av nya rutiner pågår inom andra områden.

Såvitt RSV kan finna är utredningens mening att HBS-uppgifterna och KU för beskattningsändamål enligt taxeringslagen skall lämnas på en och samma blankett. En sådan ordning medför – i de fall KU inte avlämnas eller på KU utelämnas såväl någon uppgift av betydelse för beskattningen som någon HBS-uppgift – att både taxeringslagens bestämmelser (45, 51–55 §§) om anmaning och vitesföreläggande beträffande kontrolluppgifterna och utredningens föreslagna motsvarande bestämmelser (14 §) beträffande HBS-uppgifterna blir tillämpliga. Även om RSV därvid förutsätter att det av KU klart framgår vilka uppgifter som skall lämnas med stöd av taxeringslagen eller HBS-lagstiftningen, måste ett sådant förfarande enligt RSVs mening uppenbarligen innebära risk för missförstånd av anmaning och vitesföreläggande. Samordningen kan härigenom få oönskade effekter för taxeringsarbetet och medföra rättsosäkerhet.

RSV vill i detta sammanhang understryka att någon samordning i den meningen att skattemyndigheterna skall medverka vid anmaning och vitesföreläggande av HBS-uppgifter inte får förekomma. En klar gränsdragning mellan skattemyndigheternas och statistiska centralbyråns kompetensområden måste upprätthållas.

Utredningen har i motiveringen till förslaget inte berört skattemyndigheternas rätt att ta del av de HBS-uppgifter som föreslås lämnas på KU. Genom den utformning 17 § i lagförslaget fått kan dock tveksamhet föreligga om skattemyndigheterna skulle äga rätt att ta del av dessa uppgifter. Eftersom gemensam blankett föreslås bli använd – och det är såvitt RSV kan

finna en förutsättning för att den föreslagna lösningen skall ha någon fördel gentemot uppgiftsinsamling utan samband med KU – torde det däremot praktiskt inte kunna undvikas att skattemyndigheterna också får del av sysselsättningsuppgifterna.

Sammanfattningsvis vill RSV uttala mycket starka farhågor för att den föreslagna samordningen med HBS-uppgifter på KU kan komma att innebära ej godtagbara störningar i skatteadministrationen. RSV avstyrker därför förslaget i denna del och vidhåller den tidigare av RS-projektet uttalade åsikten att en samordning i vart fall tidigast kan övervägas till 1982 års taxering. Verket förordar i stället att uppgift om arbetad tid inhämtas från hushållsuppgifter och att ett arbetsställregister läggs upp med hjälp av annan metod än via KU.

Statskontoret: Statskontoret anser att formerna för hur sysselsättningsstatistiken i framtiden skall insamlas bör ytterligare övervägas. SCB bör få i uppdrag att i samarbete med RSV genom särskild provundersökning närmare pröva förutsättningarna för att via KU insamla sysselsättningsuppgifterna från företagen och visa hur en samordning av statistikbehandlingen med skatteadministrationen kan ske. Vid HBS 80 bör enligt statskontoret sysselsättningsuppgifter inhämtas från allmänheten på individblanketterna i likhet med vad som skedde i FoB 70 och FoB 75. SCBs centrala företagsregister har härvid tidigare utnyttjats som ett hjälpmedel för att tillsammans med blankettuppgifter ge information som möjliggjort en redovisning av de sysselsatta efter näringsgren. Man borde därför också i HBS 80 kunna finna acceptabla lösningar vid redovisning av sysselsättningsstatistik baserad på uppgifter från allmänheten vid ytterligare ett tillfälle i avvaktan på att frågan om sysselsättningsstatistiken kan få en mer långsiktig lösning. Det framstår självklart som angeläget att begränsa också allmänhetens uppgiftslämnande. De sysselsättningsuppgifterna med på individblanketten för HBS 80 får dock allmänheten likafullt en kraftig reducering av uppgiftslämnandet jämfört med FoB 75. Allmänhetens merarbete får vägas mot statliga, kommunala och privata organs kostnader i HBS-alternativet.

Statistiska centralbyrån: Det förändrade sätt att insamla uppgifter om sysselsättning som utredningsförslaget innebär, ger enligt SCBs uppfattning en god grund för en årligen återkommande regional sysselsättningsstatistik med start 1980. Verket anser emellertid att det är otillräckligt att 1980 enbart insamla sysselsättningsuppgifter från KU och stöder därför den av Ruist-Wallberg framförda ambitionsnivån. Skälen till att insamla sysselsättningsuppgift även på personblanketten är enligt verkets uppfattning främst följande:

● **Kvalitetsmotiv**

- 1980 är första gången som en utbyggd KU kommer att finnas och stor osäkerhet råder om hur denna insamling i praktiken kommer att fungera och därmed kvaliteten i uppgifterna på KU
- populationsavgränsningar som skall göras kräver nya kriterier som behöver kontrolleras
- vid avsaknad av sysselsättningsuppgift på KU finns ett statistikunderlag tillgängligt

● **Kontinuitetsmotiv**

- underlag behövs för att skapa för statistikens användning erforderlig jämförbarhet med tidigare erhållna uppgifter.
- SCB anser därför att sysselsättningsuppgifter måste insamlas även på personblanketten 1980.

Stockholms kommun: Sysselsättningsdata skall insamlas på helt nytt

sätt, nämligen via arbetsgivarna i stället för från enskilda arbetstagare. Förslaget är i princip acceptabelt men tveksamhet råder om möjligheterna att klara av förberedelserna i tid. Bl. a. därför föreslås att statistiska centralbyrån ges större resurser än i förslaget för att göra evalveringsundersökningar även för olika kommuntyper och inte bara på riksnivå. Detta behövs för att hjälpligt kunna bedöma den nya metodens resultat jämfört med de tidigare undersökningarnas.

Goteborgs kommun: Utredningen föreslår att sysselsättnings- och pendlingsstatistik framställs genom utnyttjande av ett antal administrativa register. Metoden förutsätter att ett betydande registerutvecklingsarbete kan utföras före undersökningstillfället.

En förutsättning är att det nuvarande centrala företagsregistret kan utvecklas till ett heltäckande arbetsställeregister. Huvuddelen av detta arbete kommer att åvila kommunerna. Med insats av betydande personalresurser bedömer Göteborgs kommun arbetsuppgiften som fullt möjlig att genomföra. Arbetsuppgiften kräver dock att organisation och arbetsfördelning mellan SCB, kommunerna och länsstyrelserna klarläggs med det snaraste och att underlag kan distribueras till kommunerna under innevarande vår.

Uppgift om sysselsättning föreslås för anställda inhämtas via en något utökad kontrolluppgift och för företagare via inkomstregistret. Utredningen har inte haft möjlighet att utföra provundersökningar för att mäta kvaliteten i de sysselsättningsuppgifter som den föreslagna metoden ger.

Goteborgs kommun anser att metoden enligt det förslag utredningen skisserat, ger väsentligt lägre kvalitet än en uppgiftsinsamling på traditionellt sätt. Metoden innebär flera täckningsproblem jämfört med tidigare undersökningsförfarande.

Medhjälpande familjemedlemmar samt fria yrkesutövare kommer överhuvudtaget inte att kunna räknas som sysselsatta då dessa varken är företagare eller anställda. Den förstnämnda gruppen har utredningen uppskattat till 1 procent av samtliga yrkesverksamma. I enskilda kommuner torde den vara väsentligt högre. Den sistnämnda gruppens storlek finns ingen uppskattning av.

Antalet sysselsatta bland de som under året haft tillfälliga anställningar eller varit tjänstlediga under del av året kommer att överskattas. Enligt utredningsförslaget skall en anställd räknas som sysselsatt om uppgiften om anställningstid på kontrolluppgiften omfattar oktober månad. För det stora flertalet personer som innehaft sporadisk anställning under året torde arbetsgivare ange hela året som anställningstid. Detsamma torde vara fallet med de som varit tjänstlediga under del av året.

Utredningen föreslår också att de sysselsatta, liksom vid tidigare räkningar, skall redovisas efter veckoarbetstid. Uppgiften skall inhämtas genom att arbetsgivare på kontrolluppgift för anställda skall ange överenskommen veckoarbetstid. Uppgiften kommer att innebära stora mätproblem för alla de som saknar överenskommen veckoarbetstid, tillfälligt anställda, vikarier m. m.

För företagare skall gruppen anställda avgränsas med hjälp av inkomstregistret. Utredningen föreslår att dessa ej skall redovisas efter veckoarbetstid. Gruppen omfattar totalt ca 100 000 sysselsatta.

Utredningens förslag av metod för att inhämta uppgifter om sysselsättning innebär en helt ny teknik jämfört med tidigare. Detta kan förväntas innebära betydande svarigheter i samband med uppgiftsinsamling, kontroll och bearbetning. Mot bakgrund av detta och de kvalitetsproblem som an-

förts ovan anser Göteborgs kommun att uppgifter om sysselsättning bör inhämtas även på personblanketten. Därmed säkerställs undersökningsresultatens kvalitet samtidigt som man vinner erfarenheter för fortsatt utveckling av den nya tekniken. Merkostnaden för denna komplettering utgör endast 5 Mkr.

Malmö kommun: Utredningen föreslår att uppgifter om sysselsättning i ökad utsträckning skall baseras på administrativa rutiner och ej längre genom frågor till den enskilde. Det förslag som skisseras med en bearbetning av kontrolluppgifter som statistikunderlag synes vara en i princip riktig lösning. Samtidigt skall betonas att en rad praktiska problem måste övervinnas för att den erhållna statistiken skall bli användbar.

På kontrolluppgiften avses att markera arbetsstället för den enskilde arbetstagaren. Begreppet arbetsställe skall enligt utredningen preciseras genom överenskommelser mellan SAF, andra arbetsmarknadsorganisationer, SCB och RSV. Att öronmärka varje kontrolluppgift med arbetsställedentitet innebär en ökad arbetsbelastning för företagaren. Det ligger därför sannolikt i dennes intresse att redovisa så få arbetsställen som möjligt. Att aggregera geografiskt skilda enheter för att uppnå förenklade administrativa rutiner är dock helt oacceptabelt ur statistikanvändarsynpunkt. Varje arbetsställe måste särredovisas för att statistiken skall bli meningsfull.

Kontrolluppgiften avseende sysselsättning föreslås avse oktober månad samtidigt som arbetsställe-markeringen avser december månad. En mängd arbetstagare kan antas byta arbetsplats under en månad. Tidsdifferensen mellan de två uppgifterna bör därför minimeras. I sammanhanget bör också påpekas de problem som uppstår för arbetstagare som kan erhålla mer än en kontrolluppgift. Utredningen har inte haft möjlighet att praktiskt prova kontrolluppgiften som statistikkälla. En sådan prövning bör snarast ske, så att erhållen statistik kan bedömas till kvalitet.

Det nya statistiksystemet ger sannolikt ett resultat som till innehåll inte överensstämmer med resultatet från tidigare folk- och bostadsräkningar. Då tidsjämförelser är ett av räkningarnas viktigaste moment bör noggranna bedömningar ske av hur HBS 80 kan jämföras med tidigare räkningar. Av denna anledning bör också prövas om inte en komplettering måste ske genom vissa sysselsättningsfrågor i samband med frågeformuläret. Det är ytterst väsentligt att statistikconsumenten, när resultaten från HBS 80 erhålls, ges upplysning om jämförbarheten med tidigare räkningar.

Att förslaget innebär möjligheter till årlig sysselsättningsstatistik hälsas med tillfredsställelse. Att dessutom som biprodukt kan erhållas ett förbättrat företagsregister (CFR) är ett gammalt kommunalt önskemål som kan förverkligas. Det arbetsställeregister som föreslås ingå som en väsentlig del vid framtagandet av sysselsättningstatistiken kräver emellertid att CFR i sitt nuvarande skick avsevärt förbättras. Kommuner tillsammans med länsstyrelser föreslås få en lagstadgad roll vid upprättandet av ett förbättrat arbetsställeregister. I vilka avseenden kommunen skall medverka har inte preciserats. Det är angeläget att kommunens roll snarast klargörs.

Det arbetsställeregister som skapas bör inte bli en engångsföreteelse inför HBS 80, utan möjligheter bör finnas för kommunen att varje år få tillgång till registerinnehållet vad avser inte bara statistikbearbetningar utan även listningar där arbetsställets namn, adress, näringsgren m. m. framgår. Kunskap om vilka arbetsställen som finns i kommunen blir framledes allt viktigare i den aktivare roll som kommunen kan förväntas spela i samband med näringslivsplanering.

Sysselsättningsdelens variabelinnehåll tillmötesgår i stort ställda önskemål, undantaget två punkter. I samband med pendlingsdata kommer inte längre uppgift om färdmedel att kunna erhållas. Ur trafikplaneringssynpunkt är detta otillfredsställande. Icke minst för planeringen av den regionala kollektivtrafiken är ett heltäckande material av stort värde. Alternativet är att kommunen gör egna resvaneundersökningar med de kostnader som är förknippade därmed.

Uppgifter om yrke planeras inte heller ingå i HBS 80. Anledningen är att konsumentanalyser pekat på att materialet inte används i tillräcklig omfattning. Det finns nu anledning att tro att utnyttjandet av yrkesvariabeln kommer att vidgas i framtiden. Som exempel kan pekas på kommunens engagemang i sysselsättnings- och näringslivsfrågor. Mot bakgrund härav bör det övervägas om inte yrkesvariabeln bör kvarstå och ingå antingen som en del av frågeformuläret eller redovisas från annan källa.

Örebro kommun: I HBS 80 försvinner möjligheten att få med medhjälpare familjemedlemmar samtidigt som kompletteringar krävs för att man klart skall kunna avgränsa företagarna. Tillsammans svarar dessa kategorier för ca 8 % av de sysselsatta. Även näringsgrensredovisningen påverkas, då medhjälpare familjemedlemmar är en stor andel inom näringsgrenen jordbruk.

I den nya insamlingstekniken finns vidare ett flertal osäkra faktorer. Det centrala företagsregistret har under en följd av år kritiserats från kommunalt håll för att vara ofullständigt och i vissa fall felaktigt. Man kan fråga sig om den korta tid som står till buds fram till 1980 räcker för att åstadkomma en upprustning av CFR.

Kontrolluppgiften avseende sysselsättningen föreslås avse oktober månad medan arbetsställerredovisningen avser december månad. Mellan dessa tidpunkter byter säkert många sysselsatta arbetsplats. Det är därför av största vikt att tidsskillnaden görs så liten som möjligt. Det framgår heller inte hur man skall förfara med arbetstagare som får flera kontrolluppgifter från olika företag.

Tillsammans talar detta för att HBS 80 bör kompletteras med uppgifter om sysselsättningen direkt från blanketterna. Detta bör göras för att möjliggöra jämförelsen med tidigare räkningar och som en säkerhet för att kvalitetsmässigt acceptabla uppgifter om sysselsättningen skall komma fram ur 1980-års räkning.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: I arbetet med länsplaneringen ska länsstyrelserna numera årligen enligt anvisningar följa sysselsättningsutvecklingen i länen och kommunerna. För detta saknas dock en heltäckande årlig sysselsättningsstatistik vilket gör det svårt att på ett tillfredsställande sätt fullfölja uppdraget. Det är en allvarlig brist i planeringssystemet.

Det förslag till framställning av sysselsättningsstatistik som läggs fram i betänkandet kan, om det fullföljs, sannolikt innebära lösningen på problemet. Förutsättningen är dock att det inte stannar vid en enstaka undersökning. HBS 80, utan att en årlig sysselsättningsstatistik framställs. Såvitt länsstyrelsen kan bedöma blir kostnaden och därmed arbetsinsatsen för uppgiftslämnarna liten att årligen uppdatera uppgifterna, då systemet en gång är infört.

Länsstyrelsen är således positiv till att sysselsättningsuppgifter tas fram på det sätt som föreslås men vill framhålla att fördelen med det nya systemet går förlorad om det inte fullföljs så att årlig statistik tas fram.

Av betänkandet framgår att arbetet med framställning av riktiga och aktuella register delvis ska göras av kommunerna och länsstyrelsen. Det är

känt att det centrala företagsregistret (CFR) för närvarande har ojämn kvalitet.

För att kunna användas i det här sammanhanget fördras en ordentlig genomgång av registret. Med hänsyn till den arbetsbelastning som råder på regionalekonomiska enheten under arbetet med länsplanering 1980, är det knappast möjligt att några resurser kan avsättas för ett sådant arbete, vilket bör uppmärksammas.

Länsstyrelsen i Örebro län: Det principförslag som kommittén lägger fram innebär ett väsentligt steg på vägen från kostnadskrävande intermitenta datainsamlingsmetoder till registerbaserade system som ger möjlighet till dataredovisning av variabler av väsentlig betydelse för lokal och regional planering. Med hänsyn till det stora databehov som föreligger är det nödvändigt att det föreslagna systemet med sambearbetning av uppgifter från kontrolluppgiften (KU) och uppdaterad och särskilt anpassad version av centrala företagsregistret (CFR) utnyttjas kontinuerligt för fraraställning av årlig sysselsättningsstatistik. Denna statistik måste innefatta såväl antalet arbetsplatser (dagbefolkning) som antalet i respektive kommun boende sysselsatta (nattbefolkning) samt pendling.

För att minska uppgiftslämnandet från allmänheten är det rimligt att KU-systemet används för att framställa årlig sysselsättningsstatistik. Registret måste innehålla uppgifter om antalet anställda, var dessa varit anställda dvs. arbetsställe, hur länge och vilken arbetstid de anställda haft.

Enligt förslaget kommer ett arbetsställeregister att upprättas ur CFR. Behovet av ett sådant register är mycket stort hos flera organ på central, regional och lokal nivå. Länsstyrelsen anser att uppdateringen av registret skall göras kontinuerligt i samråd mellan länsstyrelser, kommuner och SCB.

Landstingsförbundet: Förbundet finner det värdefullt att utredningen i stor utsträckning sökt finna metoder att erhålla statistiken från administrativa register och på så sätt minska undersökningens kostnader och allmänhetens deltagande.

Förbundet har inte under den korta remisstiden haft möjlighet att göra någon beräkning på vad systemet med sysselsättnings- och arbetsställeuppgifter på kontrolluppgifter innebär i kostnader för landstingen. Även om kostnaderna i inledningsskedet skulle bli relativt höga ser förbundsstyrelsen på sikt enbart fördelar med förslaget. Med dessa rutiner skulle exempelvis årligen en näringsgrensfördelad sysselsättningsstatistik per kommun kunna tas fram. Denna statistik skulle då kunna ersätta en del av den statistik som nu regelbundet produceras på central såväl som lokal nivå. Med hänsyn till de svårigheter som bl. a. föreligger inom landstingen vill förbundsstyrelsen peka på vikten av att uppdateringen av det s. k. arbetsställeregistret påbörjas snarast möjligt.

Kommunförbundet: Den metod för insamling av sysselsättningsuppgifter som föreslås i HBS 80 ger i princip möjlighet till årlig näringsgrensfördelad sysselsättningsstatistik. En förutsättning är att det nuvarande centrala företagsregistret utvecklas till ett heltäckande arbetsställeregister. I detta arbete kommer stora insatser att krävas av kommunerna. Det är därför enligt styrelsens mening angeläget att kommunernas ansvar och uppgifter likt arbetets utpläggning snarast klaras ut i samråd mellan kommunerna, SCB och länsstyrelserna. Ett speciellt problem som rör kommunerna i detta sammanhang är att det nuvarande registret för närvarande helt saknar arbetsställeregistrering av den kommunala verksamheten. Här måste alltså ett arbete mycket snart påbörjas för att utreda på vilket sätt och med vilken ambitionsnivå en sådan registrering skall genomföras.

En annan mycket viktig förutsättning för sysselsättningsdelens genomförande är att utnyttjandet av en något utbyggd kontrolluppgift kan förverkligas såsom avsetts. Här förefaller en del praktiska problem återstå att lösa sammanhängande bl. a. med hur man med ett någorlunda enhetligt arbetstidsbegrepp skall lyckas fänga in alla grupper av löntagare med olika typer av anställningsförhållanden.

Arbetsgivarna kommer att åsamkas ett merarbete genom kompletteringen av kontrolluppgiften. Styrelsen anser emellertid att detta merarbete är motiverat med hänsyn till de vinster en förbättrad sysselsättningsstatistik kan ge och vill samtidigt understryka vikten av ett nära samarbete mellan berörda statliga myndigheter och mellan dessa och företrädare för arbetsgivarna för att förslaget skall kunna genomföras.

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Sveriges Industriförbund (SI): Uppgifter om sysselsättningen föreslås av FoB-utredningen bli insamlade vid HBS 80 vad gäller gruppen anställda genom den kontrolluppgift som arbetsgivare har att lämna för anställda enligt taxeringslagen. Det s. k. inkomstregistret hos SCB, som upprättas årligen på grundval av taxeringsuppgifterna, föreslås använt bl. a. för att avgränsa företagargruppen. Vidare föreslår utredningen en sambearbetning av KU med en ny version av SCB:s centrala företagsregister (kallat arbetsställeregistret) och förutskickar att man därmed kan framställa näringsgrensfördelad sysselsättningsstatistik. En ytterligare sambearbetning av folkbokföringens uppgifter om arbetsplatsens belägenhet möjliggör en redovisning av statistik över den s. k. dagbefolkningen samt pendlingsstatistik.

De uppgifter, som arbetsgivarna skulle ange på KU, är "antal arbetade timmar per vecka" samt i det fallet företag har flera arbetsställen också särskild "uppgift om arbetsställe" i 8-ställig kod.

Det principförslag som FoB-utredningen i denna del framlagt är enligt vår bedömning utformat utan erforderlig analys av villkoren för en tillämpning av KU-ansatsen samt i övrigt alltför opraktiskt för att läggas till grund för en studie av sysselsättningen vid HBS 80 som ersättning för tidigare räkningsmetoder. Våra erinringar mot utredningsförslaget i denna del kan anges främst i följande avseenden:

Populationsavgränsningar. Vid användningen av KU-materialet kan sysselsättningsuppgifter erhållas endast för anställda och ej för företagare och självständiga yrkesutövare. Utredningen föreslår att gruppen företagare skall avgränsas med hjälp av inkomstregistret, "vilket kommer att kunna ge en redovisning av gruppens storlek". (Se betänkandet, sid 158.) Utredningen har emellertid inte anvisat någon metod för hur gruppen företagare skall identifieras i registret och avgränsas gentemot gruppen anställda. Har utredningen tänkt sig att gruppen företagare i inkomstregistret kan avgränsas som den restgrupp, som vid en samkörning med KU-posterna saknar make i KU-materialet; dvs. skall företagare definieras som de inkomsttagare, för vilka det inte föreligger någon KU?

Sysselsättningsuppgiften i tidigare folkräkningar har normalt avsett en mätvecka i oktober. Utredningen föreslår, att oktober månad väljs vid HBS 80 som närmast likvärdig mätperiod (månad är minsta tidsenhet, som registreras på KU). Utredningen har inte angivit, vilka kriterier som skall indikera förvärvsarbete. Avgränsningen skall emellertid baseras på oktober-förhållandena, men arbetsställedovisningen för flerarbetsställefföretag och arbetstidsuppgifter skall avse december månad. Att de olika mät-tidpunkterna skapar osäkerhet beträffande precisionen i mätningen är helt uppenbart.

Beträffande arbetsställerredovisning konstaterar utredningen att för vissa anställda med exempelvis "ambulerande arbetsuppgifter, eller för vilka arbetsstället varierar över tiden" specialregler måste utformas för vart dessa personer skall hänföras. Utredningen påpekar att sådana regler funnits även i tidigare folk- och bostadsräkningar, men underlåter att klargöra, att det är i grunden skilda problem att utforma regler för och organisera en central och en kommunvis eller företagsvis kodning. Särbehandlingen skulle komma att gälla stora grupper av anställda inom många olika branscher, men främst inom byggnads- och anläggningsverksamhet samt transport och handel.

FoB-utredningen har för övrigt förbisett, att frågan om hur berörda grupper av anställda skall identifieras närmast utgör ett systemtekniskt problem. Frågan står exempelvis helt öppen hur utlandsanställda, resande med växlande arbetsplats, anställda i sjöfart, s. k. hemarbetande m. fl. grupper anställda skall kunna identifieras i enarbetsställe företag. Skulle utredningens systemförslag vinna tillämpning, kommer berörda anställda automatiskt att tilldelas företagets arbetsplatskod. Vi har inte något färdigt förslag till hur de angivna problemen med arbetsplatskodifieringen bäst kan lösas inom ramen för KU-ansatsen.

Möjligheten att med krav på acceptabel kvalitet kunna avgränsa olika populationer av den förvärvsarbetande dagbefolkningen för redovisning av pendlingen och för belysningen av näringsverksamheten på låg regional nivå, tycks förutsätta en specialkodning och alltså en ytterligare tilläggsuppgift för avgränsningen av ovan berörda grupper "icke pendlare" bland de förvärvsarbetande. Detta förhållande har utredningen förbisett eller underlåtit att redovisa i sitt förslag.

Beträffande mätförfarandet i övrigt och frågan om avgränsningen av populationen förvärvsarbetande finner vi, att utredningen systematiskt undervärderar förekomst av förvärvsarbete genom att helt onödigt begränsa mätningen till oktoberförhållandena. Vidare har utredningen inte diskuterat behovet av kriterier för prioritering för de fall en och samma person representeras i KU-materialet av flera KU. Det torde vara tämligen vanligt, att en inkomsttagare under visst inkomstår (och även viss månad) innehar flera anställningar, dvs. antingen utövar flera anställningar parallellt eller byter arbetsgivare. Vidare förekommer, som tidigare nämnts, också anställning i kombination med eget företagande. För HBS:s vidkommande blir det således nödvändigt att kunna prioritera den KU, som härrör från den förvärvsarbetandes huvudarbetsgivare eller endera av dessa vid förekomst av flera huvudarbetsgivare under året (för näringsklassificeringen samt för dagbefolknings- och pendlingsstatistiken). Motsvarande prioriteringar blir nödvändiga även i fall man vill utnyttja materialet för studium av förekomst av byrken m. m. Det förefaller naturligt att inkomstbeloppet i KU används för nämnda prioriteringsändamål.

FoB-utredningen har således inte berört nämnda problemställningar beträffande förekomst av flera KU per förvärvsarbetande men har i det framlagda lagförslaget förutskickat, att HBS 80 skall kunna genomföras utan stöd av KU-materialets inkomstdata.

Variabelinnehåll. HBS 80:s sysselsättningsdel skulle enligt utredningens förslag innehålla variablerna sysselsättning (förvärvsarbetande, antal timmar; ej förvärvsarbetande) och näringsgren. Uppgifterna om sysselsättningsförhållandena hämtas från KU-systemet (för anställda) och SCBs inkomstregister (beträffande företagare). Omfattningen av förvärvsarbetet har beträffande anställda föreslagits av utredningen skall anges

som "överenskommen veckoarbetstid enligt anställningsavtal". Utredningen förutsätter att de grupper som saknar ett anställningsavtal om veckoarbetstid, måste särbehandlas. Till bilden hör att inkomstregistret saknar uppgift om arbetstider, och utredningen klargör också att man inte har något färdigt förslag till hur uppgifter om företagarnas arbetstid skall erhållas.

FoB-utredningen har sökt anpassa definitionen av begreppet "förvärsarbetande" till det begrepp som tillämpats i tidigare folkräkningar inom den ram, som KU-ansatsen med tilläggsuppgifter om arbetstid kan medge. Uppgiftsinhämtande avseende förhållandena en viss mätvecka i tidigare räkningar torde ha motiverats av mättekniska skäl. (Vid FoB 60 insamlades också uppgifter från allmänheten om årssysselsättningen, men uppgifterna led av uppenbara kvalitetsbrister.) FoB-utredningens förslag att välja en viss månad som mätperiod förefaller inte särskilt väl genomtänkt; förslaget torde snarast vara ett uttryck för försök till formell anpassning till tidigare tillämpade mätförfaranden.

I utredningsförslaget utgår man således vid mätningen av förvärsaktiviteten från KU-systemets registrering av anställningsförhållandena en viss månad (oktober). För att underlätta uppgiftslämnandet föreslås företagen emellertid få lämna arbetstidsuppgifter avseende redovisningsårets senaste löneperiod, dvs. december. Kvaliteten i mätresultaten blir vid den valda definitionen beroende av dels företagets registrering i KU av relevanta anställningsförhållanden avseende oktober, och dels riktiga arbetstidsuppgifter. Vad gäller uppgifter om arbetstider torde mätförfarandet kunna bli besvärligt inte bara beträffande de grupper, som har oregrerade arbetstider. Även inom ramen för anställningar med reglerad arbetstid förekommer variationer i utläggningen av arbetstider och en vandring mellan arbetsomraden med olika arbetstider samt förändringar i förvärsaktivitet på den anställdes egna initiativ etc., vilket kan komplicera redovisningen och även i hög grad tolkningen av givna mätresultat.

I principförslaget anges ingen lägsta veckoarbetstid som gräns mellan "förvärsarbete" och "ej förvärsarbete", men veckoarbetstiden synes komma att användas för vissa populationsavgränsningar, ehuru något förslag eller behov inte presenterats.

Enligt förslaget kommer vidare som nämnts gruppen företagare att avgränsas ur inkomststatistikens register efter principer, som FoB-utredningen inte övervägt eller tillkännagivit. Gruppen kommer emellertid att klassificeras som förvärsarbetande enligt en schablon som helt avviker från den definition, som skall tillämpas för övriga förvärsarbetande.

Sammanfattningsvis kan sägas, att FoB-utredningen med sin definition av "förvärsarbetande" introducerar en betydande osäkerhet i mätförfarande och i statistikresultaten.

Uppgiftslämnandet. Enligt taxeringslagen skall KU lämnas senast den 31 januari under taxeringsåret till den skattskyldige respektive till lokal skattemyndighet (LSM).

FoB-utredningens slutsatser beträffande förutsättningarna för uppgiftslämnandet är enligt vår uppfattning inte trovärdiga. SAF har under hösten 1978 genomfört en egen snabbstudie i ärendet, som berört ett betydligt större antal företag, och därvid funnit, att företagen bedömer de aktualiserade uppgiftskraven som synnerligen besvärliga. Man anser dessutom att utredningens förslag till mätningförfarande är i princip felaktigt, då det inte går att fastställa ett för alla arbetstagare enhetligt arbetstidsbegrepp. Den helt avgörande invändningen mot FoB-utredningens systemförslag av-

ser det förhållandet, att tillkomna uppgiftskrav på ett allvarligt sätt skulle komma att störa företagens rutiner i samband med KU-rapporteringen till skattemyndigheter och anställda, vilket arbetsmoment i dagsläget anges vara ett av företagens största administrativa problem. Rutinerna måste således i regel utföras under en sådan tids- och kapacitetspress, att ytterligare arbetsmoment bedöms som uteslutna.

Kommunernas arbetsinsatser i en HBS 80. Förutsatt att den lokala planeringen ställer de krav på HBS 80, som FoB-utredningen presenterat, skulle det, utöver de arbetsinsatser utredningen angivit, också erfordras omfattande assistans från kommunens sida till uppgiftslämnande företag, då utredningsplanen skulle erfordra specialregler för kodning av näringsgren och arbetsplats för stora grupper av anställda, som tidigare diskuterats. Vi ifrågasätter starkt om en sådan utredningsplan, trots extraordinära insatser av kommunerna, ändå skulle kunna garantera godtagbar kvalitet i statistiken över dagbefolkning och pendling, om den skall redovisas också på underenheter av kommun.

FoB-utredningen föreslår att näringsgrenskodningen av främst vissa företagare (ca 100 000) sker via en särskild uppdateringsrutin av lokal skattemyndighet (LSM) eller taxeringsnämnd (TN) i samarbete med kontaktmännen i kommunerna. Utredningen nämner i sitt systemförslag inte något om behovet av att engagera LSM, TN och/eller de kommunala granskningsorganen för arbetsuppgiften att beträffande gruppen företagare utöver näringsgren också komplettera personuppgifterna med uppgift om lokaliseringskod. Kan utredningen ha tänkt sig att populationen företagare generellt skall redovisas som "hemarbetare" eller att gruppen eventuellt helt skall utgå ur dagbefolkningsstatistiken och pendlingsstatistiken?

Kvalitet. FoB-utredningen säger sig inte ha haft möjlighet att praktiskt pröva KU som statistikkälla, men vågar göra den bedömningen, att företagen har goda förutsättningar att kunna lämna efterfrågade statistikuppgifter. Av redan anförda erinringar mot utredningsförslaget framgår att vi från vår sida funnit ett flertal inslag i undersökningsplanen bristfälliga sett ur kvalitets- och användarsynpunkt.

Sekretess- och integritetsfrågor. Organisationerna vill först erinra om det sekretesskydd, som jämlikt 19 a § sekretesslagen gäller för uppgifter ur SCB:s centrala företagsregister (CFR) om antalet anställda eller arbetstimmar hos ett företag visst år. Med den konstruktion utredningen givit åt sitt system- respektive lagförslag blir i praktiken detta sekretesskydd verkningslöst. Vi förutsätter emellertid att det av utredningen föreslagna särskilda arbetsställeregistret skall likställas med CFR i sekretesslagens mening, om den nya varianten av företagsregistret överhuvud taget är nödvändig att lägga upp och organisera som ett från CFR fristående register.

FoB-utredningen föreslår också en användning av fastighetskoordinater för den rumsliga redovisningen av HBS-resultaten (se 8 §, andra stycket, lagförslaget). Utredningen förordar att SCB, för de län där fastighetskoordinater kommer att finnas 1980, ges rätt att tillhandahålla sådan statistik på uppdragsbasis. Organisationerna avstyrker utredningens förslag i denna del och hänvisar därvid till vårt gemensamma yttrande till justitiedepartementet, 1977-01-14, över FADAK (SOU 1976:57), där vi bl. a. anförde följande:

"De integritetsproblem, som av många upplevs som allvarliga i och med tillkomsten av de stora centrala registren, har för fastighetsdatasystemets del ännu inte behandlats på ett slutligt, godtagbart sätt. Särskilt gäller detta

det koordinatsatta personbandet, dvs. det med stöd av fastighetsregisterkungörelsen upprättade koordinatregistret över landets fastigheter och länsstyrelsens personband över totalbefolkningen bildade särskilda registret med syfte att utnyttjas för samhällsplanering. Bortsett från att ett så valt och allmänt registerändamål från rättsliga och principiella synpunkter inte kan godtagas, kan tillskapandet av det register över totalbefolkningen som det här gäller inte accepteras från integritetssynpunkt. Ett sådant register är dessutom icke godtagbart av det skälet, att de uppgifter som ansetts ingå i det koordinatsatta personbandet i väsentlig mån insamlats för bestämda administrativa ändamål utan angivande av det nu tänkta registerändamålet.

Genom användning av lägesbestämda koordinater för varje särskild fastighet på personuppgifter av olika slag skapas förutsättningar, som datainspektionen beskrivit på följande sätt i skrivelse 1975-09-11 till justitiedepartementet.

'Datainspektionens erfarenhet visar att, även om en prövning av samkörning mellan olika register skall ske från fall till fall, innebär existensen av ett basregister av detta slag att – av ekonomiska och rationella skäl – starka krav kommer att ställas på att få utnyttja registret för samhällsplaneringsändamål, som kräver samkörning.'

Organisationerna anser för sin del mot denna bakgrund att de personsatta koordinatband som upprättats försöksvis för tre län inte bör tillåtas.'

Sett ur integritetsskyddssynpunkt innebär utredningsförslaget väsentliga nyheter jämfört med i tidigare folkräkningssammanhang tillämpad praxis. Utöver det att personuppgifter skall lämnas av den enskilde själv skall uppgifter om honom/henne enligt förslaget nu också lämnas av annan, nämligen i förekommande fall av arbetsgivaren på KU. Innebörden av denna speciella nyhet har emellertid inte analyserats närmare av utredningen. Detta är så mycket mer anmärkningsvärt som de nya personuppgifterna är oprecisa och följaktligen inte svarar mot grundläggande krav på bl. a. kvaliteten.

FoB-utredningen har inte diskuterat möjligheten att anställd – med ledning av eget KU-exemplar – kan komma att ha erinringar att anföra mot innehållet i exempelvis lämnade uppgifter. Vi förutsätter att arbetsgivare blir skyldiga att – i efterhand – kunna informera den anställde om innebörden av lämnade arbetstidsuppgifter och i förekommande fall även beträffande innebörden av uppgivet arbetsställesnummer. Frågan om – och hur – den anställde skall få sina eventuella rättelsekrav tillgodosedda gentemot de registeransvariga, dvs. RSV och SCB samt eventuellt även arbetsgivaren, har utredningen följaktligen inte heller övervägt.

Utöver nämnda mycket viktiga principiella respektive systemtekniska problem inrymmer KU-ansatsen i FoB-utredningens förslag också viktiga frågor som rör de rättsliga grunderna för uppgiftslämnandet. Företagens uppgiftsplikt beträffande anställd personal måste kunna avvägas och utformas så att företag inte belastas med uppgiftskrav, som kan leda till tvist mellan arbetsgivaren (uppgiftslämnaren) och den anställde om vad som är riktig uppgift. Kombinationen uppgiftskrav av mjukdata-karaktär beträffande anställda och straffsanktionerad uppgiftsplikt skulle företag/arbetsgivare för egen del kunna uppleva som ett reellt integritetshot.

Det ovan sagda skall ses mot bakgrunden av att de av utredningen föreslagna variabelbegreppen vad gäller sysselsättningsuppgift och uppgift för arbetsställeidentifiering ännu inte är bestämda vare sig till tidsrymd eller innehåll. (Se utredningens lagförslag, 1 §, sista stycket.)

Organisationerna kan givetvis inte tillstyrka förslag till nya uppgiftskrav och nya statliga informationssystem i de delar rättssäkerhetsrisker för uppgiftslämnare eller "tredje part" kan förekomma (explicit eller implicit).

I andra sammanhang har man - främst från datainspektionens sida - till skydd för den enskildes personliga integritet krävt att personuppgifter, som viss myndighet insamlat, avidentifieras före utlämnande till annan myndighet. Organisationerna finner det erforderligt av såväl integritets- som sekretessskäl att föreslå, att det i förutsättningen för företagens medverkan i uppgiftslämnandet i anslutning till HBS 80 skall ingå, att personuppgifter, som utlämnas av arbetsgivare avseende anställda till RSV för överlämnande till SCB avidentifieras av RSV vid utlämnandet.

Organisationerna vill i detta sammanhang göra det principiella påpekandet att det ur integritetsskyddssynpunkt vore ändamålsenligt om det bland villkoren för överföring av personuppgifter myndigheter emellan generellt ingick kravet på avidentifiering, i de fall personuppgifterna härrör ur företagens uppgiftslämnande beträffande anställd personal. Om denna regel inte kan ges generell giltighet vore det en alternativ väg att gå att tillämpa den ordningen, att allt externt registerutnyttjande av en myndighets personregister endast fick äga rum under denna myndighets ansvarighet.

Förekommade sambearbetningar i HSB 80 mellan det s. k. inkomstregistret (eller dess källregister inom det skatteadministrativa systemet) och KU-beståndet för genomförandet av sysselsättningsundersökningen bör enligt vår uppfattning följaktligen arrangeras i skatteverkets regi.

Sammanfattande synpunkter. Sammanfattningsvis vill vi från organisationernas sida framhålla, att vi finner FoB-utredningens plan för sysselsättningsdelen i HBS 80 vara varken väl underbyggd eller ändamålsenlig. Enligt vår bedömning skulle den framlagda planen inte medge en utformning av rationella systemlösningar och inte sådana kvalitativt godtagbara mätningar, som bör kunna förutsäckas ske i en totalundersökning av sysselsättningen. Vi anser vidare att utredningen lämnat helt orealistiska beskrivningar av förutsättningarna för det särskilda uppgiftslämnande, som utredningen föreslår skall åläggas företag och andra arbetsgivare, och vill uttala farhågor för att den föreslagna samordningen med statistikuppgifter på KU kan komma att medföra ej acceptabla störningar i företagens uppbördsrutiner. Vi avstyrker därför utredningens förslag i denna del.

Vi vill i detta sammanhang tillägga, att utredningen enligt vår bedömning valt en mindre lämplig metod för mätningen av sysselsättningen, eftersom den ställer onödigt stora anspråk på uppgiftslämnandet. Utredningen har vidare inte ägnat frågorna om integritets- och sekretessskyddsbehovet för person- och företagsuppgifter den behandling och omsorg, som ärendet enligt vår uppfattning kräver. Nedan lämnar vi ett eget förslag till alternativa rutiner för en motsvarande studie vid HBS 80, där KU inte behöver belastas med särskilda statistikuppgifter.

Alternativ plan för sysselsättningsundersökningen vid HBS 80

Här framlagda förslag kan ses som en modifiering av FoB-utredningens plan och utgår från samma principlösning som skisserats av utredningen vad gäller anlitat källmaterial. Alternativet skiljer sig däremot i följande avseenden:

Populationsavgränsningar. Mätperioden föreslås utsträckt till att avse hela inkomståret (1980). Populationen förvärvsarbetande avgränsas primärt ur inkomstregistret. Som förvärvsarbetande i HBS 80 föreslås

att varje inkomsttagare räknas, som har en taxerad inkomst uppgående till minst ett basbelopp.

Som företagare och självständiga yrkesutövare avgränsas den population bland de förvärvsarbetande, som har en anställningsinkomst enligt KU-materialet, som är lägre än hälften av den taxerade inkomsten. Övriga förvärvsarbetande klassificeras som anställda.

Med ledning av inkomstuppgiften kan vid behov de för en analys av sysselsättningsförhållandena mera intressanta delpopulationer med låg årsinkomst avgränsas, exempelvis grupper i inkomstintervallet 1–2 basbelopp respektive intervallet 2–3 basbelopp.

Genom att välja inkomstbelopp som underlag för fastställande av förvärvsverksamhet (teller viss ekonomisk aktivitet), erhålles en systematisk grund och en enhetlighet för olika slags tvärsnittsstudier och för framtida längdsnittsstudier.

Genom det material som framställts av SCB i det s. k. SPINK-projektet (sysselsättningsstatistik baserad på inkomststatistikens material) torde det bli möjligt att på ett godtagbart sätt länka tidigare FoB-data med framtida sysselsättningsdata framtagna enligt här förordade modell av KU-ansatsen. Enligt FoB-utredningen levereras fr. o. m. hösten 1978 successivt uppgifter från SPINK-projektet till länsstyrelserna "om förändringar i förvärvsintensiteter avseende åren 1975 och framåt" (sid. 199).

Variabelinnehåll. Sysselsättningsdelen i en modifierad HBS 80 föreslås omfatta följande särskilda variabler:

- inkomstuppgift enligt inkomstregistret
- förvärvsarbetande/ ej förvärvsarbetande (härledd uppgift ur föregående variabel)
- inkomstuppgift enligt respektive förekommande KU
- arbetsplatsens belägenhet enligt SCB:s arbetsställeregister per respektive KU (företagsvis registrering erfordras vid flerarbetsställe företag)
- näringsgren (enligt arbetsställeregistret) per KU.

Enligt det här framlagda förslaget erfordrar en HBS 80 således inte att uppgifter inhämtas i särskild ordning från arbetsgivarna om förvärvsarbets omfattning beträffande varje anställd (eller annan för vilken KU skall lämnas), utan frågan om graden av förvärvsaktivitet härleds direkt ur inkomstregistrets uppgifter.

Uppgiftslämnandet. Som framgått av det ovan sagda kan HBS 80 genomföras utan att uppgift om veckoarbetstid eller motsvarande arbetstidsuppgifter infordras på KU. Uppgiften om arbetstid är onödig för identifiering av förekomst av förvärvsaktivitet och bör därför inte infordras från arbetsgivarna.

FoB-utredningen utgår ifrån att SCB:s arbetsställeregister kommer att kunna samköras med KU-beståndet via organisationsnummeridentiteten för påföring av uppgifter om arbetsplatsens belägenhet och näringsgrenskod. Denna rutin kan gälla beträffande företag med ett arbetsställe. För flerarbetsställe företag föreslås att arbetsställeidentiteterna påföres berörda KU individuellt företagsvis.

Det är nödvändigt att finna andra och mer rationella former för registrering av arbetsställeidentiteterna än de FoB-utredningen föreslagit. Angivande av arbetsställesnummer på varje enskild KU-blankett måste betraktas som ett helt orealistiskt systemförslag. Om det överhuvud taget skall bli möjligt för företagen att rapportera de begärda identitetsuppgifterna, bör uppgiftslämnandet få ske i ett arbetsmoment, som inte stör företagens, ordinarie KU-rutiner, som redan nu regelmässigt torde få lov att utföras under stark tidspress.

SCB:s arbetsställeregister (dvs. nuvarande CFR) är ett statistikregister, där förekommande underindelningar för bestämning av arbetsställeenheter sker enligt viss schablon. Erhållna enhetsuppdelningar torde ofta vara svåra att identifiera för de berörda företagen, när de skall betraktas som särskilda funktionellt (branschspecifikt) och geografiskt klart avgränsade enheter. Vidare gäller beträffande här aktuella flerarbetsställeföretag att CFR regelmässigt inte är uppdaterad med informationer om aktuella organisationsförhållanden vid det tillfälle KU skall lämnas. Därtill kommer svårigheten att knyta varje anställd (eller KU) till visst sådant "arbetsställe". Öklarheter torde bli legio. Tidsutrymme för specialutredningar torde saknas i anslutning till KU-rapporteringen, varför riskerna kan förutses vara stora för omfattande partiella bortfall av arbetsställeuppgifter.

Anförda omständigheter påfordrar ett alternativt förfarande, om företagens medverkan överhuvud taget skall påfordras.

Vi föreslår att uppgifter om arbetsställe -- som är ett uppgiftskrav som enbart berör flerarbetsställeföretag -- insamlas i särskild ordning och fristående från KU-rapporteringen. Denna särskilda arbetsställerapportering kan då begränsas till att avse en personnummerförteckning över anställda (inkl. övriga, för vilka KU skall lämnas) med förekommande arbetsställeidentiteter markerade. Rutinen bör tidsmässigt inplaneras efter KU-rapporteringen.

Alternativet innebär att arbetsställeuppgifterna kan lämnas utan att man riskerar att skapa några störningar i den för företagen mycket känsliga KU-proceduren. För många företag torde detta vara ett villkor för att överhuvud taget kunna medverka i en arbetsställerapportering enligt HBS-modellen och att praktiskt kunna effektuera uppgiftsplikten i fråga.

Vi ifrågasätter i detta sammanhang om FoB-utredningen på ett godtagbart sätt kunnat avväga kostnaderna för framställningen av statistik över dagbefolkningen och pendling på lägsta regionala nivå (s. k. nyckelkodområdet) mot behovet eller värdet av denna statistik. Kostnaderna för framställning av en kvalitativt acceptabel statistik stiger här mycket brant vid en ökning av detaljeringsgraden i statistiken. Vi förordar att det ordinarie programmet i HBS 80 begränsas till framställning av statistik avseende pendling över kommungräns och till statistik över dagbefolkning på lägst kommunnivå. För flerarbetsställeföretagens vidkommande skulle förslaget innebära att arbetsställeredovisningen enligt det obligatoriska programmet kunde begränsas till företag med branschskiljande verksamhet (för SNI-kodningen) och/eller med arbetsplatser i flera kommuner. Vi föreslår att enskilda kommuner ges möjlighet att välja att på egen bekostnad och under berörda företags frivilliga medverkan lata framställa motsvarande statistik på lägre regional nivå.

De centrala bearbetningsrutinerna. De centrala bearbetningarna skulle sannolikt komma att skilja sig åt i ett flertal avscenden för de båda alternativen, dvs. för FoB-utredningens programförslag respektive här framlagda variant av mätförfarandet.

Den viktigaste avvikelserna torde gälla belastningen på det skatteadministrativa systemet. FoB-utredningens förslag förutsätter att KU kompletteras med uppgifter om både "arbetad tid" och "arbetsställesnummer", vilket innebär krav på ändring av KU-blanketten och rutinerna för indataregistrering, indatakontroll m. m. Vårt förslag skulle kunna genomföras med bibehållande av den ordinarie KU och med registreringsrutinerna för KU helt intakta.

Det tillkommer i vårt alternativ en registrering av arbetsställeidentiteter

för anställda i flerarbetsställe företag, men denna registrering bör kunna ske avgränsat från KU-rapporteringen. Det föreligger därvid goda möjligheter att rationalisera denna registrering enligt olika modeller, så att arbetet med både uppgiftslämnandet och den centrala registreringen begränsas.

I övrigt saknas underlag för en jämförelse mellan de båda alternativen beträffande vilka olika slags bearbetningsprocesser som de skulle kunna initiera.

Alternativet sett ur konsumentsynpunkt. Den grundläggande skillnaden mellan utredningens förslag och här förordat alternativ gäller valet av definition av begreppet "förvärsarbete". Det är därför av avgörande betydelse vilken definition och vilket mätförfarande som är mest ändamålsenligt sett ur statistik Konsumenternas synvinkel.

Vi har föreslagit att mätperioden för samtliga förvärsarbete utsträcks till hela inkomståret samt att frågan om graden av förvärsaktivitet härleds direkt ur inkomstregistrets inkomstdata. Förfarandet att bestämma förekomst av förvärsarbete av viss omfattning direkt på basis av registerdata som anger aktiviteter i ekonomiska termer ger inte bara en praktisk, operationell definition av begreppet "förvärsarbete" utan också en definition som är mycket ändamålsenlig sett ur olika användningssynpunkter. Den främsta fördelen med den valda definitionen är att den inte erfordrar särskilt uppgiftslämnande och därigenom inför onödig osäkerhet i mätförfarandet.

Här föreslagen definition har vidare delvis prövats i det s. k. SPINK-projektet inom SCB. KU-ansatsen i HBS 80 medger dessutom att SPINK-modellen för sysselsättningsstudier kan utvecklas och byggas ut med hänsyn till just KU-materialets detaljeringsnivå – förekomst av flera sysselsättningar kan fångas upp i KU-beståndet – samt också medge framställning av både näringsgrensfördelad statistik samt dagbefolknings- och pendlingsstatistik.

Det skall vidare fastslås, att det väsentliga konsumentintresset för avgränsning av populationen förvärsarbete inte torde vara att mäta arbetstider eller "veckoarbetstider som hör samman med anställningen" eller motsvarande data för den stora statistikgruppen heltids- och deltidsarbete. Det centrala intresset inför en sysselsättningsstudie och det egentliga mätproblemet i en sysselsättningsundersökning är att finna ett entydigt sätt och en bra metod för att fånga upp de samhällsgrupper, som har att leva med de mera instabila sysselsättningsförhållandena. Dessa grupper blir felaktigt eller oklart representerade i räkningar baserade på specificerade arbetstidsuppgifter enligt FoB-utredningens förslag och enligt tidigare tillämpade räkningsmetoder. Väljer man i stället inkomstuppgifter på årsbasis som kriterium för förvärsverksamheten kan berörda gränspopulationer avgränsas på det mest adekvata och effektiva sättet bland de alternativ som erbjuds, när KU-materialet och inkomstregistret svarar för källinformationen.

Vid en replikation av HBS 80 och vid framtida längdsnittsstudier av förvärsverksamhetens utveckling torde fördelarna med här given definition av förvärsarbete bli ännu mer markanta och självklara vägda mot FoB-utredningens osäkra och oklara arbetstidsskalor.

Som tidigare berörts har FoB-utredningen ansett inkomstuppgiften på KU så ointressant, att informationen inte ens skall kopieras ur KU för HBS 80: räkning (se lagförslaget, 7 §). Med det givna systemförslaget avhänder man sig också möjligheterna att för förvärsarbete med flera KU utnyttja inkomstdata per KU som prioriteringsgrund för bestämning av "hu-

vudsysselsättning" (dvs. viss arbetsplats och bransch vid flera sysselsättningar), respektive gradera övriga anställningar på ett systematiskt sätt och för exempelvis en särredovisning vid HBS 80 av förekomst av bisysslor, yrkesbyten etc.

Vid en tillämpning av FoB-utredningens systemförslag för HBS 80 kan det förutsättas, att man tvingas utforma vissa prioriteringsregler för val av huvudsysselsättning på basis av uppgifterna om anställningsperiod och arbetade timmar i respektive KU. Det kan emellertid också förutskickas att valet av viss KU att representera huvudsysselsättningen kommer att göras tämligen "slumpmässigt", vilket självfallet kommer att återspeglas i statistikens kvalitet. Det sagda skall ses mot bakgrunden av att det är en stor andel av de förvärvsarbetande som har två eller flera KU, att redovisningen av data om anställningsperiod på KU torde generellt sett, bli mycket ojämn och ofullständig och att arbetstidsuppgifter för stora grupper av anställda kan bli tämligen osäkra eller godtyckliga.

På liknande sätt som beträffande val av metod för bestämning av "huvudsysselsättning" kan vårt förslag anvisa en entydig metod för avgränsning av gruppen företagare ur inkomstregistret genom att ställa KU-materialets inkomstbelopp mot inkomstregistrets uppgift om taxerad inkomst. FoB-utredningen ger däremot ingen antydning om hur motsvarande populationsavgränsning skall utföras. Vad som här kan förutsättas är att utredningen inte räknat med att utnyttja KU-materialets inkomstdata.

Vad i övrigt gäller skillnaderna mellan här diskuterade varianter av KU-ansatsen kan det för resultatredovisningens vidkommande särskilt framhållas, att vår modell genom att välja hela inkomståret som mätperiod utnyttjar KU-materialets samlade information, vilket medger en väsentligt mer fyllig och mer allsidig statistik. Utöver "huvudsysselsättningen" (definierad enligt huvudinkomstkriteriet) kan nämligen övrigt förvärvsarbete också mätas, branschbestämmas och lokaliseras geografiskt på individnivå (den förvärvsarbetande knyts till visst företag och arbetsställe efter relativ inkomststorlek per deltjänst eller företagande). KU-materialet inklusive inkomstregistret kan således om hela inkomståret väljs som mätperiod ge väsentligt fylligare underlag för HBS än FoB-utredningen och än vad tidigare folkräkningar kunnat tillhandahålla. Möjligheterna att ha tillgång till uppgifter för ett helt år bör självfallet utnyttjas för en allsidig och mera komplett beskrivning av både befolkningens förvärvsaktiviteter och för en fylligare beskrivning av näringsverksamheten på regional nivå uttryckt i HBS-termer.

Sekretess- och integritetsaspekter. Vi har tidigare i detta yttrande framhållit, att vi sett det motiverat av sekretess- och integritetsskäl att förorda, att personuppgifter som skall tillhandahållas HBS 80 och som härrör ur företagens uppgiftslämnande aidentifieras av RSV före utlämnandet. Givetvis bör liknande principer och förfaranden tillämpas också ifall HBS 80 skulle baseras på en modifierad undersökningsplan enligt exempelvis den modell vi här förordat.

Kostnadsbedömningar. En kalkyl av kostnaderna för alternativet måste givetvis utarbetas i särskild ordning och för jämförbarhet enligt de principer som legat till grund för FoB-utredningens kalkyler.

Här kan emellertid noteras några förhållanden som bidrar till att minska respektive öka kostnaderna om alternativet skulle ersätta FoB-utredningens plan för HBS 80.

Beträffande uppgiftslämnarkostnaderna har FoB-utredningen uppskattat företagens uppgiftslämnarinsats till ca 100 000 arbetstimmar. Säkerheten i

denna skattning får diskuteras i annat sammanhang. Här skall endast konstateras, att vi med vårt här framlagda ändringsförslag begränsar uppgiftskravet på företagen till en bråkdel (kanske en tiondel) av den uppgiftsbörda som utredningens alternativ skulle innebära (vilket alternativ emellertid med säkerhet skulle bli betydligt mer arbetskrävande i realiteten än vad FoB-utredningen beräknat – förutsatt det överhuvud taget vore genomförbart). Vid en tillämpning av vårt ändringsförslag försvinner nämligen kravet på att redovisa "arbetad tid" eller motsvarande, som i utredningens alternativ skall anges på varje KU-blankett. Vidare föreslås arbetsställeidentiteterna för anställda i flerarbetsställe företag i vår modell bli rapporterade i en särskild rutin, som syftar till att minimera uppgiftslämnarbördan för de ca 8000 flerarbetsställe företagen. Begränsas programmet avseende pendling och förvärsarbetande dagbefolkning till statistik på kommunnivå, skulle uppgiftskravet beröra uppskattningsvis högst 5000 företag.

Vad gäller de centrala bearbetningskostnaderna utgår i vårt ändringsförslag de extra besvär och kostnader, som en undersökning enligt FoB-utredningens förslag skulle komma att asanka den skatteadministrativa verksamheten och vilka kostnader FoB-utredningen inte redovisat.

Genom vårt förslag minskas också kraven på den kommunala granskningen, vad gäller behovet av kontroll och komplettering av sysselsättningsuppgifter, liksom också behovet av centrala kontrollinsatser.

Nackdelen med det av oss framlagda systemalternativet är att det erfordrar en stansning och en extra uppdateringsrutin för komplettering av HBS:s KU-bestånd med arbetsställeidentiteter för flerarbetsställe företagens KU.

Vad gäller kostnader för registerbearbetningar i övrigt och för resultatredovisningarna baserade på de respektive alternativens olika bestånd saknas underlag för särskilda kostnadsbedömningar.

Föreningen för kommunal statistik och planering (KSP): Utredningen föreslår, att uppgifterna om sysselsättningen skall hämtas in via olika register i stället för som tidigare med hjälp av blanketter från allmänheten. Utredningens förslag får delvis betraktas som ett principförslag. Föreningen ansluter sig till detta principförslag. Förslaget ligger helt i linje med de tankar som under senare år framförts om nödvändigheten av att i ökad utsträckning använda den information som finns i olika administrativa register som underlag i samhällsplaneringen.

En betydande fördel med den föreslagna metoden är, att den ger möjligheter till en årlig näringsgrensfördelad sysselsättningsstatistik. I utredningen framgår, att behovet av en sådan årlig statistik växer sig allt starkare i takt med att samhällets ansvar för sysselsättningsfrågorna ökar. Utan tillgång till ett aktuellt underlag försvåras i hög grad samhällets möjligheter att bedriva en aktiv sysselsättningsplanering. Men det är inte bara i sysselsättningsplaneringen som det är nödvändigt med aktuella uppgifter om sysselsättning och näringsliv. Sådana data är viktiga underlag i många planeringssammanhang, inte minst på det kommunala planet. Att det nu kan skapas möjligheter att erhålla årlig sysselsättnings- och näringslivsstatistik måste därför hälsas med stor tillfredsställelse.

Som tidigare framhållits är en mycket viktig förutsättning för genomförandet att ett fungerande arbetsställeregister kan byggas upp. Det krävs ett stort arbete innan det nuvarande CFR kan utgöra bas för ett sådant arbetsställeregister. Det är därför nödvändigt, att tillräckliga resurser avdelas för detta arbete både inom SCB och hos kommuner och länsstyrelser. Det är

även viktigt, att ett samarbete snarast kan komma igång mellan SCB, länsstyrelserna och kommunerna när det gäller uppbyggnaden av arbetsställeregistret. Kommunernas ansvar och roll i detta samarbete måste också klarläggas så fört som möjligt.

Föreningen vill framhålla, att ett arbetsställeregister inte inskränker sig till att vara ett hjälpmedel för HBS 80 och en därefter årlig sysselsättningsstatistik. Registret kommer att vara ett viktigt informationsunderlag för t. ex. rumsliga analyser av servicebehov och lokaliseringsöverväganden. Det bör gälla även på högre geografiska nivåer än den kommunala.

Länsplanerarnas förening: Det principförslag som FoB-utredningen framlägger är ett väsentligt steg på vägen från kostnadskrävande datainsamling via blanketter till registerbaserade system. Förslaget måste dock fullföljas så att alla dessa fördelar kan utnyttjas. En självklar konsekvens, med hänsyn till det stora behov som föreligger, är att det system med kontrolluppgifter (KU) och arbetsställeregister (CFR) som skall upprättas för HBS 80 utnyttjas kontinuerligt för att framställa årlig sysselsättningsstatistik.

När företagen en gång i samband med HBS 80 på KU har infört uppgifter om arbetad tid per vecka och om arbetsställe torde, enligt vad utredningens undersökning visar, också kostnaderna för att varje år uppdatera dessa rutiner vara marginella. Här bör således inget hinder föreligga för att få fram en årlig sysselsättningsstatistik.

När det gäller arbetsställeregistret, som är den andra grundförutsättningen för sysselsättningsdelen i HBS 80, sägs i förslaget att förberedelserna måste starta tidigt under våren 1979 med insatser för att utveckla centrala företagsregistret till ett arbetsställeregister. Länsstyrelserna bör enligt utredningsförslaget samordna registerarbetet inom länen. Hur denna samordning skall organiseras har utredningen inte närmare preciserat. Med kännedom om centrala företagsregistrets nuvarande innehåll och kvalitet kommer det att krävas stora arbetsinsatser för länsstyrelserna och kommunerna att få fram ett fullgott arbetsställeregister för HBS 80. Länsplanerarnas Förening vill med skärpa framhålla att de personella resurserna på länsstyrelsernas regionalekonomiska enheter inte räcker till för några större insatser i detta sammanhang. Registerarbetet förutsätts nämligen äga rum samtidigt med det omfattande arbetet med Länsplanering 1980.

Enligt Länsplanerarnas Förening är det nu rätt tillfälle att ta ett ordenligt grepp om företagsregisterfrågan. Det arbetsställeregister som fordras för HBS 80 ger ett unikt tillfälle att lösa problemet med det omfattande dubbelarbete som sker genom att kommuner, länsstyrelser och andra länsorgan upprättar egna företagsregister. Stora kostnadsbesparingar finns här att göra för samhället totalt. FoB-utredningen har inte redovisat någon kostnad i sin kalkyl för arbetet med arbetsställeregistret. Det beror givetvis på att man vill presentera en så tilltalande kalkyl som möjligt. Statistiska centralbyrån bör enligt Länsplanerarnas Förening se till att medel ställs till förfogande för länsstyrelsernas och kommunernas arbete med arbetsställeregistret. Den insatsen ger en mångdubbel utdelning för samhället som helhet.

Resurser måste säkras så att arbetsställeregistret årligen kan uppdateras. På så sätt kan registret ersätta många liknande företagsregister som nu förs på lokal och regional nivå samt dessutom användas för framställning av årlig sysselsättningsstatistik. Kostnaderna för att producera årlig statistik över sysselsättning och pendling är enligt FoB-utredningen begränsade (ca 2–3 milj. kr. per år).

Kvalitetsaspekterna på sysselsättningsuppgifterna i HBS 80 har enligt Länsplanerarnas Förening inte tillräckligt seriöst behandlats av utredningen. Det är mer tro än vetskap som kommer till uttryck här. Med hänsyn till att en ny och obeprövad metod enligt förslaget skall utnyttjas i HBS 80, vore det tillrådligt att parallellt inhämta sysselsättningsuppgifter via personblanketter som i FoB 75. Härigenom skulle det bli möjligt att kunna göra jämförelser med FoB 75. Utan en sådan möjlighet till jämförelse bakåt i tiden är uppgifterna i HBS 80 av begränsat värde åtminstone till dess att uppgifter från en årlig sysselsättningsstatistik erhållits för ett antal år.

Hushålls- och bostadsdelen

Bostadsstyrelsen: Bostadsstyrelsen tillstyrker att FoB 1980 genomförs i huvudsak efter de riktlinjer och med den samordning med fastighetstaxeringen som utredningen föreslår.

Frågan om hur bostadsdata skall samlas in för flerbostadshus m. fl. – från fastighetsägare eller på de blanketter som hushållen ändå måste lämna – bör prövas närmare vid detaljplaneringen. Insamling från hushåll kan vara en fördel m. h. t. jämförbarhet med FoB 75.

Kraven på jämförbarhet med tidigare FoB:ar måste ställas högt m. h. t. att sådana jämförelser är ett av de viktigaste underlagen då det gäller att bedöma utfallet av bostadspolitiken.

Utredningen föreslår att uppgifter om inkomst inte ska kombineras med bostadsuppgifter 1980. Bostadsstyrelsen anser att den fortsatta planeringen bör innefatta en prövning av möjligheterna att från FoB-uppgifter och olika befintliga register göra analyser av bostadsförhållanden för olika inkomstgrupper. Sådana analyser kan eventuellt göras för ett urval av hushåll. Möjligheterna till en samordning med inkomstfördelningsundersökningen genom en tillfällig utbyggnad av denna bör särskilt prövas.

DEFU: Utredningens förslag innebär att bostads- och lägenhetsuppgifter till HBS 80 och den allmänna fastighetstaxeringen 1981 insamlas på gemensamma blanketter. Samordningen är möjlig genom att i stort sett samma uppgifter tidigare efterfrågats för de båda ändamålen men vid olika tidpunkter. Förslaget till samordning har enligt DEFUs uppfattning stora fördelar med hänsyn taget till det totala uppgiftslämnandet och de samhälls-ekonomiska vinster som följer av minskad blankettmängd och en samordnad hantering. Det är därför mycket tillfredsställande att denna samordning nu realiseras. DEFU vill emellertid i sammanhanget peka på riskerna för dubbelförfrågningar till uppgiftslämnarna vid gransknings- och kompletteringsförfarandet. Dessa kan uppstå om inte de kommunala granskningsorganens insatser sker samordnat med kontrollen vid fastighetstaxeringen.

I förslaget till HBS 80 redovisas tre alternativa ambitionsnivåer vad gäller den del som kan kräva blankettinsamling från allmänheten. DEFU förordar det alternativ som innebär en undersökning 1980 utan generell blankettinsamling från allmänheten. Som skäl för sitt ställningstagande anför DEFU såväl uppgiftslämnarmässiga som kostnadsmässiga konsekvenser i relation till de uttalade behoven så som de framställs i utredningens användaranalys. DEFU ansluter sig i övrigt till de synpunkter som framförs av utredningsledamöterna Lemne och Karlsson i denna fråga.

1976 års fastighetstaxeringskommitté: FoB-utredningen har under olika skeden av utredningsarbetet haft ett flertal överläggningar och underhandskontakter med fastighetstaxeringskommittén. Kommittén har därvid

ställt sig positiv till ett gemensamt uppgiftslämnande med hänsyn till de fördelar en sådan samordning måste innebära. En utgångspunkt för kommitténs bedömning har emellertid varit att samordningen sker så att några mer påtagliga negativa konsekvenser för fastighetstaxeringen inte uppkommer. I remissvaret lämnar kommittén synpunkter på blankettinnehållet i skilda detaljfrågor.

Beträffande distribution och insamling framhåller fastighetstaxeringskommittén att den inte har något att erinra mot en portofri samdistribution av personblanketten och fastighetstaxeringsblanketten för småhusägare under förutsättning att portofrihet kan införas även för övriga fastighetsdeklarationer. Kommittén har ännu inte tagit definitiv ställning i denna fråga, men såvitt nu kan bedömas bör något hinder för en sådan ordning inte föreligga.

Vid det gemensamma insamlingsstället skall enligt FoB-utredningen genomföras en kontroll av att lägenhetsförteckningarna har lämnats och att numrering av byggnader har skett på samma sätt i fastighetsdeklarationerna och lägenhetsförteckningarna. Fastighetstaxeringsblanketterna skickas vidare till lokal skattemyndighet (LSM), medan lägenhetsförteckningarna för flerfamiljshus och personblanketterna sänds till de kommunala granskningsorganen. Om lägenhetsförteckningarna ej kan avvaras i taxeringsarbetet blir ett kopieringsförfarande aktuellt.

Fastighetstaxeringskommittén anser att åtskilliga fördelar står att vinna med att materialet till AFT 81 och HBS 80 insamlas på samma ställe. Där emot motsätter sig kommittén att ett gemensamt insamlingsställe upprättas särskilt för detta ändamål. Kommittén anser i stället att det insamlingsställe för fastighetsdeklarationer som redan finns, dvs. LSM, bör kunna utnyttjas även för insamling av uppgifterna till HBS 80. De uppgifter som skall lämnas på personblanketten angående hushållens storlek och sammansättning kan knappast från integritetssynpunkt vara av så känslig natur att det enbart av denna anledning är motiverat att inrätta ett särskilt insamlingsställe. Vidare gäller att sorteringsarbetet under alla omständigheter kommer att utföras av personal från LSM, vilket även förutsätts av utredningen. Det bör framhållas att denna personal har genom sitt arbete med självdeklarationer och liknande handlingar stor vana att handha sekretessskyddat material. Ett särskilt gemensamt insamlingsställe medför även att fastighetstaxeringsnämnderna får deklaramaterial något senare än om LSM är insamlingsställe. Detta utgör en påtaglig nackdel från skattesynpunkt med hänsyn till den korta tiden för taxeringsarbetet.

Utredningens organisationsförslag bygger på att insamlade data i möjlig mån registreras av fastighetstaxeringsorganisationen samt att HBS-data i deklarationen granskas och kompletteras utöver vad som tidigare ansetts behövas i taxeringen. Härigenom skulle bl. a. uppgiftslämnarna i flertalet fall ej behöva belastas med ett flertal förfrågningar för komplettering. Utredningen tar inte slutlig ställning till utformningen av den med fastighetstaxeringen samordnade granskningsorganisationen utan detta föreslås ske i samarbete mellan kommunerna, SCB och RSV.

Fastighetstaxeringskommittén kan i princip godta det organisationsförslag som framlagts av utredningen.

Kommittén vill dock betona att det vid AFT 75 rådde en synnerligen pressad arbetssituation inom taxeringsorganisationen, framför allt vid LSM. Det är angeläget att detta undviks vid AFT 81. Det arbete med granskning, kontroll och registrering av HBS-variabler som föreslås utföras av taxeringsmyndigheterna kommer enligt kommitténs bedömning att

medföra ett väsentligt merarbete jämfört med AF 1 75. Vidare torde den granskning av HBS-variabler som föreslas äga rum innan materialet sänds till fastighetstaxeringsnämnderna komma att fördröja nämndernas arbete i icke obetydlig utsträckning.

Enligt utredningen har vid tidigare FOB relativt liten del av GOs arbete åtgått för att komplettera variabler som ej är tillfredsställande ifyllda. Inte heller vid fastighetstaxeringen inhämtas kompletterande uppgifter från fastighetsägarna i någon större utsträckning. De fall där såväl HBS- som fastighetstaxeringsuppgifter kan behöva kompletteras torde därtför bli relativt sällsynta.

Mot bakgrund härav ifrågasätter kommittén om fördelen med att nästan all kompletterande information kan insamlas vid ett tillfälle är så stor att den uppväger den betydande nackdel en försening av fastighetstaxeringsnämndernas arbete innebär. Kommittén föreslår i stället att deklareringsmaterialet sänds direkt till nämnderna utan förhandsgranskning av HBS-variablerna. Det kan eventuellt övervägas om nämnderna i de fall kompletterande uppgifter för fastighetstaxeringen måste inhämtas från fastighetsägaren även åläggs att granska lämnade HBS-uppgifter och i förekommande fall infordra felande sådana. Härigenom uppnås för HBSs del samma resultat i fråga om komplettering av uppgifter som om HBS-variablerna granskas innan materialet sänds till fastighetstaxeringsnämnderna.

Kammarrätten i Jönköping: En principiell nyhet i förslaget jämfört med 1975 års lag är att samordning på visst sätt föreslås beträffande allmänhetens uppgiftslämnande och myndighets bearbetning av uppgifterna mellan 1980 års undersökning om hushåll, bostäder och sysselsättning samt 1981 års allmänna fastighetstaxering. Förslaget framstår ur uppgiftslämnarens synvinkel som praktiskt. Vissa organisatoriska problem uppkommer dock hos berörda myndigheter, vilket kommittén varit väl medveten om. De förslag till lösning av dessa problem som kommittén lämnar kan inrymma fara för att taxeringsarbetet blir ej endast mera tungrott utan även fördröjt. Kammarrätten vill ej avstyrka en samordning av angivet slag – med hänsyn till allmänhetens befogade intresse av att ej betungas onödigt med uppgiftsskyldighet – men vill framhålla att samordningen enligt kammarrättens mening endast är möjlig under förutsättning att garantier skapas för att taxeringsarbetet kan fortgå utan störningar. Behov av personalförstärkningar kommer säkert att uppstå.

I detta sammanhang kan en fråga som kommittén inte behandlat beröras. Det föreslagna systemet innebär att uppgifter som enbart har statistikintresse och som dessutom otvetydigt faller under 16 § sekretesslagen skulle komma att hanteras av personal på de lokala skattemyndigheterna, vilken i och för sig icke har anledning att ta befattning med sådana uppgifter. Personalen i fråga är visserligen underkastad den tystnadsplikt som är föreskriven i 18 § lagförslaget. Men förslaget innebär ändå på denna punkt ett spridande av hemlig information som kan medföra risker för den personliga integriteten. Skulle sådan uppgift begäras utlämnad torde framställningen böra avslås under hänvisning till 16 § sekretesslagen, men vem är behörig att fatta beslutet? Lokal skattemyndighet, där uppgiften i detta skede finns, lokalt granskningsorgan, vars personal i detta sammanhang samarbetar med lokala skattemyndigheten, eller SCB? Svaret är grundlagsenligt den myndighet, där uppgiften finns, det vill säga lokala skattemyndigheten. Kammarrätten vill ej hävda att det nu anförda är en avgörande invändning mot den föreslagna samordningen, men det innefattar aspekter som bör beaktas vid det slutliga ställningstagandet.

Konjunkturinstitutet: Samordningen av uppgifterna i fastighetstaxeringen och de direkt från allmänheten insamlade uppgifterna i hushålls- och bostadsdelen, som det framlagda förslaget innebär, har obestriddligen stora fördelar främst ur den synpunkten att fastighetsägarna ej belastas med att lämna i stort sett samma uppgifter till såväl HBS 80 som till fastighetstaxeringen. De nackdelar som förfarandet eventuellt kan föra med sig är emellertid svåra att bedöma framför allt med hänsyn till att utformningen av de framtida fastighetstaxeringarna är en öppen fråga men också med hänsyn till att förslaget vad gäller 1981 års fastighetstaxering ännu inte är utformat i alla detaljer. Det måste uppmärksammas, att man genom detta nya förfarande kan få problem vad gäller jämförbarheten med de tidigare folk- och bostadsräkningarna.

RRV: Av de beräknade kostnaderna för HBS 80 faller en så stor del som 45 Mkr på framställningen av hushållsstatistik och kombinerad statistik över hushåll och bostäder. Härtill kommer den belastning på allmänheten som uppgiftsinsamlandet innebär.

Med hänsyn bl. a. till de stora kostnaderna för insamling och bearbetning av uppgifter på särskild personblankett förordar RRV således att ytterligare undersökning sker av möjligheterna att redan i HBS 80 genomföra något alternativ för att i administrativ ordning insamla hushållsdata.

RRV har med intresse tagit del av ett inom lokal skattemyndighet i Stockholm närmare utvecklat förslag som bygger på sambearbetning av folkbokföringens individuppgifter med fastighetsägarens lägenhetsförteckning, som för ändamålet förses med särskild registerbeteckning för varje lägenhet. Det skulle ankomma på lokal skattemyndighet att engångsvis hänföra på fastigheten kyrkobokförda personer utöver den av fastighetsägaren uppgivna lägenhetsinnehavaren till resp. lägenhet. En stor del av de boende skulle kunna hänföras till rätt lägenhet/hushåll enbart med ledning av befolkningsregistrets personuppgifter. För övriga skulle uppgift om hushållstillhörighet infordras skriftligt. Förändringar i hushållstillhörigheten skulle därefter fortlöpande anges på flyttningsanmälan.

RSV: Utredningens förslag innebär att bostads- och lägenhetsuppgifter till HBS 1980 och den allmänna fastighetstaxeringen 1981 (AFT 1981) insamlas på gemensamma blanketter (deklarationsblanketter och lägenhetsförteckningar). Förslaget medför att berörda uppgifter endast behöver lämnas vid ett tillfälle mot som tidigare varit fallet vid två skilda tillfällen. Samordningen är möjlig genom att i stort sett samma uppgifter tidigare efterfrågats för de båda ändamålen.

En grundläggande förutsättning för en samordning måste vara att den kan åstadkommas utan negativa effekter för fastighetstaxeringen. Förslaget medför att lokala skattemyndigheter (LSM) och fastighetstaxeringsnämnder (FTN) åläggs att tillämpa flera nya arbetsrutiner jämfört med senaste allmänna fastighetstaxering. För både LSM och FTN kommer arbetsuppgifterna att öka. I samband med uppföljning av 1975 års allmänna fastighetstaxering har från både länsstyrelserna och LSMs sida med skärpa framhållits att den synnerligen pressade arbetssituationen som då rådde inte får upprepas vid nästa allmänna fastighetstaxering.

Även om utformningen av AFT 1981 ännu inte är färdig (1976 års fastighetstaxeringskommitté har ännu ej avgett betänkande; proposition om fastighetstaxeringen är aviserad till maj/juni 1979) kan förutses att genomförandet kommer att kräva minst samma insatser av FTN som vid AFT 1975. Utrymmet för att på grund av samordningen utföra andra arbetsuppgifter än de som krävs för åsättande av taxeringsvärden är således synner-

ligen begränsat. Det merarbete bl. a. i form av komplettering av vissa för HBS specifika uppgifter och redovisning av dessa på beslutsunderlag, som enligt förslaget skall utföras av FTN, kan mot bakgrund härav få konsekvenser som påverkar taxeringsresultatet på ett icke acceptabelt sätt. Ett genomförande av utredningsförslaget i detta avseende förutsätter därför kompletterande åtgärder.

En tänkbar åtgärd skulle vara att förlänga taxeringsperioden. RSV anser emellertid att en sådan utväg inte bör tillgripas både av hänsyn till uppgiftslämnarna och av fiskala intressen. Det är sålunda angeläget att fastighetstaxeringen hinner avslutas före det krävande arbetet med registrering av kontrolluppgifter och deklarationer för inkomsttaxeringen. Enligt RSVs mening måste LSM för uppgiftsinsamlingen, särskiljandet och registreringen av HBS-uppgifterna tillföras tillräckliga resurser från kommunernas granskningsorgan så att överlämnandet av taxeringsmaterialet till FTN inte försenas och störningar i fastighetstaxeringen inte orsakas. Formerna för samarbetet mellan AFI och HBS enligt utredningens förslag kräver närmare utredning. En utgångspunkt bör därvid vara att förstärkningen från kommunernas granskningsorgan dimensioneras så att något merarbete för den statistiska behandlingen inte uppkommer för LSM och FTN. FTN bör därför inte belastas med granskning, komplettering eller redovisning av HBS-uppgifter. Även från statistisk synpunkt är det principiellt riktigare att bedömningen, beredningen och eventuell komplettering av HBS-uppgifterna handhas av speciellt utbildad personal som är anställd för detta ändamål.

Sammanfattningsvis anser RSV att förslaget till samordning har övervägande fördelar med hänsyn till det minskade arbetet för allmänheten och de samhällsekonomiska vinsterna som följer av minskad blankettmängd och en samordnad hantering. RSV tillstyrker sålunda förslaget med tidigare redovisade reservationer.

Utredningen har föreslagit att ett gemensamt insamlingsställe anordnas i anslutning till LSM. Enligt förslaget till organisation skulle sorteringsarbetet och vissa kontrollåtgärder i samband därmed verkställas av LSM med biträde av personal från granskningsorganisationen för HBS. Mot bakgrund härav och då personuppgiften inte innehåller HBS-uppgifter som ur integritetsskäl kan anses känsliga, bör samtliga blanketter insamlas hos LSM. Detta i synnerhet som sorteringsarbetet oavsett insamlingsadressen

Statskontoret: Statskontoret tillstyrker i princip en samordning mellan HBS 80 och fastighetstaxeringen enligt utredningens förslag. Förutsättningen för en samordning är dock att fastighetstaxeringskommitténs förslag och senare statsmaktsbeslut avseende fastighetstaxeringen inte innebär förändringar som rubbar förutsättningarna för FoB-utredningens förslag. En annan förutsättning är vidare att man lyckas lösa de administrativa och organisatoriska problem avseende blankettutformning, rutiner, ansvarsfördelning, resursutnyttjande m. m. som utredningen har berört. Jämfört med fastighetstaxeringen 1975 kommer man vid 1981 års fastighetstaxering att arbeta med en ny ADB-teknik och under nya organisatoriska former. Med utgångspunkt i FoB-utredningens förslag bör man dock kunna finna tillfredsställande lösningar på berörda administrativa och organisatoriska frågor i samband med en samordning mellan HBS 80 och fastighetstaxeringen. Det bör enligt statskontoret – i enlighet med utredningens förslag – ankomma på SCB, RSV och kommunerna att i samarbete redovisa detaljerat förslag avseende organisationen för en samordnad uppgiftsinsamling för HBS 80 och fastighetstaxeringen.

Statistiska centralbyrån: Även insamlingen av bostadsuppgifter till en undersökning 1980 görs enligt nya och ej praktiserade metoder. SCB anser det därför angeläget att kvalitetsfrågorna behandlas i detta material. Detta innebär bl. a. att den gemensamma insamlingen och granskningen av bostadsvariablerna måste ske på sådant sätt att dessa får en för avsedda användningar godtagbar kvalitet. Vidare innebär detta att verket – till skillnad från utredningen – anser det nödvändigt att kvalitetsstudier och kontroller av produktionsmoment görs även i hushålls- och bostadsdelen. Kvalitetsstudierna skall bland annat syfta till att ge underlag för bedömning av täckningsförändringar och systematiska klassifikationsförändringar mellan undersökningen 1980 och FoB 75. Kontrollerna skall bland annat syfta till att uppnå godtagbar kvalitet i olika bearbetningsmoment.

Stockholms kommun: Hushålls- och bostadsdata behövs i många sammanhang i kommunens planering. En koppling mellan hushållet och bostaden är nödvändig. Därför avstyrks det nivaualternativ som vill helt slopa personblankett i HBS 80, ty det är genom uppgifter på en sådan blankett som den nödvändiga kopplingen kan göras. Vidare framförs önskemål att utreda förutsättningarna för införandet av ett lägenhetsregister, som främdeles kan tillgodose behovet av hushålls-bostadsinformationen utan särskild uppgiftsinsamling av FoB/HBS-typ. Ett sådant register bör också få stor användning i administrativa rutiner bl. a. inom folkbokförings- och skatteväsendet.

Göteborgs kommun: Utredningen föreslår att hushålls- och bostadsdelen skall innehålla i stort sett samma variabler som vid den senaste folk- och bostadsräkningen. Utredningen anser sig ej ha funnit anledning att föreslå några nya bostads- och hushållsuppgifter jämfört med de som insamlades vid FoB 75.

Utredningens uppräknade förslag till variabelinnehåll saknar vissa väsentliga lägenhetsvariabler, vilka ingick i FoB 75. Sälunda saknas variablerna hustyp och ägarkategori. Båda dessa grundläggande lägenhetsdata måste givetvis ingå i HBS 80.

Vidare anser Göteborgs kommun det vara önskvärt med viss utökning av variabelinnehållet. Enligt utredningsförslaget skall lägenhetsuppgifter hämtas från den allmänna fastighetstaxeringen. I denna inhämtas för taxeringsändamål bl. a. uppgifter om uppvärmningssätt. Kommunerna har under senare år engagerats alltmer i energihushållningen. Inom Göteborgs kommun pågår utarbetande av energisparprogram. Uppgifter om lägenhetsbeståndets fördelning efter uppvärmningssätt skulle därvid utgöra ett värdefullt planeringsunderlag. Göteborgs kommun vill därför förorda att lägenhetsuppgifterna i HBS 80 utökas med uppgift om uppvärmningssätt.

Utredningen har ej uppmärksammat att sambearbetning givetvis måste ske av hushållsuppgifter med sysselsättningsuppgifter. Socialstyrelsens vägledning för kommunernas barnomsorgsplaner utgår för närvarande från dessa uppgifter hämtade från FoB 75, varefter framräkning sker till aktuellt basår. För att förbättra underlaget för barnomsorgsplanerna är det angeläget att motsvarande uppgifter tas fram i HBS 80.

Malmö kommun: Förslaget till HBS 80 ger i allt väsentligt de uppgifter om bostäder och hushåll som kommunerna behöver i sin planering. Det är angeläget att påpeka att kombinerade hushålls- och bostadsdata är ytterst väsentliga i planeringsarbetet. De analyser av boendestrukturen i lägenheter av olika storlek som erhållits genom tidigare räkningar är nödvändiga även i framtiden. Dessa analyser bildar grundval för bl. a. befolkningsprognoser och bostadsbehovsbedömningar. Det utvecklingsarbete som nu be-

drives för att erhålla säkrare bedömningar av framtida befolkningsstrukturer i olika delområden bygger till stor del på tillgången till sådan statistik. Det är därför nödvändigt med blankettinsamlingen från allmänheten.

Den samordning som planeras ske mellan uppgifter insamlade genom den allmänna fastighetstaxeringen och den särskilda enkäten från allmänheten har avgjorda fördelar. Den dubbla uppgiftsinsamlingen om lägenhetsbeståndet frångås. Allmänheten besväras endast i ringa utsträckning och den blankett som skall fyllas i blir relativt enkel. Dock föreligger risker för att kvaliteten kan bli något sämre genom sambearbetningen av två olika källor. Tillvägagångssättet kräver tillräckliga personella resurser både vid kommunens granskningsorgan och vid den lokala skattemyndigheten. Samarbetet mellan de båda organen måste på alla sätt underlättas.

Tidpunkten för undersökningen har föreslagits bli september 1980. Tidigare räkningar har avsett förhållandena den 1 november. Ur användarsynpunkt skulle tidpunkten 1 januari 1981 vara den bästa. Man kan då få en normal anknytning till övrig statistik på befolknings- och bostadssidans.

Undersökningen om hushåll och bostäder omfattar i stort sett samma variabelinnehåll som vid FoB 75. För jämförelser i tiden är det naturligtvis angeläget att definitioner etc. från FoB 75 i största möjliga utsträckning bibehålls.

Vissa utökningar av innehållet i HBS 80 är önskvärda. Det gäller i första hand uppgifter om användningen av de lägenheter som redovisas som utstyrda men utan mantalskriven boende. Dessa lägenheter utgör en allt större grupp, främst i större kommuner. Vid bedömningar av det framtida bostadsbyggnadsbehovet behövs en bättre kartläggning av användningen av dessa lägenheter.

Under senare år har behovet av data på energihushållningens område accentuerats. Bl. a. behövs detaljerade uppgifter om på vilket sätt bostadshusen uppvärms. SCB bör därför undersöka om möjligheter finns att i HBS 80 ta med uppgifter om bostädernas uppvärmningsform.

Örebro kommun: Förslaget till HBS 80 ger vad gäller hushåll och bostäder i allt väsentligt de uppgifter som samhällsplanerarna behöver. Dessa uppgifter är synnerligen värdefulla för kommunens arbete med bl. a. befolkningsprognoser och bostadsbyggnadsprogram.

Genom den samordning som planeras mellan uppgiftslämnandet till HBS 80 och den allmänna fastighetstaxeringen kan betydande rationaliseringsvinster göras, samtidigt som allmänheten besväras i mindre omfattning.

Tidpunkten för undersökningen föreslås bli september månad istället för som tidigare november månad. Enligt kommunens uppfattning är tidsgränser mitt i kalenderår av ondo. Vid bearbetningar av uppgifter om FoB-materialet och den löpande årliga statistiken måste hela tiden korrigeringar göras för månaderna november och december. Efter HBS 80 kommer dessa justeringar att behöva göras för ytterligare månader. Det bör därför prövas om uppgifterna i stället kunde avse årsskiftet 1980/81.

Beträffande variabelinnehållet vill kommunen framhålla behovet av detaljerade uppgifter om lägenheternas standard m. m. ner på enskild fastighetsnivå. För bl. a. upprättande av bostadsprogram är dessa uppgifter ytterligt angelägna.

Under senare år har behovet av data på energihushållningens område ökat. Salunda behövs uppgifter om uppvärmningssätt m. m. Vidare har från stadsbyggnadshåll i kommunen under flera år framhållits behovet av uppgifter om lägenhetsytor. SCB bör pröva möjligheterna att utöka variabelinnehållet med dessa uppgifter inför HBS 80.

Kalmar kommun: Lägenhetstabeller bör finnas med i minst lika stor utsträckning som 1975. Kommunen önskar dessutom ytterligare hushalls- och lägenhetsdata belysta. Betr. hushållsstatistiken och kopplingen hushåll-bostad pekar kommunen på att hushålls- och samboendebegreppen är viktiga framöver. För att vissa FoB-tabeller skall kunna ersättas med årliga statistiska paket såsom Demopak, Inkopak och Bilpak krävs att man där även redovisar ick gifta sammanboende, vilket f. n. ej är fallet.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län: Bristen på aktuella data gäller även inom hushålls- och lägenhetssektorn. Länsstyrelsen upplever dock inte den bristen som så påtaglig med hänsyn till att sysselsättningsfrågorna och därmed data om sysselsättningen är mer väsentliga i länsplaneringsarbetet. För underlaget i de årliga kommunala bostadsprogrammen (KBP) är det dock angeläget med aktuellare statistik än för närvarande.

Länsstyrelsen är i princip positiv till att en hushålls- och bostadsräkning genomförs enligt förslag, men vill allvarligt ifrågasätta om den del som berör samordningen med fastighetstaxeringen är möjlig att genomföra i Kopparbergs län. Utan stora extra insatser kan i vart fall resultatet bli sådant att kvaliteten inte blir acceptabel.

Utredningen föreslår, under återopande av en expertgrupps promemoria, att HBS 80 och den allmänna fastighetstaxeringen 1981 skall samordnas. Vid bedömningen av samordningskonsekvenser gör länsstyrelsen först en återblick på 1975 års allmänna fastighetstaxering.

I Kopparbergs län finns totalt cirka 293 000 redovisningsenheter, varav 157 000 för jordbruksfastighet och 136 000 för annan fastighet. Dessa redovisningsenheter sammanfördes vid 1975 års allmänna fastighetstaxering till 31 872 taxeringsenheter avseende jordbruksfastighet och 92 284 taxeringsenheter avseende annan fastighet. I länet finns i procent av beståndet i hela landet 18 procent av jordbruksredovisningsenheterna och 10 procent av de taxeringsenheter som är taxerade som jordbruksfastighet.

Den stora mängden av redovisningsenheter, som är en följd av de "förliga" fastighets- och ägoförhållandena i länet, gör att fastighetstaxeringarna har varit och även under överskådlig framtid kommer att vara både komplicerade och synnerligen tungarbetade. Detta har medfört att de lokala skattemyndigheterna i länet vid 1975 års allmänna fastighetstaxering hade en mycket pressad arbetssituation med ett stort uttag av övertid trots att personalen hade utökats i jämförelse med de ordinarie årliga fastighetstaxeringarna.

Med ovanstående återblick på 1975 års allmänna fastighetstaxering vill länsstyrelsen framhålla att en normal allmän fastighetstaxering i detta län är väldigt resurskrävande. Den i betänkandet föreslagna samordningen av HBS 80 och den allmänna fastighetstaxeringen 1981 kommer att innebära en inte oväsenlig utökning av det material som lokala skattemyndigheterna skall sortera och komplettera. Därtill kommer att kontrollen och beredningen av HBS-variablerna kommer att bli tidskrävande arbetsmoment. Vidare kommer förslaget att innebära utökad beredningsarbete. Sammantaget anser länsstyrelsen att den föreslagna samordningen sålunda kommer att bli än mer resurskrävande.

Utredningen, som är medveten om det ökade resurskravet, har inte närmare redovisat hur en utökning av resurserna skall ske utan anser endast att denna fråga måste närmare utredas genom kontakter mellan riksskatteverket och HBS-organisationen. Så länge resursfrågan inte har lösts på ett för lokala skattemyndigheterna tillfredsställande sätt har länsstyrelsen farhågor för att kvaliteten på HBS respektive fastighetstaxeringen kommer att

bli lägre än vad som kan förväntas. För länsstyrelsens del medför en samordning jämfört med 1975 års allmänna fastighetstaxering inte oväsentligt utökade arbetsuppgifter för dataenheten, bl. a. för stansning av dels värdefaktorer för samtliga bostadsbyggnader oberoende av antal bostadsbyggnader per taxeringsenhet, dels ett antal variabler som tidigare endast registrerats i FoB. Länsstyrelsen anser sig därför för närvarande inte kunna tillstyrka utredningens förslag om samordning.

En samordning av HBS och fastighetstaxeringen förutsätter att kvalitén på statistikmaterialet blir lika hög som vid senaste folk- och bostadsräkningen. Ledamöterna i 1975 års fastighetstaxeringsnämnder var emellertid genomgående mycket negativa till de statistikuppgifter som skulle anges vid 1975 års allmänna fastighetstaxering. En samordning förutsätter därför att ledamöterna i nämnderna får en ordenlig och meningsfull utbildning i den del av taxeringsarbetet som kommer att avse HBS-variabler, placering av byggnader på rätt fastighet m. m. Länsstyrelsen befarar annars att kvalitén på HBS-arbetet kan bli låg om inte ledamöterna är tillräckligt motiverade för arbetet med statistikuppgifterna.

Länsstyrelsen i Örebro län: Hittills har de flesta av de för samhällsplaneringen intressanta variablerna i fastighetsregistret varit av dålig kvalitet. Registret har därför knappast kunnat användas som källa för bostads-, sannerings- eller energiplaneringen i kommunerna under de år FoB-data varit inaktuella. Definitionsskillnaderna mellan FoB och fastighetsregistret har ytterligare utgjort ett osäkerhetsmoment. När nu lägenhetsuppgifter insamlas via enkät i HBS 80 anser länsstyrelsen att uppgifter om lägenhetsdata respektive uppvärmningssätt bör finnas med som underlag för energiplaneringen.

Länsstyrelsen anser det vidare otillfredsställande att kostnaderna för insamling av hushåll- och bostadsdata svarar för 70 % av de totala kostnaderna i HBS 80. Länsstyrelsen delar därför utredningens ståndpunkt att andra metoder bör studeras, så att man i framtiden skall kunna framställa hushållsstatistik och kombinerad statistik över bostäder och hushåll till en lägre kostnad.

Det framlagda förslaget innebär också en betydande belastning för de myndigheter och taxeringsnämnder, som är engagerade i den allmänna fastighetstaxeringen.

Under punkt 6.2.5 talar utredningen på olika ställen om "ett visst merarbete" för fastighetstaxeringsnämnden (FTN) och "något fler" uppgifter eller kompletteringar. Man tycks vilja ge sken av att det endast är fråga om ett obetydligt tillskott till det arbete, som behövs för åsättande av taxeringsvärden. I samma andetag säger man att "stor noggrannhet" bör nedläggas på kontroll av HBS-variabler "även om dessa inte har betydelse för värdering av fastigheter".

Den tid FTN har fått sig tilldelad för sin egentliga uppgift – att åsätta en i möjligaste mätto likformig och rättvis taxering – har hittills visat sig vara i knappaste laget. Att få tid över för att inhämta och kontrollera uppgifter, som är av ingen eller ringa betydelse i taxeringsarbetet, torde inte vara möjligt.

Av flera skäl är det inte möjligt eller önskvärt att i någon nämnvärd omfattning utöka antalet distrikt för att minska antalet fastigheter per distrikt eller att förlänga taxeringsperioden.

Med utgångspunkt från beskattningsarbetet saknas utrymme för utredning av annat än för fastighetstaxeringen nödvändiga uppgifter under den egentliga taxeringsperioden oktober 1980–januari 1981. Från planerings-

synpunkter föreligger emellertid behov av att nödvändig data för samhällsplaneringen inte onödigtvis försenas. De samordningsproblem som föreligger mellan fastighetstaxeringen och HBS-undersökningen måste därför närmare utredas i det fortsatta arbetet.

Kommunförbundet: Den planerade sambearbetningen av uppgifter från personblanketten och fastighetstaxeringsblanketten skall i princip ge motsvarande uppgifter om hushåll och bostäder liksom kombinerade hushålls- och bostadsdata som tidigare räkningar har gett. Dessa uppgifter är av stor betydelse för bostadsförsörjningsplaneringen i kommunerna liksom för möjligheterna att genomföra prognoser för befolkningsutvecklingen i kommunerna och dess delområden. Det är därför styrelsens uppfattning att det även denna gång är nödvändigt att inhämta hushållsuppgifter via blankett eftersom för närvarande inga andra möjligheter står till buds.

Målsättningen bör dock vara att om möjligt göra även hela hushålls- och bostadsdelen registerbaserad för att komma ifrån allmänhetens uppgiftslämnande men också för att nedbringa kommunernas gransknings- och kodningsarbete som till stor del berör just denna del. Hänsyn måste därvid tas till problem sammanhängande med kostnader för kontinuerlig registerföring och integritet. Styrelsen anser det angeläget att se över vilka alternativ som för framtiden kan finnas till det nu föreslagna tillvägagångssättet och närmare utreda dessa.

Utredningen har i sina överväganden rörande framtida hushålls-, bostads- och sysselsättningsundersökningar också skisserat några alternativa förslag till lösningar på genomförandet av hushålls- och bostadsdelen. Styrelsen vill förorda att man närmare studerar det alternativ som innebär att man genom en förändring av folkbokföringen får möjlighet att kontinuerligt uppdatera ett hushållsregister som initialt byggs upp utifrån hushållsbeståndet i HSB 80.

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Sveriges Industriförbund (SI): Utredningen redovisar utöver huvudförslaget till en undersökning om hushåll, bostäder och sysselsättning 1980 (HBS 80) också ett par alternativa planer innefattande två ambitionsnivaer för HBS 80. Enligt var uppfattning torde det vara motiverat att fortsätta med en kontroll av mantalsskrivningen, som folkräkningar genomförda med 5-årsintervall medger. Även uppgifter om hushållens storlek och sammansättning samt uppgifter om boendet bör framställas 1980 som basinformation. Vi delar därför utredningens bedömning att det är nödvändigt med en personblankett 1980.

FoB-utredningen har i enlighet med sina direktiv tagit upp frågan om samordningen av HBS 80 med fastighetstaxeringen 1981. Vi tillstyrker att statistiken över bostäder i HBS 80, dvs. bostadsräkningen 1980, genomföres enligt FoB-utredningens förslag och baseras på uppgifterna till fastighetstaxeringen. Vi har inga yrkanden beträffande populationsavgränsningarna i bostadsräkningsdelen och inga erinringar mot valet av variabler.

Som utredningen påpekar finns det knappast andra vägar att producera statistik per hushåll än som skett i tidigare folk- och bostadsräkningar, nämligen genom att de enskilda själva lämnar uppgifter som möjliggör att de kan sammanföras till ett hushåll. FoB-utredningen har nu framkastat tanken att man skulle i folkbokföringen tillämpa en samhörighetskod som gör det möjligt att knyta alla personer i en lägenhet till ett hushåll oavsett personernas civilstånd och relationer i övrigt. Som ett alternativ har det ifrågasatts att i folkbokföringen bygga in en möjlighet till en permanent redovisning på hushåll genom att till skapa ett lägenhetsnummer som komplement till fastighetsbeteckningen.

Beträffande det första alternativet nöjer vi oss med att hänvisa till de integritetsskäl som talar mot ett genomförande av förslaget. Sådana skäl gäller även det andra alternativet men där bör också beaktas några ytterligare synpunkter.

Det är visserligen möjligt att fastighetsägaren sätter lägenheterna nummer enligt ett system som myndigheterna föreskriver -- detta förekommer redan nu hos större fastighetsägare. Därmed är emellertid endast en förberedande åtgärd vidtagen. För att insamlingen skall kunna göras meningsfull måste också till varje lägenhet hänföras, vilka personer som bor där. Av fastighetsägaren kan knappast begäras annat än att han uppger till vem han upplåtit lägenheten. Däremot kan det rimligen inte påläggas honom att hålla reda på de personer som bor i lägenheten och deras inbördes relationer. Här för krävs uppgifter från de enskilda hushållsmedlemmarna, eller från den som är ansvarig för lägenheten. Vi betvivlar att det är praktiskt möjligt att utan ytterligare omfattande uppgiftsskyldighet riktad mot allmänheten och fastighetsägarna klara denna insamling. Än mindre torde det bli möjligt att hålla de insamlade uppgifterna à jour med rimliga kostnader.

Vi vill därför ifrågasätta om uppgifter av denna art bör tynga fastighetsdeklarationerna och om insamlingen bör kompliceras med en mångfald nya uppgifter som skulle krävas. I vart fall kan vi inte finna att utredningen visat att behovet av en allmän sådan hushållsindelning är så stort att det motsvarar rimliga kostnader för insamling och vidmakthållande.

Föreningen för kommunal statistik och planering (KSP): KSP vill rekommendera att på personblanketten införs en fråga om bostadens storlek mätt i antal rum och kök/kokvrå. Uppgiften är främst avsedd att underlätta eller i många fall rent av möjliggöra en identifiering av ett hushåll från personblanketten till lägenhetsförteckningen. I stora bostadshus gäller det att kunna skilja hushåll med samma namn åt och även för nys flyttade hushåll kan uppgiften behövas för identifikation.

För att ytterligare underlätta identifiering och sammankoppling av lägenheter och boende (t. ex. då flera bostadsinnehavare i en fastighet har samma namn) föreslår föreningen att fastighetsägarna på lägenhetsförteckningarna skall ange gatuadress för varje hus eller ingång.

Genom den samordning som planeras mellan uppgiftslämnandet till HBS 80 och den allmänna fastighetstaxeringen kan betydande rationaliseringsvinster göras samtidigt som allmänheten besväras i mindre omfattning. Föreningen vill dock uppmärksamma det faktum att kontrollen av fastighetstaxeringsuppgifterna, bortsett från de rent fiskala, har varit tämligen dålig tidigare. Sälunda kunde inte fastighetslistorna från förra fastighetstaxeringen användas vid FoB 75 på grund av bristande kvalitet. Det är följaktligen viktigt att dessa problem uppmärksammas i HBS 80.

Tidpunkten för undersökningen föreslås till september månad i stället för som tidigare november månad. Enligt föreningens uppfattning är tidsgränser mitt i kalenderår av ondo. Vid användning av uppgifter från FoB-material och löpande årlig statistik måste korrigeringar göras för månaderna november och december. Från HBS 80 kommer dessa justeringar att behöva göras för ytterligare månader. Det bör därför prövas om uppgifterna i stället kunde avse årsskiftet 1980/81.

Variabelinnehållet i HBS 80 är i stort samma som vid FoB 75. Det är därför angeläget för jämförelser att definitionerna på variablerna stämmer överens.

Beträffande variabelinnehållet vill föreningen betona behovet av tillgång till detaljerade uppgifter om lägenheternas standard m. m. ned på fastig-

hetsnivå. Detta behövs bl. a. för upprättande av bostadsförsörjningsprogram.

Under senare år har behovet av data på energihushållningens område ökat. Uppgifter om uppvärmningssätt kommer att efterfrågas, en variabel som skulle kunna hämtas från fastighetstaxeringsmaterialet. Detta är även fallet vad gäller bostädernas yta, en uppgift som från stadsplanerarhall krävts under många år. Man bör pröva möjligheterna att utöka variabelinnehållet med dessa uppgifter inför HBS 80.

Statens institut för byggnadsforskning (SIB): Hushålls- och bostadsundersökningen skall som underlag ha dels en enkät till hushållen med frågor om storlek och sammansättning (hushållsdata), dels en partiellt utbyggd fastighetstaxering med data om bostäders storlek, standard och ålder. Utifrån dessa uppgifter skall en kombinerad hushålls- och bostadsstatistik tas fram och redovisas i enlighet med tidigare folk- och bostadsräkningar.

SIB stöder i stort utredningens förslag men vill anföra följande synpunkter:

Innebörden av kopplingen mellan hushålls- och lägenhetsuppgifter och det sätt på vilket denna koppling skall genomföras är oklara i betänkandet. Som det förefaller tänker sig utredningen att sammankopplingen skall grundas å ena sidan på hushållsföreståndarens uppgifter om i vilken fastighet hushållet bor och å andra sidan på fastighetsägarnas uppgifter om lägenheterna och deras innehavare i det ägda beståndet.

Risken för att granskningsorganen kan få svårigheter att på ett tillfredsställande sätt genomföra denna sammankoppling är uppenbar. Det måste speciellt gälla fastigheter med många lägenheter och flera trappuppgångar eller fastigheter med många byggnader.

För att underlätta granskningsorganens arbete och samtidigt höja eller åtminstone bevara precisionen hos materialet vore det önskvärt att hushållen anmodas att på hushållsblanketten även lämna uppgifter om storleken i antal rum och kök på den lägenhet som de bebor. Vad angår merarbete för hushållen måste åtgärden betraktas som obetydlig även om den strider mot utredningens princip om att dubbeluppgifter inte bör förekomma i HBS. Den ömsesidiga kontroll som de dubbla uppgiftslämnarna utövar på varandra tjänar dock i detta fall det goda ändamålet att öka uppgifternas tillförlitlighet.

Centralnämnden för fastighetsdata (CFD): Samordningen med AFT stöds helt av CFD. Sambearbetningsproblemen bör vara lättare att lösa här än i sysselsättningsdelen eftersom man kan utgå från blanketter med förtryckta identiteter.

Önskan att på sikt erhålla ett lägenhetsregister bör gå via ett byggnadsregister. CFD har som framgår av betänkandet bedrivit utredningsarbete med syfte att belysa identifierings-, innehålls- och datainsamlingsfrågor i samband med eventuellt inrättande av byggnadsregister. En ny etapp i detta utredningsarbete har diskuterats. Denna planeras innehålla frågor som rör samordning av koordinatregistreringen av byggnader med ajourhållningen av byggnadsbeståndet på ekonomiska kartan samt den fysiska planeringens behov av kartläggning av byggnadsbeståndet.

Behovsenkäten visar att hushållsdata behöver finnas med i HBS 80 och att uppgifterna i den kombinerade hushålls- och bostadsstatistiken är utomordentligt viktiga för den kommunala planeringen av bostadsbyggnande och annan kommunal service.

I framtiden borde även hushållsuppgifter insamlas registervägen. En framkomlig väg därvidlag torde vara att i princip återinföra mantalsskriv-

ningen via den allmänna självdeklarationen. Kombinerad hushalls- och bostadsstatistik kräver dock ett lägenhetsregister, som vilket papekades i föregående avsnitt bör föregås av ett byggnadsregister.

Med tanke på kostnaderna både för hushallsenkäten i HBS 80 och för uppbyggnad och underhåll av ett lägenhetsregister borde man överväga om inte bostadsbyggnadsprogrammen från och med 1985 kunde utformas med hjälp av något annorlunda dataunderlag. En utökad bostadsstatistik skulle därvidlag vara betydelsefull. Denna skulle kunna baseras på fastighetstaxeringsregistret om detta innehöll en för statistiskt bruk godtagbar redovisning av bostadslägenheter i olika storleksklasser. Vid senaste AFT insamlades dessa uppgifter men överfördes inte till ADB-medium.

Kombinerade uppgifter borde kunna inhämtas med hjälp av urvalsundersökningar.

Sekretess och integritet

Datainspektionen har pekat på vikten av restriktivitet när det gäller samkörning och annat samutnyttjande av data som ursprungligen samlats in för olika ändamål, även om det enligt inspektionens mening kan finnas anledning att vara mindre restriktiv då samkörning planeras för vetenskapliga forskningsändamål, samhällsplanering och statistikproduktion än för allmänna eller enskilda administrativa ändamål. Inspektionen har också tagit upp frågan om information till uppgiftslämnarna om syftet med uppgiftsinsamlingen och bl. a. framhallit att sådan information även bör omfatta upplysningar om från vilka myndighetsregister, eller på vilket annat sätt, de uppgifter inhämtas som den enskilde inte lämnar själv.

DEFU: Utredningen anser att det inte föreligger något behov av att utnyttja samtyckesinstitutet – dvs. att efter samtycke från den som avses med viss uppgift kunna lämna ut uppgiften – och har i förslaget uteslutit möjligheten att utnyttja detta. *DEFU* delar inte denna uppfattning. Även om det endast kan vara aktuellt för en mycket begränsad grupp måste det finnas möjlighet att använda samtyckesinstitutet t. ex. för att undvika dubbelinsamlingar.

DEFU delar utredningens uttalanden att angelägna syften kan motivera uttag på individnivå.

JK: En viktig fråga när det gäller skyddet för den enskildes integritet är under vilka förutsättningar uppgifter som insamlats vid undersökningen får utlämnas till enskild eller myndighet. En bedömning av förslaget i denna del försvåras av det pågående reformarbetet på sekretessområdet. En ny sekretesslag avses träda i kraft innan den nu aktuella undersökningen genomförs. Vad gäller utlämnande till enskild ger såväl bestämmelsen i den gällande 16 § sekretesslagen som motsvarande tilltänkta bestämmelse i den nya lagen ett tillfredsställande skydd. Bestämmelsen i 16 § sekretesslagen har visserligen inte avseende på utlämnande till myndighet. Bestämmelsen synes dock ha tillämpats analogt i dessa fall. Den nya lagen avses innehålla mer utförliga bestämmelser även om utlämnande till myndigheter. Om den nya lagens bestämmelser kommer att gälla även utlämnande myndigheter emellan, bortfaller naturligtvis behovet av att särskilt reglera frågan om utlämnande till myndighet på sätt som skett i 17 § i den av utredningen föreslagna lagen. Skulle den nya sekretesslagen, liksom den nuvarande, komma att sakna regler om sekretess myndigheter emellan, bör frågan om utlämnande till myndighet regleras på samma sätt som enligt 16 § i den nu gällande sekretesslagen. Detta innebär att utlämnande inte får ske

annat än efter samtycke eller skadeprövning. Vidare bör utlämnandet kunna förbindas med erforderliga förbehåll. Mitt ställningstagande i denna del grundar sig på den uppfattningen att skyddsintresset för den enskilde är lika stort vid utlämnande till myndighet som till enskild.

Om den föreslagna 17 § behålls oförändrad, synes i vart fall andra stycket p. 2 böra ändras att avse uppgift som lämnas ut till myndighet för annat ändamål än som anges i 1 §.

Kammarrätten i Jönköping: Vad gäller förslaget sett ur sekretess- och integritetssynvinkel finns – med nedannämnt, mindre undantag – intet att erinra. Förslaget uppfyller i stort sett de krav som rimligen kan ställas i detta avseende, i synnerhet om man beaktar den förstärkta sekretess som 16 § sekretesslagen innefattar i sin lydelse fr. o. m. den 1 januari 1978.

Förhållandet myndigheter emellan i sekretesshänseende regleras i förslagets 17 §. Motsvarighet härtill finnes ej i 1975 års lag, ehuru förslag därtill förelag. Kritik mot detta förslag riktades under remissförfarandet från flera instanser, och departementschefen föreslog ej någon bestämmelse av innebörd motsvarande nu föreliggande 17 § under hänvisning till gällande regler och praxis på området. Dessa regler och praxis har ej ändrats sedan dess. Det enda i förslaget som är nytt i förhållande till vad som ändå redan gäller är att SCB endast skulle få medge utlämnande till annan myndighet av uppgift som avses i lagförslaget om uppgiften hos den andra myndigheten skall användas för statistiskt ändamål. SCB kan tillämpa – och gör det också veterligt – en dylik praxis redan inom ramen för gällande regler. Kammarrätten kan därför ej se att förslagets 17 § fyller något behov. Den torde kunna utgå.

Statens planverk: Utredningen pekar på att flera användare är kritiska mot gällande sekretessbestämmelser och mot statistiska centralbyråns sekretesspolicy. Verket anser liksom utredningen att såväl samhällsplaneringens som forskningens databehov bör tillgodoses genom dels tabeller med information på detaljerad nivå, dels avpersonifierat material. Härtill kommer att vissa angelägna syften också kan motivera uttag av primärmaterial. Inte heller för sådana uttag bör enligt planverket restriktiviteten vara absolut. Den nyansering i praxis som utredningen förordar kan uppenbarligen tillämpas inom ramen för gällande lagstiftning.

RSV: Utredningen föreslår genom 16 och 17 §§ författningsförslaget en uttrycklig reglering av de fall när annan myndighet skall få tillgång till de uppgifter som samlas in genom HBS 80. Den föreslagna regleringen innebär, såvitt RSV kan finna, en viss inskränkning av statistiska centralbyråns nuvarande möjligheter att lämna ut sådana uppgifter till annan myndighet (jfr bl. a. prop. 1975:160 sid. 111 och betänkandet SOU 1975:22. Lag om allmänna handlingar sid. 115 f). Den av utredningen föreslagna regleringen ger inte SCB möjlighet att, ens efter medgivande från den som avses i uppgiften, utlämna uppgift för annat ändamål än de i 1 § författningsförslaget upptagna. Förslaget synes i nu berörd del vara utformat med tanke på att den i departementspromemorian Ds Ju 1977:11, Handelssekretess och tystnadsplikt, föreslagna regleringen av sekretessen myndigheter emellan genomförs. RSV utgår därför från att resultatet av det inom justitiedepartementet pågående arbetet med en ny sekretesslagstiftning beaktas vid utformningen av utredningens förslag i denna del.

Socialstyrelsen: Redan genomförda ändringar i statistiksekretessen gör det enklare för forskningen och samhällsplaneringen att i ökad utsträckning utnyttja materialet. Utredningen uttalar att man även i övrigt bör ge dessa användningsgrupper ökade möjligheter att ta del av undersökning-

ens material. Socialstyrelsen anser att dessa åtgärder i hög grad kommer att bidra till att materialet får ett betydligt ökat utnyttjande inom socialsektorn. Som utredningen påpekar måste en förutsättning för utlämnande av data vara att utlämnande ej medför någon skaderisk för dem som ingår i materialet.

Statistiska centralbyrån: SCB delar i princip utredningens syn på sekretessfrågorna vid en undersökning 1980. Förslaget om en mer nyanserad tillämpning av gällande sekretessregler tillstyrks sålunda, bl. a. mot bakgrund av att de legala förutsättningarna förbättrats genom en lagändring i statistiksekretessen förra året. SCB får också i detta sammanhang nämna att verket nyligen tillsatt en sanrådsgrupp med representanter från datainspektionen, riksarkivet, forskningen och SCB för att se över möjligheterna att i ökad utsträckning tillhandahålla avidentifierat primärmaterial för forskningsändamål.

I 17 § andra stycket författningsförslaget anges att utlämnande till bl. a. domstol sker utan det medgivande från centralbyrån som stipuleras enligt huvudregeln i paragrafens första stycke. SCB anser att denna möjlighet för domstol att ta del av sekretesskyddade uppgifter allmänt sett strider mot det intresse som sekretessen skall skydda. I den mån det pågående arbetet med en revidering av offentlighets- och sekretesslagstiftningen läpper till den lucka i sekretessen som editionsplikten till domstol enligt SCB innebär, förutsätter verket att författningsförslaget anpassas i enlighet härmed.

SCB tillstyrker vidare den generella tankegången att regler med anknytning till datalagstiftningen intas i HBS 80-lagen.

Ur sekretesssynvinkel tillstyrker SCB vidare uppgiftspliktens och sanktionssystemets utformning samt fornerna för insamlingsförfarandet i övrigt.

Riksdagens ombudsmän: De uppgifter som samlas in skall användas för framställning av statistik för samhällsplanering m. m. Av förslaget till lag i ämnet framgår (1 och 16 §§) att även folkbokföringsmyndighet har rätt att i enlighet med anvisningar från statistiska centralbyrån ta del av hushallsuppgift och lägenhetsförteckning för kontroll av folkbokföringen. På de förslag till blanketter som kommittén har utarbetat har detta syfte med folk- och bostadsräkningen också angivits. Jag anser det viktigt att denna upplysning inte utesluts när den blanketten får sin slutliga utformning.

I lagen beskrivs (17 §) att statistiska centralbyrån får lämna ut uppgifter som avses i lagen endast om dessa skall användas för sådana ändamål som anges i 1 §, dvs. för framställning av statistik för samhällsplanering m. m. I andra stycket i paragrafen sägs vidare att första stycket inte gäller när riksdagens ombudsmän, justitiekanslern eller domstol begär att få ta del av sådan uppgift. Att JO och JK har rätt att ta del av handlingar och andra uppgifter hos myndigheterna framgår av regeringsformen. Det förefaller onödigt med en särskild föreskrift om detta. Materiella bestämmelser om domstolars rätt att ta del av handlingar och andra uppgifter från myndigheter och befattningshavare hos dessa regleras av rättegångsbalken, förvaltningsprocesslagen och sekretesslagen och bör enligt min mening inte placeras i den föreslagna lagen. Det bör vara tillräckligt med en erinran om eller hänvisning till den särskilda reglering som jag har nämnt här. Jag vill i sammanhanget påpeka att en regel att statistiskt primärmaterial får utlämnas till domstol synes strida mot förslaget till ny sekretesslag (se Ds JU 1977:11 del 1 sid. 84 och 86).

På sid. 150 i betänkandet behandlar kommittén förfarandet i samband med vitesföreläggande. Kommittén anser att hänsynen till rättssäkerheten

talar för att anmaning till den uppgiftsskyldige bör föregå ett vitesföreläggande. Kommittén menar emellertid inte att anmaningen måste sändas som rek. Förutsättningarna för föreläggande och utdömande om vite prövas enligt förslaget av länsstyrelsen och länsrätten. Utan att närmare gå in på frågan om vitesföreläggande vill jag dock framhålla att förslaget i detta avseende knappast skiljer sig från den tidigare lagen om folk- och bostadsräkning (1975: 55 § 13).

Bedömningen av frågor som rör tystnadsplikt och sekretess försvaras av att uppgifterna förmodligen kommer att skyddas av bestämmelserna i den planerade nya sekretesslagen. Innehållet i den nya lagen är ännu så länge okänt. Förslaget till ny sekretesslag innebär dock att tystnadsplikt och handlingssekretess skall rymmas inom samma lagstiftning. Beslutar statsmakterna enligt förslaget kan det bli aktuellt att upphäva 18 § i det nuvarande lagförslaget som innehåller tystnadspliktsbestämmelser.

Jag vill slutligen fästa uppmärksamhet på vad JO Leif Ekberg i ett tidigare beslut anført om förfarandet vid utsändande av frågeblanketter till äkta makar. Beslutet är återgivet i JO:s ämbetsberättelse 1977/78 sid. 405 ff.

Göteborgs kommun: I FoB 70 och FoB 75 har SCB tillämpat en total restriktivitet vad gäller utlämnande av primärmaterial till enskilda och till andra myndigheter. SCB har dessutom tillämpat vissa sekretessrestriktioner i de tabellredovisningar som utförts, vilket försvärat kommunernas användning av tabellinformationen som planeringsunderlag.

Kommunerna har behov av detaljerad information, på kvarters- och fastighetsnivå, framför allt i planfrågor inom stadsbyggandet. Den information som efterfrågas är i första hand uppgifter om arbetsplatser, hushåll och lägenheter. Med hittills tillämpade sekretessregler har statistikbehovet ej kunnat tillgodoses via folk- och bostadsräkningsmaterial. Kommunerna har i stället tvingats till kostsamma egna kartläggningar för att ta fram i stort sett samma information som folk- och bostadsräkningarna innehållit.

Göteborgs kommun hälsar därför med tillfredsställelse utredningens förslag att dels tabeller med information på detaljerad nivå, dels avpersonifierat material skall kunna utlämnas till kommunerna.

Malmö kommun: I redovisningen av resultaten av FoB 70 och FoB 75 har de sekretessregler som gällt för vissa tabeller visat sig ha en mycket ogynnsam inverkan på användningen av tabellerna. I vissa fall har tabellerna blivit praktiskt taget oanvändbara. I förslaget till HBS 80 anges att sekretesslagen inte gäller myndigheter emellan utan endast ifråga om utlämnande till enskild. Resultatredovisningen för kommunala behov bör därför kunna ske utan sekretessregler. Även individdata kan enligt utredningen utlämnas till kommunerna för angelägna syften och efter prövning. Malmö kommun hälsar denna förändring med tillfredsställelse.

Föreningen för kommunal statistik och planering (KSP): SCB:s sekretessbestämmelser vid redovisningen från tidigare räkningar har varit hinderande för att erhålla adekvata uppgifter på låg regional nivå. I vissa fall har tabellerna blivit praktiskt taget oanvändbara. Den nya utformningen av statistiksekretessen bör göra det möjligt för kommunerna att få detaljerade tabeller och avidentifierat material som statistikunderlag i den egna verksamheten. En sådan ökad informationstillgång skulle hälsas med tillfredsställelse från de kommunala planerarnas sida. Det är viktigt att HBS 80 i sina olika delar och stadier utformats så att informationen kan göras tillgänglig på ett enkelt och praktiskt sätt.

Statens institut för byggnadsforskning (SIB): Den kombinerade hushålls- och bostadsstatistikens anknytning till fastighetstaxeringen bör öka

förutsättningarna att få data om hushåll och bostäder på fastighetsnivå. Utredningens förslag om ändrade sekretessbestämmelser blir därmed betydelsefullt. En förändring av dessa regler eller tillämpningen av dem är av största vikt för dem som i sitt arbete använder FoB- eller HBS-uppgifter. Det gäller speciellt möjligheten att för särskilda och angelägna forskningsändamål få tillgång till primärmaterial.

Basdata om hushåll och lägenheter underlättar stratifieringar vid urval. Därigenom kan man göra planlösningsstudier, relaterade till hushållsstorlekar, och bostadsvaneundersökningar som mer nyanserat än hittills klarlägger boendeförhållanden.

Det förtjänar även att påpekas att med ändrade sekretessbestämmelser blir man inte längre enbart hänvisad till nyckelkodområden som lägsta redovisningsnivå i undersökningar. Möjligheter öppnas att via fastigheten formera redovisningsområden med det innehåll och av den storlek som är önskvärd utifrån arbetsuppgiften. Detta skulle vara en klar förbättring för forskningsverksamheten.

Övriga frågor

DEFU: Resultatet av FoB-utredningens arbete har presenterats i så nära anslutning till förslagens genomförande att en mycket pressad tidsplan krävs om HBS skall genomföras i sin helhet 1980. DEFU kan inte acceptera att man nu beslutar om att genomföra HBS 80 enligt utredningens förslag under hänvisning till att tid saknas för ytterligare överväganden. I ett sådant läge måste det ur samhällets synpunkt vara bättre att 1980 endast genomföra de delar av förslaget som är genomarbetade (fastighetsdelen) och följaktligen skjuta sysselsättningsdelen ett år framåt i tiden. Ett urvalsförfarande enligt DEFUs förslag skulle då kunna genomföras 1980, varefter ett avsevärt bättre underlag föreligger för att ta ställning till hur eventuellt ytterligare datainsamling bör organiseras.

JK: I anslutning till föreskrifterna i 10 § lagförslaget om kommuns informationsläggande vill jag på samma sätt som i mitt remissvar över FoB 75 ifrågasätta om inte allmänheten på lämpligt sätt bör upplysas om de tillämnade samkörningarna med redan befintliga register, ävensom att ytterligare samkörningar kan komma att äga rum efter tillstånd av datainspektionen.

Möjligheterna att friktionsfritt genomföra en undersökning av den föreslagna beskaffenheten och kvalitén på de lämnade uppgifterna blir enligt min mening beroende på den förståelse för uppgiftsinsamlingen som kan bibringas alla dem som skall fylla i blanketter m. m. Eftersom syftet med och värdet av undersökningen ingalunda är lätt att förstå, bör det vara en strävan att genom några få enkla exempel e. d. belysa hur materialet kan komma medborgarna till godo.

Kammarrätten i Jönköping: I fråga om vitesförfarandet föreslår kommittén (förslagens 14 §) att en uppgiftsskyldig som inte fullgör sin skyldighet, skall anmanas att fullgöra denna. Anmaningen behöver enligt uttalande i bilaga 7 (s. 448) icke sändas med rekommenderad försändelse. Efterkommes ej anmaningen kan länsstyrelsen förelägga vite. Det förutsätts därvid att något bevis inte skall företas om att anmaningen kommit den uppgiftsskyldige till del utan att bevis härom skall anses föreligga när brev avsånts till honom. Kammarrätten delar uppfattningen att anmaning alltid skall utsändas och att den ej behöver sändas i rekommenderad försändelse. För att undvika diskussioner om huruvida anmaningen kommit fram el-

ler inte anser kammarrätten att det inte bör göras till en absolut förutsättning för vitesföreläggande att anmaningen bevisligen ej efterkommit. Detta torde kunna ske utan att rättssäkerhetssynpunkter åsidosätts.

Rättssäkerhetssynpunkter talar knappast heller för att besvär särskilt skall få föras mot vitesföreläggande. I viss analogi med 125 § taxeringslagen torde kunna stadgas att beslut om föreläggande av vite ej får överklagas. Rättssäkerhetssynpunkter blir ju tillgodosedda vid den prövning som sker i samband med ett eventuellt utdömande av vitet.

Konjunkturinstitutet: Utredningens förslag innebär, att man inte insamlar uppgifter om yrke och utbildning, då dessa anses ha använts i mycket begränsad utsträckning och dessutom föranleder speciellt svåra problem vid insamlingen. Beträffande yrkesuppgifterna hänvisas i stället till de lönestatistiska materialen, som emellertid i nuvarande skick inte ger underlag för en enhetlig och heltäckande yrkesklassificering. Något konkret förslag till lösning finns heller inte, utan utredningen hänvisar till en utredning om dessa problem.

Den huvudsakliga användningen av yrkesuppgiften har hittills varit de långsiktiga prognoser för näringsgren och yrken som görs av SCB och som användes bl. a. för den centrala utbildningsplaneringen. Hanteringen av detta prognosmaterial har institutet haft anledning att granska i samband med remisser rörande högskoleutbildning. Att insamla yrkesuppgifter av detta skäl finner inte heller institutet för sin del särdeles motiverat, då dessa prognoser och deras hittillsvarande användning är av tvivelaktigt värde. Däremot bör de historiska uppgifterna vara av betydande värde för utbildningsmyndigheterna speciellt i kombination med information om utbildning. Med hänsyn till den framtida ekonomiska tillväxten har man inte bara i Sverige utan även internationellt börjat lägga allt större vikt vid utbildningsfrågorna. Statistik på detta område kommer därmed att efterfrågas i allt högre grad och det blir då inte tillfyllest endast med uppgifter om utflödet från undervisningsväsendet utan man kommer även att behöva uppgifter över hela befolkningens utbildning (utbildningens nivå och inriktning), bl. a. för forsknings- och utredningsändamål. Uppgifter om utbildning har inte insamlats sedan folk- och bostadsräkningen 1970, vilket gör det desto mera angeläget att inhämta sådana i HBS 80.

Eftersom dessutom uppgifter om yrke i ökad utsträckning börjar efterfrågas även från annat håll än från utbildningsmyndigheterna och då information om både yrke och utbildning är mycket svåra att erhålla på annat sätt än genom en undersökning av den här aktuella typen, anser institutet att man borde försöka få med dessa uppgifter på personblanketten. Utbildningsuppgiften borde därvid kunna ges en avsevärt enklare utformning än vid folk- och bostadsräkningen 1970. Merkostnaden för detta förefaller inte avskräckande hög.

Riksförsäkringsverket: En uppgift som har ingått i folk- och bostadsräkningen men som nu föreslås slopad är yrkesvariabeln. Riksförsäkringsverket har använt yrkesuppgifter från folk- och bostadsräkningen för sin statistik om yrkesskador inom serien Sveriges officiella statistik (SOS). Huvudmannaskapet för yrkesskadestatistiken har numera flyttats över till arbetarskyddsstyrelsen, som ansvarar för statistik över arbetsskador från och med år 1979.

Utredningen konstaterar att riksförsäkringsverkets register av olika skäl inte kan utnyttjas för insamling av data vid en särskild undersökning år 1980. Däremot anser utredningen att det i ett fortsatt utredningsarbete bör klargöras i vilken utsträckning olika register kan anpassas till olika model-

ler för att under 1980-talet tillgodose samhällsplaneringen med erforderligt informationsunderlag. Enligt utredningen bör det då vara av särskilt intresse att följa utvecklingen av bl. a. riks försäkringsverkets register och närmare pröva till vilka kostnader dessa källor kan utvecklas med avseende på innehåll, täckning och tillgänglighet. De uppgifter utredningen diskuterat i detta sammanhang är framför allt yrke/sysselsättning, sysselsättnings omfattning samt arbetsgivarens namn och adress.

Riks försäkringsverket finner liksom utredningen det vara väsentligt att allmänhetens och företagens uppgiftslämnande begränsas och samordnas, så att inte likartade uppgifter krävs av samma eller olika representanter för stat och kommun. Verkets register är föremål för fortlöpande ändringar med avseende på bl. a. innehåll och tillgänglighet. Dessa har föranletts dels av ändrade administrativa rutiner, dels av ändringar i och utökning av verkets ansvarsområde. Riks försäkringsverket förutsätter att ett eventuellt fortsatt utredningsarbete, som syftar till att klargöra hur verkets register skall kunna utnyttjas som informationsunderlag i enlighet med FoB-utredningens förslag, sker i nära samarbete med verket.

AMS: Beträffande utredningens förslag om att slopa yrkesuppgifter vill styrelsen framhålla att sådana uppgifter är av väsentlig betydelse för ett flertal av styrelsens verksamhetsområden. Den enskilda individen är allmänt sett starkare knuten till yrket än till näringsgrenen. Yrkesuppgifterna utgör därför en viktig grund för arbetskraftsplaneringen och därmed sammanhängande planering, exempelvis av yrkesutbildning. För yrkesvägledningsverksamheten är uppgifter om arbetskraftens yrkesfördelning av stor betydelse och används bl. a. som underlag för en rad publikationer, som svenskt yrkeslexikon och yrkesupplysningar. Även för försvarsplaneringen fordras yrkesuppgifter. Styrelsen vill vidare peka på behovet av yrkesuppgifter för den inomregionala sysselsättningsplaneringen. För dessa ändamål ger inte arbetskraftsundersökningarna tillräckligt differentierade uppgifter.

Med hänsyn till den betydelse yrkesuppgifter har inom flera delar av arbetsmarknadsstyrelsens verksamhetsområden finner styrelsen det angeläget att förutsättningarna ytterligare prövas för att ta fram uppgifter om yrke i anslutning till ett genomförande av HBS 1980. Styrelsen vill emellertid samtidigt återigen betona betydelsen av att finna sådana former för uppgiftsinsamlingen att kraven på aktualitet i planeringen tillgodoses.

Arbetskyddsstyrelsen: Både vid undersökningar av den allmänna miljön och arbetsmiljön är behovet av uppgifter om bakgrunden stort. En individanknuten yrkesuppgift är härvid väsentlig. Inom det arbetsmedicinska området har, som utredningen påpekar, behovet av yrkesdata under de senare åren vuxit. Uppgifter om yrke bör därför erhållas vid totala tvärsnittsundersökningar, typ folk- och bostadsräkningarna.

Uppgift om näringsgren, såsom föreslås i betänkandet, är inte tillräckligt. Det krävs möjligheter att kombinera både näringsgren, yrke och region. Ett exempel på detta utgör det nystartade informationssystemet för arbetsskador (ISA), där man efter krav från arbetsmarknadens parter funnit det nödvändigt att, förutom redovisning på näringsgrenarna lämna sådana också för yrke varje år. Detta innebär en skärpning av kraven på yrkesuppgift. Yrkestillhörighet har tidigare endast redovisats vart 5:e år. För att kunna på ett meningsfullt sätt redovisa dessa yrkesrelaterade tal krävs att antalet personer inom ett yrke (riskpopulationen) är känd, åtminstone för 5-årsperioder. Denna uppgift kan enbart erhållas genom folk- och bostadsräkningen.

Ett annat exempel utgör de exponeringsregister som är under uppbyggnad på arbetarskyddsstyrelsen. Uppgift om yrke måste ingå för att möjliggöra jämförelser mellan personer exponerade för olika ämnen och mellan olika register, liksom jämförelser över tid och mellan olika regioner och länder. Återigen ger yrkesuppgifterna vid folk- och bostadsräkningarna den enda möjliga bakgrunden.

Arbetarskyddsstyrelsen förväntar sig stor hjälp i arbetet med att upptäcka och förebygga olika typer av arbetsmiljörisker genom andra informationssystem som för närvarande är under uppbyggnad, som t. ex. cancermiljöregistret och dödsfallsregistret. Detta gäller speciellt beträffande sjukdomar med långa latenstider. För dessa system gäller att misstanke om möjlig orsaksfaktor bland annat kan erhållas med hjälp av uppgifter om yrke, näringsgren och region.

För arbetarskyddsstyrelsen har det varit till hjälp vid prioritering av föreskriftsarbetet att yrkesuppgifterna givit en uppfattning om olika riskpopulationers storlek. För epidemiologisk forskning är sådan kännedom nödvändig.

Som man påpekar i utredningen sker det kontinuerligt en förskjutning i definitionen av yrke. De hittillsvarande folk- och bostadsräkningarna har tagit hänsyn till dessa förändringar samtidigt som man redovisat material så att en uppföljning över tid varit möjlig att göra. Detta innebär att de yrkesuppgifter som funnits i folk- och bostadsräkningen fungerat som en gemensam nomenklatur och som referens vid all registeruppbyggnad inom landet och övriga nordiska länder.

Med hänvisning till vad ovan anförts vill arbetarskyddsstyrelsen bestämt förorda att uppgift om yrke ingår även i framtida tvärsnittundersökningar av typ folk- och bostadsräkning såsom HBS 80.

RSV: Enligt förslaget till HBS 1980 (16 § lagförslaget och kommentaren s. 40) skall folkbokföringsmyndigheterna också få tillgång till den lägenhetsförteckning som skall avlämnas för flerfamiljshus vid fastighetstaxeringen. Det skulle därigenom bli möjligt att se i vad mån bostadsinnehavare är kyrkobokförda på fastigheten ifråga liksom det motsatta förhållandet att någon är kyrkobokförd där han ej disponerar bostad.

RSV hälsar med stor tillfredsställelse denna möjlighet enligt förslaget till HBS 1980 vilken inte fanns vid FoB 1975. Om lägenhetsförteckningarna kan utnyttjas effektivt, torde HBS 1980 komma att innebära en behövlig och väsentlig rättning av den aktuella folkbokföringen.

FoB-utredningen har (s. 108 ff) påvisat att det för närvarande inte finns andra vägar att producera statistik per hushåll på annat sätt än det vid FoB 1970 och 1975 använda, nämligen att de enskilda själva har att lämna uppgifter som gör det möjligt att sammanföra dem som har hushållsgemenskap. Det framgår också att framställningen av hushållsstatistik och kombinerad statistik över hushåll och bostäder är kostsam vilket ligger i sakens natur då särskilda begrepp enkom för statistiska ändamål måste tillskapas genom kodning och annan manuell hantering.

För att söka underlätta den framtida statistikproduktionen har utredningen fört fram två alternativ som kräver ändringar i folkbokföringen.

Ett av alternativen innebär att i folkbokföringen skall finnas en samhörighetskod som gör det möjligt att knyta alla personer i en lägenhet till ett hushåll oavsett personernas civilstånd och relationer i övrigt. Systemet skulle förutsätta att personnummer eller annan samhörighetskod med hushållsföreståndaren angavs vid alla flyttningar. En första uppläggningslämpligen ske i samband med FoB. I sitt remissvar utvecklar verket in-

gaende sin syn på detta alternativ, som verket bestämt avstyrker både av integritetsskäl och med hänsyn till tekniskt/administrativa olägenheter.

Det andra alternativet för att i folkbokföringen bygga in en möjlighet till en permanent redovisning på hushåll, dvs. boende i samma lägenhet, är att tillskapa ett lägenhetsnummer som komplement till fastighetsbeteckningen.

RSV delar FoB-utredningens uppfattning (s. 139) att alternativet med lägenhetsnumrering kan bli aktuellt för en närmare prövning på lång sikt. Det kan erbjuda vissa fördelar även för folkbokförings- och skattekontrollen. Ett huvudproblem av praktisk art torde – såsom antytts i promemorian – bli hur en till fastighetsbeteckning knuten byggnads- och lägenhetsidentifiering skall kunna hållas å jour vid flyttningar. Sannolikt blir det nödvändigt att vid varje tillfälle inhämta uppgiften från fastighetsägaren via bostadsanmälan eller på annat sätt, eftersom de enskilda knappast kan förutsättas kunna hålla reda på dessa beteckningar. Av stor betydelse är också integritets- och kostnadsfrågorna i sammanhanget. RSV har emellertid ingen erinran mot att en utredning kommer till stånd i samarbete mellan statistiska centralbyrån, centralnämnden för fastighetsdata och RSV.

Det av utredningen föreslagna sanktionssystemet (14 §) är i stort sett identiskt både med 13 § lagen 1975: 55 om FoB 1975 och med 10 § lagen 1970: 74 om FoB 1970. Denna lösning ledde beträffande FoB 1970 och 1975 till att vitesföreläggande inte kunde ske i de fall det inte visats att anmaning mottagits av den uppgiftsskyldige (se bl. a. RÅ 1972 Fi 503). Utredningen uttalar (s. 150) emellertid att den nu föreslagna regleringen skall tolkas på så sätt att det för att föreläggande skall kunna ske vid vite är tillräckligt att det kan visas att anmaning avsänts till den uppgiftsskyldige i vanligt brev.

Med den utformning lagtexten fått ifrågasätter RSV – mot bakgrunden av bl. a. regeringsrättens avgörande – om den av utredningen angivna tolkningen är hållbar. Vad som utredningen avser med "visas" är också oklart. Enligt RSVs mening kan de vid FoB 1970 och 1975 framkomna problemen undvikas exempelvis genom en reglering med förebild i 53 § taxeringslagen.

SÖ: Enligt kommitténs förslag skall variablerna yrke och utbildning icke ingå i HBS 80. För utbildningsväsendets del kommer detta att medföra allvarliga konsekvenser.

Studie- och yrkesvägledningen till skolans elever kommer att försämrats. Vid fortbildning av personal, som handhar nämnda vägledning, utnyttjas nämligen material sammanställt av data (inkl. variablerna yrke och utbildning) från tidigare folk- och bostadsräkningar.

En allvarlig konsekvens torde också vara att flera prognoser kommer att bli begränsade. Nyrekryteringsprognosen t. ex. som redovisar nyrekryteringsbehovet till olika yrken (utbildning) och uppgifter om yrkesbyten inom och mellan olika näringsgrenar i framtiden blir svår att utföra på det heltäckande sätt som hittills varit möjligt. Denna prognos kräver data för variablerna sysselsättning, näringsgren, yrke och utbildning.

Resultaten från nyrekryteringsprognosen används inom SÖ huvudsakligen som underlag vid utbildningsplanering men även vid planering av pedagogiskt utvecklingsarbete och fortbildning.

Även lärarprognosernas resultat kommer att bli begränsade då ingen uppgift kommer att finnas för lärare som är utanför skolväsendet, dvs. ej med i lärarregistret.

SÖ anser vidare att det åtminstone för vart tionde år borde finnas en uppgift över svenska folkets utbildning – endast för hela riket. SÖ föreslår

att rubricerade undersökning genomföres år 1980 (HBS 80) och att variablerna yrke och utbildning medtages.

Socialstyrelsen: Redovisningen av FoB-data har hittills skett successivt och under relativt lång tidsutdräkt. Det är som utredningen framhåller viktigt att redovisningar sker kort tid efter undersökningstillfället. Styrelsen har inget att erinra mot att man som utredningen föreslår minskar den omfattande tabellredovisningen. Det får dock inte innebära att HBS-materialets tillgänglighet begränsas. Styrelsen finner det angeläget att uppdragsfinansierade tabelluttag kan göras med största möjliga flexibilitet.

Utredningen föreslår att uppgifter om yrke, utbildning och inkomst ej skall tas med i HBS 80. Dessa variabler används i sociologiska, medicinska och socialmedicinska undersökningar. Socialstyrelsen anser att ett utelämnande av dessa variabler – och då i första hand yrkesvariabeln skulle i väsentlig grad minska undersökningens värde för socialsektorns del.

I detta sammanhang kan erinras om att hälso- och sjukvårdens statistikberedning (HÄSST) i sitt principprogram för den framtida hälso- och sjukvårdsstatistiken i anslutning till en diskussion om en offensiv hälsopolitik och en därtill anpassad planering anfört: "För de arbetsuppgifter planeringen har är det alltså betydelsefullt att hälso- och sjukvårdsstatistiken kan kopplas till vissa socio-ekonomiska uppgifter framför allt uppgifter om yrke, sysselsättningsgrad och liknande, men även uppgifter om t. ex. utbildning, hushållsinkomst, hushållssammansättning och bostadsförhållanden" (understruket här). De erfarenheter som finns talar inte för att i en reguljär statistik från hälso- och sjukvården insamla sådana data.

Under den senaste 20-årsperioden har socialstyrelsen byggt upp ett antal register med bl. a. uppgifter om sjukdom. Här kan nämnas cancerregistret (1958), missbildningsregistret (1965) och det medicinska födelseregistret (1973). Med början under 1960-talet har ett flertal sjukvårdshuvudmän infört patientadministrativa system vilka även innehåller vissa medicinska data. Dessa system har gjort det möjligt att bygga upp en patientstatistik från den slutna sjukvården innehållande sjukdomsuppgifter och med utnyttjandemöjligheter som i stor utsträckning liknar de övriga registrens.

Socialstyrelsen vill med bestämdhet hävda att yrkesuppgiften kommer att få allt större betydelse vid framtida epidemiologiska undersökningar av olika samband, där exponeringen är av intresse. Den epidemiologiska forskningen har först under de allra senaste åren fått till sitt förfogande instrument med hjälp av vilka dessa undersökningar kan göras på allt mer meningsfullt och bättre sätt.

För att råda bot på de bristfälliga yrkesuppgifterna i cancerregistret har styrelsen i samarbete med SCB kompletterat registret med yrkesuppgifter ur FoB 60. I övrigt har från FoB 60 hämtats uppgifter om huvudsysselsättning, näringsgren, yrkesställning, förvärvsarbete, hemort, arbetsplats, födelseland och utbildning. Denna sambearbetning, som nyligen avslutats, har resulterat i ett nytt register, cancermiljöregistret (CMR). Ett antal undersökningar att få utnyttja CMR har redan inkommit från olika forskningsinstitutioner. Vidare testas f. n. möjligheten att få fram en modell för identifiering av bl. a. yrkesgrupper med olika cancerrisk. Resultat av denna studie väntas tidigast i maj–juni 1979.

Socialstyrelsens register har hittills inte utnyttjats i den omfattning som vore möjlig. Detta kan förklaras av den korta tid de flesta registren funnits, bristen på epidemiologiskt skolade forskare och svårigheten att få utnyttja bl. a. FoB-material.

I ett antal undersökningar, som gjorts de senare åren med hjälp av miss-

bildningsregistret och det medicinska födelseregistret har yrkesuppgifter varit av väsentlig betydelse. Som exempel kan nämnas en undersökning om misstänkt förhöjd frekvens av medfödda missbildningar hos en speciell yrkeskategori, nämligen sjukvårdspersonal. För närvarande planeras på Medicinska forskningsrådets initiativ en studie av socioekonomiska bakgrundsfaktorerens betydelse för barnadödligheten och andra komplikationer i samband med förlossning. Därvid planeras användning av flera variabler av socioekonomisk natur, vilka finns i FoB 75 (yrke, hushållsinkomst, bostadsförhållande m. m.).

Yrkesuppgiften har även en given roll i sysselsättningsplanering och arbetsmarknadsplanering. I detta sammanhang är socialsektorn intressant dels direkt som stor arbetsgivare dels indirekt genom arbetslöshetens konsekvenser för framför allt socialvården men även hälso- och sjukvården.

Det har hävdats att yrkesklassificeringen är behäftad med vissa brister. Detta förhållande får dock inte undanskymma det faktum att statistik byggd på den, rätt utnyttjad, kan öka kunskaperna om något så viktigt som orsakerna till ohälsa.

Utbytet av merkostnaderna för att samla in och bearbeta yrkesuppgifter via personblanketter (ca 7 mkr.) synes i relation till de totala kostnaderna för blankettdelen (ca 45 mkr.) vara mycket stor.

Socialstyrelsen anser att de yrkesuppgifter som för närvarande kan erhållas ur FoB-data utgör en väsentlig förutsättning för en förebyggande och offensiv hälso- och sjukvårdspolitik. Styrelsen vill därför bestämt förorda att 1980 års HBS-undersökning även innefattar yrkesuppgifter som säkerställer jämförelser med tidigare FoB-material. Verket vill även understryka vikten av att möjligheterna undersöks att i framtiden insamla yrkesvariabeln på administrativ väg.

I sociologiska och socialmedicinska undersökningar utnyttjas ofta flera bakgrundsvariabler, exempelvis uppgifter om utbildning, för att komplettera varandra. I hälso- och sjukvårdens personalplanering är också uppgifter om utbildning av väsentlig betydelse. Socialstyrelsen anser det därför finnas skäl att i 1980 års undersökning även inkludera frågor om utbildning.

Uppgifterna om arbetstid är av stor betydelse för den modell, som utnyttjas inom planeringen av barnomsorgen, liksom för personalplaneringen inom hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen tillstyrker därför utredningens förslag att ta in uppgift om veckoarbetstid i 1980 års undersökning och föreslår vidare att alternativet att insamla sysselsättningsuppgift även på personblanketten ytterligare övervägs.

Statistiska centralbyrån: Utredningen har funnit att yrkesvariabeln har använts i huvudsak på riksnivå och framför allt för SCBs prognosverksamhet. SCB har i sin verksamhet även noterat att intresset för att använda yrkesvariabeln i den regionala planeringen har ökat betydligt under senare år. SCB har framställt material analogt med det som finns på riksnivå för att möjliggöra nyrekyteringsberäkningar till olika yrken även på regional nivå utifrån en sambearbetning på individnivå av den totala befolkningen i FoB 70 och FoB 75. Önskemål om att få bl. a. yrkesprognoser också på regional nivå har framförts sedan länge från olika konsumentgrupper, kanske främst från studie- och yrkesorienteringsverksamheten.

SCB vill i detta sammanhang även uppmärksamma den användning som yrkesuppgifter i folkräkningarna fått under senare år vid studier av olika miljöbelastningars inverkan på hälsan bl. a. inom arbetsmiljömedicinens område. Folk- och bostadsräkningsmaterialen har här erbjudit en unik da-

tabas för uttag av olika slag. Sambearbetningar med cancermiljöregistret samt upphyggnaden av ett dödsfallsregister är exempel härpå.

Utredningen anser att behovet av statistik över yrke och utbildning (sid. 55 ff och sid. 194) inte är så omfattande att det motiverar uppoffringarna att framställa sådan statistik för 1980. I fråga om yrke är det enligt SCBs uppfattning förvånande att utredningens användaranalys inte visat ett större behov. En av orsakerna till detta kan för yrkesvariabelns del vara att yrke i FoB 65 endast kodades för 3,3 % av befolkningen. Denna variabel har därför inte kunnat utnyttjas i någon större utsträckning i den regionala planeringen.

Vad som kanske är än viktigare vid en bedömning av utredningens behovsanalys är att statistik över yrke i FoB 75 inte fanns tillgänglig eller nyligen hade utkommit på regional nivå när utredningen samlade in sitt material. Ett mycket litet antal användare torde ha haft möjligheten att göra och dokumentera särskilt ingående analyser.

När utredningen föreslår att yrke inte skall tas med i HBS 80 så hänvisas till andra källor, bl. a. de s. k. lönestatistiska materialen vilka i vissa fall använts i analys- och prognosarbetet, men då för att hämta information på aggregerad nivå. Man kan hävda att dessa material i några avseenden är bättre än folkräkningsmaterialen, kvaliteten är bättre, informationen mer detaljerad. Detta gäller då den information som föreligger för industritjänstemännen. Men de kan inte användas som statistikkälla för den typ av information som efterfrågas av konsumenter av SCBs prognoser.

Skälen till detta är främst följande. Materialen är inte heltäckande, stora delar av arbetsmarknaden finns över huvud taget inte med, i vissa fall finns uppgifter endast för urval.

De olika materialen för skilda sektorer har olika utformning, vilket inte möjliggör en helhetssyn av arbetsmarknaden. Det största hindret är att man inte har en gemensam nomenklatur i dessa material.

Ytterligare kan nämnas att arbetskraftsundersökningarna som datakälla inte är en realistisk utväg. På grund av att yrke endast kodades för 3,3 % av befolkningen i FoB 65 (detta motsvarar ca 200 000 personer i vuxen ålder) finns erfarenhet av att arbeta med urvalsmaterial. Detta visade sig emellertid ge alltför osäkra skattningar för vissa grupper.

SCB har här framhållit några angelägna behov av yrkesredovisning.

Insamlas ej yrkesuppgifter i HBS 80 torde, som framgår av det föregående, yrkesuppgifter ej kunna inhämtas från annat material förrän efter omfattande utvecklingsarbete. Detta kan få konsekvenser bl. a. för framtida miljöstudier.

Effekter av miljöbelastningars inverkan på hälsan visar sig i många fall först efter en flerårig exponeringstid eller längre period efter den ursprungliga exponeringen. I detta tidsperspektiv har yrkesuppgifter från FoB erbjudit goda möjligheter till relativt snabbt framtaget basmaterial i pågående forskningsverksamhet i jämförelse med alternativ som kräver att fleråriga framåtblickande undersökningar genomförs.

Avsaknad av yrkesredovisning för 1980 kan här innebära allvarliga begränsningar i möjligheterna att genomföra tillbakablickande undersökningar.

SCB vill emellertid samtidigt även framhålla de produktionstekniska följderna av en yrkesuppgift i HBS 80. Det torde således inte vara möjligt att presentera resultat avseende yrke i samband med övrig resultatredovisning i HBS 80. Yrkesredovisning måste här komma senare än övrig redovisning. Ytterligare kommer gransknings-, kodnings- och bearbetningsmo-

menten att påverkas och innebära tillkommande kostnader om 7- 11 milj. kr., beroende på ambitionsnivå m. m.

Fran skilda konsumenthåll har till SCB framförts behov av data om uppvärmningssätt och bränsleslag i bostadshus. Den kommunala planeringen rörande energihushållningen och besparingsmöjligheterna i befintligt bostadsbestånd är exempel på användningsområden.

I dessa sammanhang är det också väsentligt att få mått på hur många personer som berörs. Detta ställer krav på sambearbetningar med redovisning avseende hushållens storlek och sammansättning, dvs. uppgifter som i nuläget endast kan inhämtas med hjälp av personblankett från allmänheten enligt kommitténs förslag.

SCB vill här peka på möjligheterna att erhålla ovan nämnda uppgifter om uppvärmningssätt och bränsleslag från den allmänna fastighetstaxeringen samt angelägenheten av att införa denna redovisning i det s. k. fastighets-taxeringsregistret.

SCB stöder utredningens förslag att begränsa tabelluttaget på pappersmedium vid en undersökning 1980 till ett antal bastabeller, men vill framhålla att detta kan medföra mindre information för t. ex. forskning om inte behövlig information i stället kan framställas som uppdrag.

Verket instämmer även i den av utredningen föreslagna ökade satsningen på redovisning med analyserande inriktning.

Som ett led i den ökade flexibiliteten i tabelluttagen som utredningens användaranalys visat önskvärd, är det angeläget att data från undersökningen görs tillgängliga för kommuner, länsstyrelser och andra genom utnyttjande av SCBs terminalbaserade regionalstatistiska databas (RSDB). Därmed blir informationen inte bara lättare åtkomlig för användarna utan medger även statistikuttag som till innehåll och presentationsform är anpassad till enskilda planerings- och utredningssituationer. Detta medför också att man till skillnad från tidigare inte behöver fastställa så många enskilda tabeller med fixerade variabelkombinationer.

Utredningen ser undersökningen 1980 som två oberoende delar som av praktiska och ekonomiska skäl är organisatoriskt sammanhållna. SCB vill dock understryka att en sammanhållen undersökning 1980 är minst lika motiverad av innehållsmässiga skäl som grund för studier av individvers sociala förhållanden i olika avseenden, t. ex. fruktsamhetsstudier och sociala karteringar. SCB vill här speciellt framhålla den koppling som måste kunna göras mellan hushåll/familj och sysselsättning. Verket anser därför att även denna typ av statistik bör framställas vid undersökningen 1980. Möjligt skulle denna delvis kunna finansieras som uppdrag.

Universitets- och högskoleämbetet: Genom riksdagens beslut 1975 och 1977 om en ny högskola har fastslagits att högskolan skall planeras med hänsyn till samhällets behov av utbildade och individernas behov och önskemål. Detta innebär att planeringen inom högskolan fortlöpande måste beakta bl. a. arbetsmarknaden för olika grupper av utbildade. Härtill kommer att de senaste årens ansträngda statsfinansiella läge medfört att en ökad vikt kommit att fästas vid prioriteringar inom och mellan olika slag av högskoleutbildning utifrån bl. a. bedömningar av samhällets behov.

Allt sedan tillkomsten av prognosinstitutet vid statistiska centralbyrån (SCB) år 1964 har en successiv metodutveckling skett som siktat till att förbättra prognoser till grund för bl. a. utbildningsplaneringen. Den hittillsvarande metodiken har byggts upp genom utnyttjandet av yrkesuppgifterna i folk- och bostadsräkningarna.

FoB-utredningen har vid sin konsumentanalys enligt UHÅ:s mening ta-

git allt för lätt på frågan om folkräkningsuppgifternas betydelse för utbildningsplaneringen, vari ingår planeringen av högskoleutbildningens dimensionering. Att prognosinstitutet är en av de fåtaliga huvudkonsumenterna till uppgifter om yrke och utbildningsuppgifter från folkräkningarna får inte undanskymmas att i sin tur en hel stor samhällssektor för sin planering och sina analyser är beroende av de uppgifter som prognosinstitutet sammanställer och publicerar.

Enligt vad UHÅ inhämtat kan de av prognosinstitutet gjorda arbetsmarknadsberäkningarna inte utföras utan tillgång till folkräkningsuppgifter om yrke insamlade i princip vart femte år. Det är inte troligt att någon enklare och billigare metod finns för att samla in de behövliga uppgifterna än att medta dem i en folkräkning. Konsekvensen av att uppgifter i enlighet med utredningsförslaget utelämnas i 1980 års folkräkning synes därför bli att ett av de viktigaste underlagen för den kvantitativa högskoleplaneringen inte kan successivt aktualiseras på det sätt som hittills förutsatts.

Uppgifterna om befolkningens utbildning utgör inte en absolut nödvändig del av prognosinstitutets hittillsvarande beräkningar. Uppgifterna utgör dock ett värdefullt komplement till bl. a. prognosinstitutets studier av yrkesbyten och nyrekrytering till olika yrken. För att utbildningsuppgifterna skall vara av värde för utbildningsplaneringen behöver dessa uppgifter dock inte redovisas lika detaljerat som i 1970 års folk- och bostadsräkning. Genom en enklare redovisning blir samtidigt de invändningar – höga kostnader och kvalitetsproblem – som utredningen anfört mot en insamling av utbildningsuppgifter mindre relevanta.

Vid sidan av prognosinstitutets användning av yrkesuppgifterna kommer uppgifter om befolkningens fördelning på yrke och utbildning till användning dels vid regional utbildningsplanering, dels vid forskning rörande väsentliga samhällsfrågor. Även om dessa användningar inte utgör tillräcklig motivering att medta uppgifterna i en kommande folkräkning är det ändå motiverat att notera dessa användningar, eftersom de inte tydligt framgår av utredningens konsumentredovisning.

Mot bakgrund av vad som anförts anser UHÅ det väsentligt för den fortsatta planeringen på högskoleområdet att uppgifter om yrke medtas i 1980 års undersökning av hushåll, bostäder och sysselsättning. Därutöver bör övervägas om även en, i förhållande till 1970 års folk- och bostadsräkning, förenklad utbildningsuppgift kan medtas i 1980 års undersökning.

SACO/SR: När det gäller variabelinnehållet föreslår utredningen att uppgifter om yrke och utbildning inte samlas in. Uppgifter om befolkningens yrke och utbildning är emellertid av stort intresse i flera olika sammanhang. När det gäller arbetsmarknadsplanering erfordras t. ex. uppgifter om befolkningens yrkessammansättning inom olika regioner och branscher. Även vid t. ex. studier av miljöns inverkan på hälsan är yrkesvariabeln av stort värde.

Vid utbildningsplanering, både vad avser dimensionering och inriktning av grundutbildning, vuxenutbildning och arbetsmarknadsutbildning krävs grundkunskaper och befolkningens utbildningsstruktur och yrkessammansättning. Även vid studie- och yrkesvägledningsverksamhet krävs sådana uppgifter.

Med hänsyn till ovan exemplifierade behov anser SACO/SR att utredningen allvarligt bör pröva möjligheterna att ta med yrkesvariabeln i HBS 80. Även utbildningsvariabeln är självfallet av stort intresse men om utredningen inte finner det möjligt att denna variabel tas med i HBS 80 måste andra alternativ snarast utredas.

Kulturgeografiska institutionen vid Göteborgs universitet: Uppgifter om yrke är synnerligen värdefulla för forskningen. Flera av de projekt som f. n. bedrivs vid institutionen hade varit omöjliga att genomföra om sådan statistik ej funnits att tillgå. Att få använda statistiken är inte ett skäl att ta bort den, särskilt inte som det, enligt utredningen, finns ett gryende intresse för yrkesstatistik. Inom länsplaneringen pågår försök med kartläggning av lokala arbetsmarknader, där yrkesstatistiken är ytterst värdefull för att få en uppfattning om arbetsmarknadens kvalitet. Näringsgrensstatistiken innehåller ju inga uppgifter om arbetsfunktionerna, vilket däremot yrkesuppgifterna gör. I stället för att hänvisa till uppgifternas dåliga kvalitet och ta bort dem, borde man sträva efter att förbättra variabelernas kvalitet.

Yrkesuppgifter är också nödvändiga för att kunna räkna fram riskmassor i arbets- och olycksfallsstatistik.

Statistik över pendling och färd sätt används både i planering och forskning. Genom det allt starkare beroendet av persontransporter och den möjliga energibristen i framtiden, behövs statistik för trafikplaneringen. Färd sättsstatistiken kommer därvid att bli allt viktigare. Utredningens förslag att ta bort denna variabel tillstyrks därför inte av institutionen. Färd sättsstatistiken bör istället byggas ut och klassindelningen förbättras.

Institutionen delar utredningens uppfattning att det under år 1980 inte går att få fram hushållsstatistik på annat sätt än genom en utfrågning av hushållen via blanketter. En sådan uppgiftsskyldighet för hushållen borde inte upplevas som betungande, särskilt inte om blanketterna blir enklare än år 1975. Trots detta bör man på sikt sträva efter att övergå till registerbaserad information, med de förbehåll som tidigare nämnts. Det f. n. största hindret för en sådan övergång synes vara hushållsdata, där det idag inte finns några rutiner för insamling, annat än via allmänheten. Institutionen är inte främmande för tanken att bygga ett centralt lägenhetsregister, var i varje individ knyts till ett visst lägenhetsnummer. Institutionen stöder vidare utredningens förslag till nya redovisningsrutiner.

Stockholms kommun framhåller att variabeln yrke bortfaller genom det nya insamlingsförfarandet. Uppgifter om yrke har en stor användning vid olika planeringsaktiviteter i kommunen, där särskilt möjligheten att karakterisera arbetsplatser med avseende på lokaliteter är av stort intresse. Resurser bör avdelas för att återinföra yrke i statistikredovisningen.

Resultatredovisning och tillgång till uppgifter ur själva det insamlade materialet är fragor av stor betydelse för inställningen till en undersökning av ifrågavarande slag. Utredningen föreslår beträffande redovisningen att resultaten skall ges i en från början mindre uppbunden form än tidigare, vilket tillstyrks. Kommunen framför önskemålet att uppläggnings av grundinformationen för ADB sker på ett sådant sätt som möjliggör flexibla bearbetningar på valfri variabel- och delområdesnivå. Beträffande tillgängligheten till HBS-materialet finner utredningen att den bör kunna öka jämfört med tidigare p. g. a. ändrade regler för statistiksekretessen. Detaljerade tabeller eller avidentifierat material bör kunna utlämnas till kommuner med bibehållet sekretesskydd. Detta noteras med stort intresse inte minst om det kan möjliggöra för kommunen att i fortsättningen med HBS-material uppdatera sitt byggnadsregister.

Malmö kommun: Tabellredovisningen av HBS 80 föreslås få en minskad omfattning jämfört med tidigare räkningar. Det anges i utredningen att man därigenom bör kunna få ut resultaten snabbare. Detta är givetvis tillfredsställande. Samtidigt kan det medföra att användarna i framtiden får betala för framställning av vissa tabeller som vid de tidigare räkningarna erhållits

utan kostnad. Ur kommunal synvinkel är det angeläget att kostnader som tidigare belastat SCB:s budget inte överföres till den kommunala budgeten.

Flexibiliteten vid tabelluttagen bör i framtiden kunna bli större trots en minskad tabellproduktion i maskinlistform. Detta sammanhänger med att resultaten kan erhållas via dataterminal från den regionalstatistiska databasen (RSDB). Resultaten från HBS 80 bör med fördel kunna läggas i denna databas. Dock bör kostnaderna för användarna i möjligaste mån hållas nere.

Stockholms läns landsting: Utredningen har föreslagit att man åtminstone i denna omgång skall slopa angivelsen av yrke. Landstinget anser att yrkesangivelsen bör bibehållas men att ändringar i klassificeringen kan göras. Landstingets förvaltningar använder yrkesangivelsen väsentligen i fyra sammanhang, nämligen

- vid arbetsmarknadsstudier och sysselsättningsplanering, både för hela arbetsmarknaden och för landstingets egen arbetskraftsplanering
- tillsammans med näringsgren för bedömning av verksamhets- och lokal-typer vilka har olika anspråk på läge och markyta
- för socio-ekonomiska studier, exempelvis segregationsstudier
- för yrkesmedicinska studier.

Alla dessa typer av studier är viktiga i landstingets verksamhet. Någon annan källa än FoB/HBS finns för närvarande inte för denna typ av data på kommunnivå eller finare områdesindelningar. Kontoret anser att det vore olyckligt om man avstod från detta dataunderlag för bl. a. kommunal sysselsättningsplanering.

Även angivelse av färdstätt för resor bostad–arbete slopas enligt utredningsförslaget. Detta motiveras med att användningen av uppgiften är begränsad och man anger också att vissa användare funnit kvaliteten på uppgifterna bristfällig. För regionplanekontoret och trafikkontoret gäller dock att angivelse av färdstätt för arbetsresorna är nödvändig för de utredningar om restider till arbetet och just färdmedelsfördelning som är viktiga i regionplanearbetet och för landstingets trafikplanering. Vidare använder SL FoB-uppgifter om färdstätt för att utröna dels hur många pendlare som reser kollektivt, dels hur många potentiella kollektivpendlare det kan finnas i olika områdesrelationer. Likaså använder många av länets kommuner FoB-uppgifter om färdstätt till arbetet i sina trafikutredningar. Man måste därför räkna med att om färdstattsangivelsen i HBS slopas blir det nödvändigt för landstinget att genomföra egna undersökningar i Stockholms län. Landstinget kommer således att få ta på sig extra kostnader för detta. Beträffande kvaliteten tyder de kontroller som hunnits med på att totalbilden enligt FoB 75 är relativt korrekt men att lokala skillnader kan finnas vid jämförelse med trafikräkningar.

Såsom utredningen beskrivit leder hushållsbegreppets bibehållande till att det blir nödvändigt att gå ut med en enkät till samtliga hushåll, en personblankett. Utredningens huvudförslag innebär att personblanketten enbart används för att ge uppgift om vilka personer som ingår i hushållen. Landstinget anser att även fråga om lägenhetens storlek borde finnas på personblanketten. Uppgiften skall ändå tas fram, men utredningens förslag att göra detta genom matchning mellan fastighetstaxeringens lägenhetsförteckningar och personblanketterna medför ett större arbete, dvs. högre kostnader, för kommunerna såsom granskningsorgan och kan ändå väntas ge sämre kvalitet. Framför allt för områden med stora flerfamiljsfastigheter – en fastighet kan utgöra ett helt kvarter – blir det nästan omöjligt att göra en korrekt fördelning av hushåll på lägenhetsstorlekar utan en direkt fråga på personblanketten.

En av de väsentligaste fördelarna med HBS 80 jämförd med en konventionell FoB är att möjligheter öppnas till en aktuellare sysselsättningsstatistik än den FoB-baserade vi nu har. Samtidigt äventyras emellertid t. o. m. den nuvarande nivån på sysselsättningsstatistik genom att man föreslår att ett nytt och oprövat förfarande genomförs på kort tid. Landstinget finner risken för försening eller dålig kvalitet i första omgången överhängande. Om jämförbarhet bakåt i tiden skall åstadkommas, vilket är ett starkt önskemål från landstingets sida, krävs dessutom omfattande speciella evalveringsstudier. Landstinget anser därför att HBS 80 i princip bör genomföras vid utredningens alternativa högre ambitionsnivå med sysselsättningsfrågor på personblanketten, utformade så att en beskrivning fås av främst förvärvsarbetande dagbefolkning med jämförbarhet bakåt i tiden. Beträffande kostnaderna kan följande anföras. En hushållsenkät enligt huvudförslaget, som således endast ger uppgift om hushåll, kostar ca 50 mkr. En komplettering med sysselsättningsfrågor kostar endast 5 mkr. Denna merkostnad uppvägs dessutom i stort sett av de kostnadsminskningar som fås om man för in en fråga om bostadens storlek på personblanketten och dessutom kan minska omfattningen av evalveringsstudierna för sysselsättningsstatistik.

Länsstyrelsen i Örebro län: Länsstyrelsen har ett övergripande samordnings- och planeringsansvar för trafikplaneringen, som numera ingår som en väsentlig del av länsplaneringen. I arbetet med trafikplaneringen utnyttjar länsstyrelsen pendlingsuppgifter kombinerade med färd sätt. FoB är det enda material som ger uppgift om pendling. Regeringen har vidare gett länsstyrelserna i uppdrag att kartlägga lokala arbetsmarknader. I anvisningarna har bl. a. betonats hur resemöjligheterna påverkar möjligheten att arbeta. Länsstyrelsen anser därför att ökad satsning på kollektivtrafik medför efterfrågan på färdmedelsfördelad pendlingsstatistik och ifrågasätter därför om inte uppgift om färd sätt bör insamlas via enkät i HBS 80.

Yrkesvariabeln har enligt utredningen fått svagt stöd från konsumenterna. Utbud och efterfrågan av arbetskraft uttrycks bl. a. hos arbetsförmedlingen i yrkestermer. De fortlöpande förändringarna i produktionsmetoder medför dessutom att andelen sysselsatta i olika yrken förändras inom olika branscher. Utbildningsväsendet arbetar med yrkestermer, vilket innebär att för arbetet med utbildningslinjer bör den framtida efterfrågan uttryckas i yrkestermer. Yrkesvariabeln har aktualiserats under de senaste åren genom den starka ökningen av ungdomsarbetslösheten, vilket har belyst behovet av att regionalt kunna göra prognoser för utbildning till olika yrken. Enligt vad länsstyrelsen inhämtat har variabeln betydelse också inom områdena för yrkesmedicin/arbetarskydd. Under förutsättning att arbetet med att utveckla regionala yrkesprognoser skall fortsätta och bl. a. utgöra underlag i diskussioner med de samarbetsorgan som bildats mellan skola och arbetsliv (SSA-råd) ifrågasätter länsstyrelsen om inte yrkesuppgifter bör ingå i HBS 80.

I folk- och bostadsräkningarna har alltid kravet på jämförbarhet varit framträdande. Länsstyrelsen anser det därför vara angeläget att samla in material som så nära som möjligt ansluter till det som fanns i FoB 75 och som möjliggör jämförbarhet med tidigare räkningar. När man nu överväger att övergå till ett tidigare inte prövat redovisningssystem med registerbaserad information bör man inte avhända sig den säkerhet vad gäller materialets fullständighet och jämförbarhet som vinnns genom att i HBS 80 inhämta sysselsättningsuppgifter också på personblanketten.

LO: Med kommitténs förslag kommer uppgifter om yrkestillhörighet och

utbildning att uteslutas från HBS 80. Därigenom försvinner Prognosinstitutets underlag för nyrekryteringsprognoser, för central utbildningsplanering, för utvärdering av utbildningsreformer och för skolornas yrkesvägledning. För länsplaneringen försämras möjligheterna att undersöka lokala arbetsmarknader. Regionala yrkes- och utbildningsprognoser omöjliggörs. På det arbetsmedicinska området kommer en stor del av det statistiska underlaget att försvinna om HBS 80 genomförs enligt utredningens förslag, dvs. utan att uppgifter om yrkestillhörighet inhämtas. Hittills har yrkesuppgifter använts som grund för riskberäkningar i statistiken över yrkes-skador och olycksfall. För att undersöka sambandet mellan olika sjukdomar och yrkesverksamhet har FoB 60 samkörts med både dödsorsaksstatistiken för åren 1961–1970 och med cancerregistret.

Det är därför enligt LOs mening helt oundgängligt att uppgifter om yrkestillhörighet inkluderas i HBS 80 på ett sådant sätt att man kan göra jämförelser med tidigare folkräkningar. LO ifrågasätter också det rimliga i att kommittén föreslår att uppgift om utbildning skall utelämnas utan att man redovisar vilka följderna blir på undervisningsplaneringens område.

Landstingsförbundet: Förbundet delar utredningens uppfattning att uppgifter om förvärvsarbetande näringsgrensfördelad dag- och nattbefolkning har stor användning. Uppgifterna behövs på kommun- och ibland även kommundelnivå. Likaså bör pendlingsuppgifter ingå i undersökningen.

Variablerna yrke och utbildning kan med hänsyn till användning och svårigheter att få godtagbar kvalitet utgå.

Beträffande lägenhetsvariabler, hyresuppgifter samt hushålls- och familjeuppgifter har förbundet inga erinringar mot utredningens förslag.

Kommunförbundet: Variabeln yrke ingår ej i förslaget till HBS 80. Erfarenhetsmässigt är det svårt att få godtagbar kvalitet på denna uppgift bl. a. beroende på avsaknaden av ett lämpligt klassificeringsinstrument. Även om förutsättningar alltså inte föreligger denna gång att ta med uppgiften vill styrelsen framhålla att yrkesuppgiften är av så stort intresse för sysselsättnings- och utbildningsplaneringen att det för framtiden bör prövas vilka förutsättningar som kan finnas att via administrativa källor få med den.

Utredningens förslag innebär enligt redovisade kalkyler väsentligt lägre kostnader än vad som gällt för närmast föregående räkningar. Styrelsen finner dock att vissa kostnader som bl. a. kommunerna kommer att åsamkas inte har beaktats i kalkylen. En rättvisande jämförelse med övriga alternativ till en folk- och bostadsräkning 1980 borde rimligen även ha inbegripit kommunernas kostnader, helt eller delvis, för att åstadkomma ett arbetsställeregister. Denna kostnad kommer sannolikt att bli betydande.

Under förutsättning att en årlig sysselsättningsstatistik kan erhållas med hjälp av detta register finner styrelsen dock att kommunernas insatser i initialskedet kan motiveras. Men det är då angeläget att finna en vettig organisation för ajourhållning av registret och att därmed kommunernas arbetsbelastning kan hållas på en rimlig nivå.

TCO: Uppgifter om yrke bör enligt TCO ingå i HBS 80. Dessa uppgifter har många viktiga användningsområden. Prognoser över arbetsmarknadens nyrekrytering för planering inom utbildningssektorn, på central och regional nivå, görs med folk- och bostadsräkningarnas yrkesredovisning som underlag. Den används också inom yrkesvägledning. Inom det arbetsmedicinska området har behovet av yrkesdata under senare år blivit allt större. Yrkesuppgifter som grund för riskberäkningar utnyttjas i arbets- och olycksfallsstatistiken. För att kunna relatera även annan sjukdom till

yrkesverksamhet har FpB 60 sambearbetats med dels dödsorsaksstatistiken 1961–70 och dels med cancerregistret.

Det förhållandet att yrkesvariabeln behöver förbättras för att kunna användas även för andra ändamål än de ovan nämnda utgör inget skäl för att helt utelämnas yrkesuppgifter från HBS 80. Arbetet med att förbättra yrkesredovisningen bör påskyndas för att även andra avnämningsskall kunna tillgodoseas i kommande undersökningar.

Utredningen om studiedokumentation och statistik för högskolan: Utredningen föreslår att variablerna yrke och utbildning inte skall ingå i undersökningen 1980, då behovet av statistik över yrke och utbildning inte anses vara så omfattande att det motiverar uppoffringarna att framställa denna statistik.

Uppoffringarna anges vara att bearbetningarna försenas, kostnaderna för yrkes- och utbildningsvariablerna är höga, kvaliteten är låg och problemen med att insamla utbildningsuppgifter kan antas ha ökat med tiden. Man pekar dessutom på att förslag till en ny, generell sysselsättningsnomenklatur kan föreligga 1981 och att yrkesuppgifter kan insamlas via den s. k. lönestatistiken.

FoB-utredningen framhåller i övrigt att frågan om utbildningsstatistik bör lösas inom ramen för vår utredning.

Vi vill med anledning av den sist anförda punkten understryka att vårt uppdrag enbart avser högskolestatistiken. Vi har sålunda inte behandlat, och har heller ingen anledning att yttra oss om, det totala behovet av utbildningsstatistik. FoB-utredningen har heller inte samrått med oss om behovet av yrkes- och utbildningsuppgifter för den långsiktiga utbildningsplaneringen inom högskoleområdet och om konsekvenserna av att utelämnas dessa uppgifter i 1980 års undersökning.

Vi anser för vår del att FoB-utredningen saknar en ordentlig behovsanalys, och att man har förstörat uppoffringarna med att ta in uppgifter om yrke och utbildning. En redovisning av uppgifternas användning i hittillsvarande folk- och bostadsräkningar är inte en självklar utgångspunkt för en behovsanalys avseende framtida insamlingar. Det hade varit naturligare att försöka ta reda på vilken statistik som behövs för samhällsplaneringen i framtiden, dvs. vilka krav som ställs på utbildningsplaneringen under 1980-talet, vilket statistiskt underlag som då behövs och lämpligheten i att insamla det i folk- och bostadsräkningar. Även om man valt att ta sin utgångspunkt i en analys av den hittillsvarande användningen borde utredningen noggrannare ha studerat och belyst varför prognoser grundade på folk- och bostadsräkningarnas yrkes- och utbildningsuppgifter används i utbildningsplaneringen samt redovisat vilka konsekvenserna blir om dessa uppgifter inte längre skulle samlas in.

Behovet av en väl underbyggd prognosverksamhet har understrukits av flera utredningar inom utbildningens område. Främst kan man här peka på 1955 års universitetsutredning (U 55) och 1968 års utbildningsutredning (U 68). Bristen på statistiskt underlag påpekades i flera utredningar vilkas uppgift var att föreslå dimensionering av olika utbildningar, t. ex. lärarutbildningarna och socionomutbildningen. Detta ledde under 1960-talet till en omfattande utbyggnad av utbildningsstatistiken. I fråga om antaganden om yrkesverksamhetsgrad för olika utbildningsgrupper var underlaget dock fortfarande bristfälligt.

Från flera håll framfördes också behovet av prognoser avseende vida sektorer av utbildning och arbetsmarknad. Dylika prognoser blev möjliga i och med att data från 1960 och 1965 års folk- och bostadsräkningar förelåg.

När därför U 68 erhöi i direktiv att bedöma samhällets behov av utbildade på lång sikt och pröva hur dessa behov förhöll sig till utbildningsväsendets dimensionering, så kunde prognosinstitutet för U 68s räkning utveckla en beräkningsmodell baserad på FoB-data, och för första gången göra konsistenta och heltäckande prognoser.

De för U 68 framställda prognoserna hade förvisso stora brister. Bl. a. förelåg yrkesuppgifter 1965 endast för ett urval av de förvärvsarbetande och utbildningsuppgifter fanns endast för vissa grupper med högre utbildning. Möjligheterna att göra prognoser har emellertid förbättrats genom att utbildningsuppgifter infördes i FoB 70 och genom att såväl FoB 70 som FoB 75 innehöll yrkesuppgifter för hela befolkningen. Man kan därför säga att förutsättningarna nu börjar skapas för en effektiv, rullande prognosverksamhet för planering av den högre utbildningen på det sätt som redan U 55 efterlyste.

Angelägenheten i att vidareutveckla den för U 68 använda prognosmodellen och att fortlöpande genomföra prognosberäkningar samt kompletterande analyser av t. ex. urvals- och anpassningsmekanismer framhölls i regeringens proposition om högskolans reformering (prop. 1975:9).

Enligt vår bedömning kommer också behovet av arbetsmarknadsbedömningar och arbetsmarknadsprognoser att öka snarare än att minska. Prognoser avseende arbetsmarknadens nyrekryteringsbehov från utbildningsväsendet kommer att behövas både som underlag för den centrala utbildningsplaneringen i stort och som ram för kartläggningar och prognosberäkningar för enskilda yrken, yrkesutbildningssektorer etc.

Särskilt vill vi framhålla behovet av underlag för den regionala utbildningsplaneringen. Den 1977 genomförda decentraliseringen av högskolans planering kommer att öka behovet av material som belyser regionala förhållanden. Det enda statistiska material som i dag kan ge underlag för heltäckande regionala yrkesprognoser, liknande dem som görs på riksnivå, är folk- och bostadsräkningarna.

En central fråga i detta läge blir därmed i vilken utsträckning likvärdigt prognosmaterial går att få fram om uppgifterna om utbildning och yrke inte tas med i 1980 års undersökning. Vi har inte haft anledning att överväga denna fråga, då vi utgått från att den nuvarande verksamheten med totalprognoser baserade på folk- och bostadsräkningsdata skulle komma att fortsätta, då den är nödvändig för en planering enligt de riktlinjer riksdagen dragit upp för utbildningsplaneringen. Eftersom man inte kunnat påvisa att likvärdigt material kan framställas på basis av annat statistiskt underlag till lägre kostnad och inom rimlig tid, bör därför inte yrkesvariabeln slopas i 1980 års undersökning.

I samband med vår diskussion om statistiskt underlag för belysning av frågor kring relationen mellan utbildning och arbetsmarknad har vi i viss utsträckning studerat vilka möjligheter det finns att med befintlig statistik belysa utvecklingen för olika yrken och arbetsmarknaden för olika utbildningsgrupper. Därvid har vi studerat möjligheterna att använda den s. k. lönestatistiken. Dessa material täcker emellertid inte alla arbetsmarknadssektorer och har dessutom sinsemellan helt olika yrkeskoder, som inte är jämförbara med varandra. Även om mycket för utbildningsplaneringen intressant information går att få fram ur dessa material så kan de inte ersätta yrkesuppgifter från folk- och bostadsräkningarna.

Vad beträffar de av FoB-utredningen påtalade uppoffringarna i fråga om kostnader, kvalitet och svårigheter att insamla utbildningsuppgifter anser vi att dessa är överbetonade. När man pekar på felen i yrkes- och utbild-

ningsvariablerna görs detta utifrån snävt yrkesstatistiskt perspektiv. Den faktiska kvaliteten på data relativt den önskvärda kan emellertid inte utgöra enda grund för ett ställningstagande. Man måste även, och kanske i första hand, bedöma vilket bidrag det statistiska materialet ger till beslutsprocessen och hur beslutssituationen skulle se ut om man inte hade tillgång till något underlag. Det är bedömningar av det slaget olika utredningar gjort, när man hävdar att olika prognosmaterial trots alla brister givit värdefullt beslutsunderlag.

På motsvarande sätt bör kostnaderna för att insamla uppgifter om yrke och utbildning inte enbart betraktas med hänsyn till sin absoluta storlek. Den relevanta utgångspunkten är naturligtvis att jämföra med de kostnader som uppstår om man inte får något beslutsunderlag för den långsiktiga utbildningsplaneringen; kostnader för t. ex. felaktig dimensionering som kan drabba såväl samhället som enskilda studerande. Kostnader av detta slag går i och för sig inte att bestämma, men måste ändå övervägas.

I fråga om såväl kostnaderna som kvalitetsproblemen utgår för övrigt FoB-utredningen från den ambitionsnivå som kännetecknat tidigare folk- och bostadsräkningar. Åtminstone i fråga om utbildningsuppgifter behöver inte enligt vår uppfattning uppgifter insamlas på den mycket detaljerade nivå som gjordes i FoB 70. En kartläggning torde ha gett vid handen att de flesta statistikconsumenterna skulle vara tillfreds med en relativt grov utbildningsgruppering, kanske två fasta frågor avseende utbildningsnivå och utbildningsinriktning. Man torde också kunna utgå från att såväl kostnaderna som kvalitetsproblemen då skulle kunna reduceras väsentligt.

Sammanfattningsvis anser vi att uppgifter om yrke bör samlas in i 1980 års undersökning på ungefär samma sätt som i tidigare (1970 och 1975 års) folk- och bostadsräkningar, och att uppgifter om utbildning bör insamlas, men på en lägre ambitionsnivå än i 1970 års undersökning.

Miljödatanämnden: Nämndens yttrande inskränker sig till vissa synpunkter på en av de av utredningen diskuterade uppgiftsvariablerna, nämligen uppgift om yrke. FoB-utredningen föreslår att bl. a. variabeln yrke inte skall ingå i undersökningen 1980. I betänkandet diskuteras denna fråga huvudsakligen på sid. 54–58 men delvis också på sid. 119 (yrkesskaderegistret) och sid. 194.

Miljödatanämnden leder utvecklingen av miljövårdens informationssystem (MI). MI är en samlande beteckning för en rad rutiner vad gäller insamling, lagring, bearbetning och tillhandahållande av information på miljövårdsområdet. Syftet med MDNs verksamhet (jfr prop. 1974:46) är att verka för en förbättrad information inom miljövårdsområdet i vid bemärkelse. Informationen behövs bl. a. för tillsyns- och kontrollarbetet hos ansvariga myndigheter och för att ge forskare, företag, organisationer och beslutande organ underlag för att bedöma hälsorisker för människan.

Ett område som under de senaste åren ägnats allt större uppmärksamhet är arbetsmiljön och de risker som är förknippade med vissa yrken eller arbetsmiljöer. Asbest är exempel på ett av de ämnen som nyligen på allvar uppmärksammats i samband med farliga arbetsmiljöer vad gäller kemiska hälsorisker. Buller, strålning, damm och psykisk stress är andra faktorer som utgör hälsorisker i arbetet. Särskilt beträffande farliga ämnen gäller att många sådana först upptäcks i arbetsmiljön, där ämnet i fråga kan förekomma i hög koncentration och något så när renodlat, dvs. utan en rad andra faktorer som annars försvårar tolkningen av ett ämnes effekter. Efter det att effekterna av ett visst ämne sålunda upptäckts i en arbetsmiljö kan åtgärder vidtas även i andra sammanhang och i andra miljöer där ämnet i fråga förekommer.

Utredningen nämner att under senare år behovet av yrkesdata har accentuerats inom det arbetsmedicinska området. Yrkesuppgifter som grund för riskberäkningar utnyttjas i arbets- och olycksfallsstatistiken. Sora framgår av resonemanget ovan har dock riskberäkningarna tillämpning inte bara inom arbetsmiljöområdet utan inom alla miljöer där människor vistas.

Miljödatanämnden anser att uppgift om yrke är av stor betydelse och hör tas med i en ny hushålls-, bostads- och sysselsättningsundersökning (HBS 80). Det som framför allt gör yrkesuppgiften värdefull i undersökningar av typ HBS 80 är att uppgiften är individrelaterad. Genom sambearbetning av yrkesuppgift och exempelvis dödsorsaksstatistik eller medicinsk vårdstatistik bör viktig miljöinformation kunna gå att få fram. I första hand gäller detta information som gör det möjligt att fastställa arbetsmiljöbetingad ohälsa. Sambearbetning med cancerregistret har tidigare gjorts. Av intresse i sammanhanget hör även sambearbetning av yrkesuppgifter och statistik rörande förtidspensionering kunna vara.

Det som framför allt står att vinna genom att uppgift om yrke medtas är möjligheter till

- viktiga bakgrundsuppgifter vid epidemiologiska undersökningar och epidemiologisk forskning, framför allt avseende individrelaterad yrkesexponering
- bedömning av olika rikspopulationer och dessas storlek och utbredning
- uppbyggnad av nya varnings- och informationssystem avseende hälsorisker i arbetsmiljön.

Sammantaget är dessa användningsområden angelägna för hela samhället. Den information som kan erhållas genom att yrkesuppgift tas med i undersökningen är ett mycket värdefullt tillskott till informationen på miljövårdsområdet.

Utredningen anger att uppgifter om yrke skulle försena bearbetningen vid granskningsorganen av samtliga variabeluppgifter på blanketten. Utredningen tillägger dock att bearbetningen av yrkesuppgifter vid SCB skulle kunna läggas efter bearbetningen av de andra uppgifterna för att inte nämnvärt försena publiceringen av dessa. Detta skulle innebära att statistik över yrke skulle redovisas ganska långt efter insamlingstillfället. Mot detta förfaringsätt har miljödatanämnden inget att invända.

Utredningen anför vidare att yrkesuppgifterna har kvalitativa brister. Benämningen på yrken har enligt utredningen exempelvis under senare år gjorts mindre beskrivande i det allmänna språkbruket än tidigare, vilket har gjort det svårare att erhålla preciserade yrkesuppgifter från allmänheten. Även om så skulle vara fallet och möjligheten att kunna tolka en yrkesuppgift ibland skulle vara svår överväger dock enligt miljödatanämndens mening värdet av information i de fall yrkesuppgiften går att relatera till en viss sysselsättning, ett visst hantverk eller en viss miljö. I stället för att som utredningen föreslår slopa yrkesuppgift beroende på bl. a. kvalitativa brister hos uppgiften vill nämnden hävda att yrkesuppgift skall tas med i HBS 80 och att till kommande hushålls-, bostads- och sysselsättningsundersökningar möjligheten till utökning och precisering av denna uppgift utreds. Ett skäl att ha med en individrelaterad yrkesuppgift i HBS 80 är också att detta ger möjlighet till jämförelse med såväl tidigare som kommande undersökningar av liknande art.

Kostnaderna för den av utredningen föreslagna HBS 80 beräknas av utredningen till ca 73 miljoner kronor. Tilläggskostnaden för statistikproduktion av yrkesuppgift beräknas till ca 7 miljoner kronor, vartill kommer

kostnader för en anpassning av denna fråga till utredningens förslag till uppläggning av HBS 80.

Mot denna kostnad vill miljödatanämnden ställa kostnaderna för skador och olycksfall enbart på arbetsplatser. Arbetsmiljöutredningen gjorde en totalkostnadsutredning om yrkesskadekostnader för år 1969 som finns redovisad i SOU 1972: 86. Bättre arbetsmiljö. De direkta kostnaderna för registrerade yrkesskador under år 1969 värderades till 320 miljoner kronor och de indirekta kostnaderna till 875 miljoner kronor, beräknade efter då gällande penningvärde. Kan man minska dessa kostnader med endast ett par procent genom ökad kunskap om arbetsmiljörisker till följd av tillgång till uppgift om yrke i HBS-undersökningar har samhället gjort en avsevärd ekonomisk vinst, bortsett från de rent mänskliga aspekterna.

Sammanfattningsvis vill miljödatanämnden förorda att i den av FoB-utredningen förslagna HBS 80 även uppgift om yrke medtas. Av de skäl som angetts ovan är den information som kan erhållas genom att yrkesuppgift medtas ett värdefullt tillskott till informationen på miljövårdsområdet.

Föreningen för kommunal statistik och planering (KSP): Den ökade satsningen på kollektivtrafiken kommer enligt många bedömare att innebära en ökad efterfrågan på färdmedelsfördelad pendlingsstatistik. Från trafikplanerarhåll framhålls att dessa uppgifter idag används vid upprättandet av bl. a. trafikprognoser varför man anser att uppgifterna om färdmedel bör bibehållas i 1980 års undersökning.

Yrkesvariabeln har enligt utredningen hittills använts i ringa utsträckning i kommunal planering. Det finns dock anledning tro att användningen kommer att öka i framtiden. Detta kan gälla kommunernas engagemang i sysselsättnings- och näringslivsfrågor, arbetsmarknadsfrågor etc. Något krav på att yrkesuppgiften finns med i HBS 80 har föreningen inte men det är en angelägen uppgift att utreda hur uppgiften skall kunna inhämtas från annan källa i fortsättningen.

Statens institut för byggnadsforskning (SIB): Utredningen avvisar tanken på att låta HBS 1980 upprätta ett lägenhetsregister. Även om detta inte är genomförbart till 1980 anser dock institutet att arbetet med att utreda förutsättningarna för ett lägenhetsregister snarast skall påbörjas. Och detta av flera skäl.

Ett lägenhetsregister skulle ge den kontinuerliga information om bostads-, boende- och hushållsstrukturen som nu saknas. Därigenom skulle behovet av kostsamma och inte helt tillförlitliga totalundersökningar där varje hushåll är uppgiftslämnare bortfalla. Eftersom ett sådant register endast behöver revideras med hänsyn till nyproduktion och rivning skulle det också kunna ge detaljerade uppgifter om lägenheterna beträffande exempelvis rumsstorlekar, ytor och hygienstandard. Önskvärdheten av sådana data har institutet tidigare framfört till utredningen. Lägenhetsregistret skulle vidare kunna samköras med Registret över totalbefolkningen (RTB) eller SCBs personregister. Den givna förutsättningen, att varje lägenhet i riket får en unik kodbeteckning, synes som principiellt problem betraktat var löst i betänkandets bilaga 3. Den närmare utformningen av regler för hur lägenhetsnumreringen praktiskt skall ske, får naturligtvis övervägas ytterligare. Erfarenheterna från förberedelserna och genomförandet av HBS 1980 borde därvid vara av stor betydelse.

En svårighet är att registrera flyttningar, dvs. förändringar i relationen hushåll-lägenhet. Det finns olika sätt att lösa den. Ett alternativ är att komplettera flyttningsanmälan med uppgift som avser identifikationskoden för såväl den lägenhet som den boende lämnar som den lägenhet som den

boende flyttar till. Fastighetsförvaltaren/ägaren kan dessutom åläggas anmälningsplikt för av- och inflyttande hyresgäster. Principerna för ett sådant à jour-hållningssystem för ett lägenhetsregister bör utredas ingående.

Institutet är medvetet om de stora kostnader som genomförandet av HBS 80 kommer att medföra och att varje tillkommande krav på uppgifter eller uppgiftslämnarna måste övervägas ytterst noggrant. Även om ett lägenhetsregister medför stora initialkostnader bedömer dock institutet att dessa snart skulle uppvägas av de långsiktiga vinsterna.

Statens invandrarverk (SIV): För samhällsplaneringen är det nödvändigt att tillförlitlig statistik över de växande invandrar- och minoritetsgrupperna finns att tillgå. SIV önskar därför göra följande påpekanden.

Samhällets behov av statistik över invandrare och minoriteter ökar i samma takt som riksdagen beslutar om olika politiska reformer för denna del av befolkningen. I regeringens proposition (1975: 26) om riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken m. m. har riksdagen fastställt målen för invandrar- och minoritetspolitiken. Dessa mål har formulerats i begreppen jämlikhet, valfrihet och samverkan.

Valfrihetsmålet innebär bl. a., att medlemmar av *språkliga* minoriteter skall kunna välja i vilken grad de vill behålla och utveckla sin ursprungliga kulturella och språkliga identitet. Som en konsekvens av detta har riksdagen beslutat om flera reformer. En viktig sådan är invandrarbarnens rätt till hemspråksundervisning (SFS 1977: 518).

SIV har i flera sammanhang betonat behovet av statistik över invandrare efter medborgarskap och språktillhörighet. Statistiska centralbyrån redovisar endast utländska medborgare utan språktillhörighet.

I Sverige finns omkring en miljon invandrare. Av dessa är ca 425 000 utländska medborgare, ca 350 000 naturaliserade svenskar och de övriga barn till dessa.

För att framgångsrikt kunna genomföra hemspråksreformen behöver olika samhällsorgan statistik över invandrarbarn och deras språktillhörighet. Detta behov har ökat genom de senaste årens stora invandring från länder, där olika språk används, t. ex. Turkiet. Enbart barnets medborgarskapstillhörighet ger inte tillräcklig information om språktillhörigheten. Sådan information blir av allt större vikt för resursplaneringen av såväl barnomsorg som verksamheten inom det allmänna skolväsendet. Den skulle ge ett viktigt komplement till det uppgiftsinsamlade om hemspråk som för närvarande sker genom olika klasslärares försorg.

I förordningen om åtgärder för invandrare (SFS 1976: 310) har de statliga myndigheterna ålagts samma ansvar för invandrare och språkliga minoriteter som för den övriga befolkningen. Samma ansvar torde i praktiken ligga på kommunala myndigheter. Myndigheterna behöver därför språkstatistik över invandrare och språkliga minoriteter för att t. ex. kunna planera informationen till invandrare om deras rättigheter och skyldigheter. Statistiken måste vara individinriktad och ge de offentliga nyttjarna svar på frågan "Vem använder vilket språk?".

Invandrarverket får ofta förfrågningar om olika invandrares språktillhörighet. Det är mycket otillfredsställande att en statlig myndighet med SIVs uppgift att ge andra samhällsorgan råd om invandrapolitiska insatser inte har tillgång till tillförlitliga uppgifter om språktillhörigheten bland landets en miljon invandrare. Flera invandrarorganisationer har även påpekat behovet av sådan statistik. Som jämförelse med andra länder kan nämnas, att Finlands folk- och bostadsräkning ger svar på frågan om språktillhörighet (modersmål).

Utredningen föreslår vidare, att yrkes- och utbildningsvariablerna bör utelämnas i undersökningen (HBS). De kostnadsbesparingar vid undersökningens genomförande som kommittén anför som motiv för utelämnandet kan inte godtas. Betydligt större samhällsutgifter kan på sikt bli följden av ett bristfälligt planeringsunderlag för utbildnings- och sysselsättningspolitiken. Samhällsplanerare behöver t. ex. kontinuerliga kartläggningar av antalet lågutbildade invandrare, ofta analfabeter, likaväl som av de invandrare som erhållit relativt god utbildning men har svårt att få arbete motsvarande sin utbildningsnivå.

Verket förutsätter vidare, att de uppgifter om faktiskt boende som insamlas genom HBS 80 används till en korrigerig av folkbokföringsuppgifterna. Detta har skett vid tidigare FoB.

Länsplanerarnas förening: Via det system som utredningen föreslår skall användas för inhämtande av sysselsättningsuppgifter (KU/CFR-systemet) kan yrkesuppgifter inte insamlas. Detta är givetvis att beklaga, eftersom länsstyrelserna inom ramen för länsplaneringen av regeringen fått i uppdrag att kontakta de planeringsråd som inrättats för fragor rörande övergången från skola till arbetsliv samt de planeringsorgan som upprättats för högskoleregionerna. Länsstyrelserna har härvid översatt näringsgrensprognoserna till yrkesprognoser på grundval av yrkesuppgifterna i FoB 70 och FoB 75. Om yrkesvariabeln slopas i HBS 80 försvåras möjligheterna att förse utbildningsplanerarna med regionala yrkesprognoser. Länsplanerarnas Förening anser det dock vara så värdefullt att införa KU/CFR-systemet, som medger årlig sysselsättningsstatistik, att yrkesvariabeln får offras. Statistiska centralbyrån bör få i uppdrag att på sikt utveckla metoder för att via register eller befintlig statistikinsamling erhålla yrkesuppgifter.

Statistiska institutionen vid Stockholms universitet är kritisk till FoB-utredningens användaranalys. Institutionen tar upp frågan om variabeln yrke skall komma med i undersökning 1980. Denna fråga är central eftersom den enligt internationella rekommendationer bör tas med i folkräkningar och därför att den funnits med fr. o. m. FoB 60. Marginalkostnader för yrkesvariabeln har bedömts till ca 7 miljoner kronor i ett alternativt utredningens ej förordar (dvs. en utförandemässigt förändrad FoB 75) plus en uppgiftslämnarinsats för allmänheten. Någon marginalkostnadsbedömning för alternativet HBS 80 (som utredningen förordar) synes ej ha gjorts. Till kostnaderna måste också räknas att övriga data torde försenas p. g. a. att granskningsorganen behöver längre tid.

Bedömningen av marginalvärdet måste utgå från det alternativ som finns för att få uppgifter om yrke dels genom särskilda undersökningar dels genom att eventuellt komplettera företagens uppgiftslämnande till lönestatistiken. Någon bedömning av kostnader och möjligheter för dessa alternativ finns inte. Som utredningen påpekar finns flera problem då det gäller utnyttjande av yrken men ändå måste utredningens bedömning av värdet av denna statistik ifrågasättas.

Detta ifrågasättande hänger i stor utsträckning samman med den metod för användaranalys som utredningen utnyttjat. Denna har i stor utsträckning inriktats på tidigare användning och undertrycker därmed förändringar i behoven. Tidigare användaranalys har kritiserats för att användare inte behövt ta hänsyn till kostnader (de har kunnat ange en lång rad önskemål utan att tillräckligt värdera dem mot varandra). Utredningens metod innebär risk att man underskattar värdet av nytillkommande behov. Behov, som tidigare utnyttjats för större tyngd än framtida behov, som ännu

inte har varit aktuella. Vad gäller variabeln yrke saknar man därför en tydlig diskussion av dess betydelse

- inom arbetsmedicinska området. Man har t. ex. aldrig kontaktat Arbetsarskyddsstyrelsen. Man har inte heller närmare diskuterat hur yrkesuppgifterna kan utnyttjas inom detta område. Man har inte noterat att kombinationen av dödsorsaks-/cancer-register och yrkesuppgifter i FoB är i det närmaste internationellt unikt, vilket kan ha stor internationell betydelse. Möjligheterna att fortsätta den just påbörjade forskningen inom området diskuteras inte.
- inom sysselsättningsplanering på regional och speciellt lokal nivå. Här har utvecklingen knappast kommit igång, men det är ändå möjligt att se sysselsättningsplanering, där yrke och utbildning för inom kommunen bosatta befolkningen spelar en betydelsefull roll. Med tanke på att kommunala näringsgrensprognoser behandlas utförligt i utredningen, borde denna fråga tas upp.

En annan aspekt som är central vid frågan om värdet av en variabel är frågan hur man skall göra kvantitativ och kvalitativ bedömning av användningen. Det är naturligt att utredningen snarast fastnat för en kvantitativ bedömning. Man talar t. ex. om "att behovet av statistik över yrke och utbildning inte är så omfattande" (sid. 55). Det är givetvis svårt att göra kvalitativa bedömningar, men en jämförelse mellan näringsgren och yrke visar på en fallgrop som utredningen kunnat undvika. Användningen av näringsgren är omfattande p. g. a. centrala anvisningar vilket innebär att många kommuner utnyttjar den.

Variabeln yrke utnyttjas huvudsakligen på central nivå, t. ex. inom prognosinstitutet och inom arbetsmedicinska området. Inga centrala anvisningar anger att den bör utnyttjas (sid. 53-54 i betänkandet).

- Det finns risker för att man underskattar värdet av variabeln yrke genom
- att man framhäver behov som funnits tidigare mot kommande behov
- att man vid bedömning av utnyttjandet koncentrerar sig till antal användare.

Inför 1980 vill vi rekommendera alternativet med en folk- och bostadsräkning motsvarande 1975 med utnyttjande av de rationaliseringsvinster som är möjliga. Om departementet trots detta fastnar för alternativet HBS 80 vill vi understryka att vi betraktar det som väsentligt att såväl variabeln sysselsättning liksom yrke ingår på hushållsblanketten.

Variabeln sysselsättning spelar en central roll och det är ur statistisk synpunkt viktigt att man

- får en koppling mellan tidigare beskrivning och den beskrivning som man får genom att utnyttja kontrolluppgifter
- garderar sig mot de problem och kvalitetsbrister som kan uppstå då man första gången utnyttjar kontrolluppgifterna.

Variabeln yrke har sedan 1960 funnits med i folk- och bostadsräkningar. Dess betydelse torde öka såväl inom planeringsområdet liksom inom det arbetsmedicinska området. Inom det arbetsmedicinska området har möjligheten att knyta yrkesvariabeln till dödsorsaker och sjuklighet (t. ex. i cancer) stort internationellt intresse. De alternativa möjligheter, som utredningen hänvisar till kan inte utnyttjas inom den närmaste tiden. Skulle yrke inte tas med på hushållsblanketten torde det därför innebära att man efter 1975 får en längre tidsperiod utan uppgifter än vad man haft tidigare. Från forskningsidan torde samtidigt behovet av kortare tidsintervall accentueras ännu mera än tidigare.

Centralnämnden för fastighetsdata (CFD): Inom ramen för CFDs ut-

vecklingsarbete har ett projekt benämnt bostad-arbete bedrivits i samarbete med regionalekonomiska enheten vid länsstyrelsen i Uppsala län. (Över projektet, som har nära samband med utredningens förslag om arbetsstäl- leregister, ges en sammanfattning i remissvaret.) Erfarenheterna från projektet visar att följande krav bör ställas på ett arbetsstäl- leregister:

- Det bör organiseras så att uppgifterna om enskilda företag och dess arbetsställen är åtkomliga via terminal för länsstyrelser och de kommuner som så önskar samt att den registeransvarige kan införa ändringar on- line.
- Uppläggningsmen framförallt underhållet kräver god kännedom om lokala förhållanden, varför underhållsansvaret bör läggas på kommunal nivå där så är möjligt och att rapporteringsrutiner utformas så att de lo- kala skattemyndigheternas arbete utnyttjas.
- Arbetsställets läge bör anges med både postadress, belägenhetsadress och fastighetsbeteckning. I den mån inte dessa uppgifter kan införas från början skall det vara möjligt att införa dem senare.
- Registret skall vara tillgängligt för sekvensiella bearbetningar för län och kommuner enligt erforderliga sekretessregler.

Transportforskningsdelegationen (TFD): Inom TFD pågår ett flerårigt projekt som syftar till att utarbeta ett planeringssystem för kollektiv lokal- trafik som kan utnyttjas av trafikföretag, kommuner och landsting. I pro- jektet studeras och utarbetas bl. a. metoder för att ta fram underlag för tra- fikplaneringen såsom demografiska uppgifter m. m. Med anledning av ru- bricerade betänkande vill vi härmed framföra följande synpunkter. Dessa berör främst sysselsättningsdelen i HBS 80.

Resor bostad-arbete utgör merparten av alla resor och skapar ett väsent- ligt underlag för, respektive behov av kollektivtrafik. Bristen på aktuella och lämpligt redovisade sysselsättnings- och pendlingsuppgifter försvårar idag trafikplaneringen avsevärt. Vi vill därför starkt understryka angelä- genheten av förbättrad statistik i detta avseende samt ser med tillfredsstäl- lelse på FoB-utredningens förslag till förändrad datainsamlingsmetod (via RSV:s kontrolluppgifter), dock med vissa detaljsynpunkter enligt nedan.

Vi vill också här nämna möjligheten, om föreslagen datainsamling via kontrolluppgifter ej genomförs, att insamla sysselsättningsuppgifter via da- taregistrering av de anställningskort (anställnings påbörjande respektive upphörande) som arbetsgivare är skyldiga att lämna till allmän försäkrings- kassa (RFV).

I kollektivtrafikplaneringen föreligger behov av att kunna avgränsa lämpliga områden runt terminaler, hållplatser och linjer (zoner) samt att er- hålla bl. a. sysselsättnings- och pendlingsuppgifter för dessa. Även alterna- tiva områdesindelningar (lokaliseringar) behöver kunna analyseras i plane- ringen. För varje arbetsställe bör därför även fastighetsbeteckningsuppgift anges i primärmaterialet vilket tillgodoser nämnda behov av analysmöjlig- heter. Man kan då använda en teknik som nära ansluter till SCB:s nuvaran- de metod för områdesavgränsningar enligt nyckelkodssystemet. Vidare er- hålls också en direkt möjlighet att utnyttja Centralnämnden för Fastighets- datas (CFD) koordinater samt befintliga datorprogram för analys och geo- grafisk redovisning av informationen. Detta torde vara av stort intresse och värde även för flertalet övriga användarkategorier.

FoB-utredningens förslag innebär att uppgifter om huvudsakligt färd- sätt till och från arbetet ej insamlas. Uppgiften har i sin hittillsvarande form som fristående uppgift (och låga aktualitet) använts i ringa omfattning. In- samling av sysselsättningsdata via kontrolluppgifterna innebär att primär-

material för beräkning av arbetspendling blir tillgängligt arligen. Tillsammans med en redovisning för lämpligt avgränsade områden (jfr ovan) är färdätsuppgiften som undervariabel till pendlingen mellan områden av stort värde för den lokala och regionala trafikplaneringen. Som årlig uppgift utgör sådan information ett utomordentligt värdefullt material för planering, prioritering och uppföljning av förändringar i kollektivtrafiksystemen. Behovet av särskilda trafikundersökningar kan antas minska, alternativt underlättas, om sådan information blir tillgänglig. Vi vill därför framhålla möjligheten och angelägenheten av en sådan vidareutveckling av föreslaget statistikproduktionssystem. Färdätsuppgiften skulle kunna insamlas via den allmänna självdeklarationsblanketten och ske som en enkel kryssmarkering av huvudsakligt färdätsätt till och från arbetet.

Utredningens förslag innebär att redovisning av antal heltidsanställda respektive deltidanställda kan göras. Önskvärt vore ur trafikplaneringens synpunkt om primärmaterialet även medgav en uppdelning på arbetarpersonal respektive tjänstemän. Dessa grupper har bl. a. ofta olika arbetstider samt möjligheter att anpassa sitt dygnsprogram till trafikutbudet vilket har betydelse för kollektivtrafikplaneringen. En värdefull uppgift för den lokala planeringen är förekomst av och fördelning på skifgång.

Avslutningsvis bör också nämnas att föreslagen samordning och vidgad uppgiftsinhämtning via den allmänna fastighetstaxeringen är av intresse ur trafikplaneringssynpunkt. Uppgifter om lokalanvändning (lokalytor för bostäder, kontor, handel, service) är av potentiellt intresse som komplement till demografiska data och som underlag för beräkning av resbehov, särskilt för icke arbetsresor eller kombinerade resor. Intresse för sådan information föreligger även från andra planeringssektorer.

Lokala skattemyndigheten i Stockholms fogderi: Enligt utredningen har det i samband med FoB 75 visats att 99,7% av befolkningen var rätt kyrkobokförd. Det skulle innebära att endast ca 24000 personer skulle vara felaktigt kyrkobokförda. LSMS har observerat stora differenser mellan folkbokföring och verklig bosättning. Problemen berörs i en PM som fogats till remissvaret.

Det bör observeras att statistiska centralbyrån år 1975 tryckte namn och adress på folkräkningsblanketterna med ledning av folkbokföringen. Personer som av olika skäl vill vara folkbokförda på annan fastighet än den verkliga bostaden anlitar postverkets tillfälliga eftersändning och får på så sätt officiella försändelser (folkräkningsblanketter, barnbidrag, skattsedlar, bilskattmärken etc) till sin verkliga bostad. Man fullföljer då skenmanövern när man får folkräkningsblanketten och anger inte däri den verkliga bostadsadressen.

Det förefaller därför som om 99,7% av befolkningen skulle vara rätt folkbokförd. Siffran 99,7% visar endast att så många människor är folkbokförda där de själva vill vara skrivna.

I betänkandet (avsnitt 8.3.1) uppges att man i DEMoPAK har tabeller som redovisar gifta, samboende och ensamstående. Detta bör läsas så att DEMoPAK redovisar den som "bokförts" som ensamstående etc. Det är numera synnerligen vanligt att ogifta personer är sammanboende. Detta kan ej utläsas av folkbokföringen. LSMS hälsar därför med tillfredsställelse det alternativförslag som innebär att folkräkningsuppgifter skall kunna hämtas från folkbokföringen, vilket kan ske genom ett lägenhetsregister.

För närvarande har LSMS ett folkregister bestående av kort för varje familj eller ensamstående person över 18 år. Korten är ordnade fastighetsvis inom varje församling. För varje fastighet finns ett fastighetsnummer. Det

innebär att hushållssammansättningen omedelbart kan utläsas för enfamiljsfastigheter. Detta är helt omöjligt för flerfamiljsfastigheter. Om fastighetsnumret i flerfamiljsfastigheter kompletteras med lägenhetsnummer kan man få fram hushållssammansättningen även för sådana fastigheter om folkregisterkorten ordnas lägenhetsvis i flerfamiljsfastigheter.

Ett system med lägenhetsnummer skulle innebära stora lätnader för både allmänheten, fastighetsägarna och myndigheterna samtidigt som det skulle medföra en korrekt folkbokföring.

Ett sådant system bör kunna byggas upp utan att samla in blanketter från allmänheten 1980. Vid nästa fastighetstaxering bör fastighetsägarna åläggas att bifoga en lägenhetsförteckning i två exemplar. Fastighetsägarna numrerar lägenheterna och uppger för varje lägenhet hyresgäst. Ett exemplar överlämnas till den lokala folkbokföringsmyndigheten. Med hjälp av förteckningen ordnas folkregisterkorten lägenhetsvis. Därefter kommer att återstå ett större antal kort som ej kan hänföras till särskild lägenhet. Med hjälp av uppgift om c/o-adress och kontakt med lägenhetsinnehavaren hänföres dessa kort till rätt lägenhet. Lägenhetsnummer för varje person aviseras till länsstyrelsen. Med hjälp av fastighetsnummer för enfamiljshus och lägenhetsnummer för flerfamiljshus kan man sedan få fram vilka personer som ingår i varje hushåll.

Genom en lägenhetsnumrering kan man få fram fördelar inte enbart för hushållsredovisningen i statistikproduktionen. Den medför en rad fördelar för den löpande folkbokföringen. När en person flyttar från en bostad och ny inflyttning inte anmäls kan man med hjälp av ADB efter viss tid få automatisk utskrift av påminnelser att göra flyttningsanmälan och/eller bostadsanmälan (33 och 35 §§ folkbokföringsförordningen).

LSMS vill avråda från det alternativ som innebär en ny samhörighetsbe-teckning för hushåll. Lägenhetsnumret är mera lätthanterligt och blir bestående i fastigheten. Utredningen anser att en bokföring på lägenhetsnummer innebär mycket stora förändringar av folkbokföringssystemet och att problem kan uppstå vid delning eller sammanläggning av bostäder. LSMS kan inte finna att förändringarna blir stora. För enfamiljsfastigheterna fungerar redan detta system. Även sådana delas och sammanlägges. Kommunernas fastighetsnämnder har rutiner för avisering härom till folkbokföringsmyndigheterna. Betr. flerfamiljsfastigheter torde motsvarande bestämmelser kunna införas för byggnadsnämnderna.

En fördel med det nuvarande folkregistret är att man med lätthet kan avgöra om en viss person är kyrkobokförd i fastigheten. Sedan riksskatteverket numera installerat terminaler med bl. a. folkbokföringsuppgifter kan man därifrån söka viss person med ledning av adress och namn på ett enkelt sätt.

Visserligen blir uppläggningsen av lägenhetsnumreringen ett omfattande arbete. Men om kommuner och folkbokföringsmyndigheter samarbetar torde den kunna utföras för en betydligt lägre summa än vad det skulle kosta att administrera en totalundersökning med blanketter till alla hushåll. I en undersökning med blanketter måste även lokala skattemyndigheter och pastorsämbeten ta en aktiv del.

Med åberopande av det anförda föreslår LSMS att en snabbutredning genomförs för att kartlägga de rutiner som behöver ändras i folkbokföringen för att införa lägenhetsnummer i samband med 1980 års fastighetstaxering. En provundersökning i någon församling i Stockholm skulle med fördel kunna genomföras.

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Lunds universitet: Utred-

ningens genomgång av användare har en beklaglig övervikt till förmån för den fysiska samhällsplaneringen. Den allmänna samhällsforskningens utnyttjande och behov av det material som produceras i folk- och bostadsräkningar ägnas ytterst ringa intresse. Det framgår bl. a. tydligt i den inledande texten till avsnittet om universitets och andra forskningsinstitutioners behov av FoB (se avsnitt 3.4 i bilaga 1 sid. 266). För stora delar av samhällsforskningen är det ytterst viktigt att ha tillgång till kontinuerliga tidserier för olika variabler. Detta påtalas inte på något ställe i utredningen. HBS innebär i flera avseenden stora förändringar gentemot tidigare FoB:ar. Man har inte bemödat sig om en ordentlig genomgång av konsekvenserna av en bristande eller omöjliggjord jämförelse över tiden.

Ur denna synvinkel kan utredningens förslag om slopande av yrkes- och utbildningsvariabeln inte accepteras. I bl. a. sociologisk, ekonomisk-historisk och nationalekonomisk forskning spelar dessa variabler en stor roll. De tillgodoses inte heller tillfredsställande i någon annan statistikgren. Det är ytterst otillfredsställande att, som utredningen gör, hänvisa till möjliga, icke beslutade, förbättringar av annan statistik som motiv för att utesluta variabler, t. ex. när man motiverar borttagandet av utbildning och yrke genom att (sid. 58) löst hänvisa till möjliga förbättringar av lönestatistiken (kap. 8.9).

I stället för att negligera forskningens behov skulle man kunna tänka sig att utredningen ägnat visst intresse åt hur forskningens intresse av FoB-material bättre skulle kunna tillgodoses. Ett exempel vore tillhandahållandet av ett lättbearbetat urval, i stil med det amerikanska 1/1000 census sample. Detta skulle kunna öka tillgängligheten och utnyttjandet från forskarkåll av FoB-materialet.

Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vill därför med skärpa understryka vikten av att denna utvidgning av undersökningen kommer till stånd.